

Vítězslav Dohnal

Pavel Černý

STÁT, OBEC, KRAJ A OBČAN

při ochraně životního prostředí

EDICE Planeta 2005

Odborný časopis
pro životní prostředí

Ročník XIII, číslo 1/2005

Vydává Ministerstvo
životního prostředí
Vršovická 65
100 10 Praha 10

tel. 267 122 549
fax: 267 126 549

ISSN 1213-3393
MK ČR E 8063

Titul PLANETA má registrováno Ministerstvo životního prostředí a časopis vychází 6 až 12x ročně jako monotematická čísla věnovaná problematice životního prostředí.

Vzor citace: Dohnal, V., Černý, P.: Stát, obec, kraj a občan při ochraně životního prostředí. 3. vydání, ... 2005
Třetí, přepracované vydání
Copyright: Vítězslav Dohnal, Pavel Černý, Ekologický právní servis

OBSAH

Úvod.....	5
1. Základní pojmy.....	6
1.1. Právo	6
1.2. Orgány veřejné moci	6
1.3. Právní předpisy	7
1.3.1. Obecně závazné právní předpisy	7
1.3.2. Interně závazné právní předpisy	7
1.4. Právo hmotné a procesní	7
1.5. Fyzické a právnické osoby	7
1.5.1. Fyzické osoby	8
1.5.2. Právnické osoby	8
1.6. Protiprávnost a trestnost	9
1.7. Základní lidská práva	9
2. Právní předpisy	11
2.1. Druhy obecně závazných právních předpisů	11
2.2. Proces vytváření právních předpisů	11
2.2.1. Vytváření návrhů zákonů	11
2.2.2. Účast veřejnosti na tvorbě návrhů zákonů	11
2.2.3. Projednávání návrhů zákonů v Parlamentu	12
2.2.4. Vytváření dalších právních předpisů	12
2.3. Vyhlašování právních předpisů	12
2.4. Schvalování a publikace mezinárodních smluv	13
2.5. Právo ES	13
2.5.1. Primární právo	14
2.5.2. Sekundární právo	14
2.5.3. Základní zásady aplikace práva ES	14
2.6. Další zdroje informací o právu	15
3. Státní orgány a jejich pravomoci při ochraně životního prostředí	16
3.1. Orgány moci zákonodárné	16
3.1.1. Zákonodárná pravomoc Parlamentu	16
3.1.2. Kontrolní oprávnění Parlamentu	17
3.1.3. Účast veřejnosti na rozhodování Parlamentu	17
3.2. Orgány moci výkonné	18
3.2.1. Ústřední orgány výkonné moci	18
3.2.2. Specializované orgány státní správy působící při ochraně životního prostředí	22
3.2.3. Další subjekty podílející se na ochraně životního prostředí	25
3.3. Soudy	26
3.3.1. Obecné soudy	26
3.3.2. Ústavní soud	27
4. Obec.....	28
4.1. Práva občana	28
4.2. Samostatná a přenesená působnost obce	28
4.2.1. Samostatná působnost	28
4.2.2. Přenesená působnost	29
4.3. Orgány obce	31
4.3.1. Zastupitelstvo obce	31
4.3.2. Rada obce	31
4.3.3. Starosta	32
4.3.4. Komise	32
4.3.5. Výbory	32
4.3.6. Osadní výbory	32

4.3.7. Tajemník	32
4.3.8. Obecní úřad	32
4.3.9. Obecní policie	33
4.3.10. Statutární města	33
4.3.11. Praha 33	
5. Kraje	34
6. Právo na informace	35
6.1. Zákon o svobodném přístupu k informacím	35
6.2. Zákon o právu na informace o ŽP	35
6.3. Proces EIA	36
6.4. Územní plány	36
6.5. Úřední desky	37
6.6. Informace o činnosti obce	37
6.7. Informace o soudních řízeních	37
6.8. Získávání informací podle některých zvláštních předpisů	38
7. Účast občanů při ochraně životního prostředí	39
7.1. Správní řízení	39
7.1.1. Vymezení účastníků správních řízení	40
7.1.2. Práva účastníků správních řízení	45
7.1.3. Rovnost účastníků řízení	46
7.1.4. Dotčené orgány státní správy	46
7.1.5. „Ostatní veřejnost“	46
7.2. Ostatní úřední postupy	46
7.2.1. Proces EIA	46
7.2.2. Hodnocení vlivů koncepcí a záměrů na evropsky významné lokality a ptačí oblasti	47
7.2.3. Územní plánování	48
7.2.4. Projednávání havarijních plánů	48
7.3. Podněty, stížnosti a petice	48
7.3.1. Podnět k veřejnému ochránci práv (ombudsmanovi)	49
7.4. Pořádání shromáždění	49
7.5. Místní referendum	49
7.6. Správní soudnictví	50
7.7. Občanskoprávní soudní řízení	52
7.8. Trestní řízení	53
7.9. Ochrana životního prostředí před Ústavním soudem	54

ÚVOD

Stále zřetelněji se ukazuje, že ochrana životního prostředí i dalších tzv. veřejných zájmů (např. kulturních památek) nemůže být pouze záležitostí státu a jeho orgánů. Také politici a úředníci mluví o informovanosti, o zapojení veřejnosti do rozhodování, o podílu na správě věcí veřejných, zcela obecně pak o občanské společnosti. Často jde jen o slova, která nejsou míněna vážně nebo o prázdné fráze, za nimiž chybí konkrétní obsah. Čím dál častěji se lze také setkat s tím, že držitelům moci skutečně aktivní a důsledné účasti veřejnosti na rozhodování velmi vadí, že ji více či méně otevřeně zpochybňují a že se snaží se její rozsah a zejména efektivitu omezit. Myšlenka, že občané mají právo vědět o všem, co státní moc za jejich peníze dělá, a kontrolovat, zda její orgány při veškeré své činnosti dbají na veřejný zájem a dodržují zákony, není zdaleka všeobecně přijímána. K jejímu co nejširšímu prosazení je proto nezbytné, aby se aktivní občané stále znovu a znovu svých práv domáhali, nečekajíc přitom, až k tomu budou „shora“ vyzváni.

Zvláště v oblasti životního prostředí se stále více jednotlivců a jejich sdružení snaží svými názory, připomínkami a argumenty ovlivnit, co se děje v jejich okolí, nebo o svém zapojení do rozhodování uvažují. Rozhodujícím impulsem pro první krok směrem k aktivnímu zapojení do úředního rozhodování bývá nejčastěji zveřejnění plánu na výstavbu skládky, továrny, spalovny či dálnice v blízkém okolí, úvahy o zahájení těžby surovin, necitlivý zásah lesníků v obecních lesích apod. S touto základní informací vyrazí občan na obecní úřad a chce vědět více. A začínají první problémy. Informace mu úředníci nechťejí poskytnout nebo je nemají, odkazují ho na jiné orgány. Když informace získá, rád by se přímo zapojil do rozhodování. Neví však jak. Jde znovu na obecní úřad. A zjistí, že rozhoduje úřad krajský, báňský, hygienická stanice. Nebo má štěstí a rozhoduje úřad obecní, tam mu však sdělí, že nemůže být účastníkem řízení. Občan neví, co je to správní řízení, neví, jaké jsou pravomoci báň-

ského úřadu, netuší, jaké postavení při rozhodování náleží státnímu podniku Povodí a.s. atd. Uvažuje, že se obrátí na policii, taky slyšel něco o Ústavním soudu a Nejvyšším kontrolním úřadě. Zmatek narůstá, odhodlání ubývá a skládku začínají stavět.

Právě proto, aby lidé z nedostatečného přehledu o postavení jednotlivých státních orgánů a následného zmatku nerezignovali na snahu zapojit se do rozhodování, vznikla publikace „Stát, obec, kraj a občan při ochraně životního prostředí“. Psali jsme ji také s přesvědčením, že k „výbavě“ člověka ve společnosti patří základní přehled o uspořádání státu, o jeho orgánech a způsobech kterými tyto orgány spravují veřejné záležitosti. Věříme, že člověk s takovými znalostmi se snadněji může chovat jako sebevědomý aktivní občan a ne jako poddaný neomylné vrchnosti, na kterou může nadávat, ale nemůže ji pochopit, natožpak ovlivnit její konání.

Brožura je rozdělena do sedmi kapitol. První dvě vás seznámí se základními pojmy, které se vztahují k fungování veřejné moci a práva, se strukturou právních předpisů a procesem jejich vytváření. Třetí, čtvrtá a pátá kapitola jsou věnovány výkonu státní správy a samosprávy na úrovni státu, obcí a krajů, zejména s ohledem na kompetence jednotlivých orgánů ve vztahu k ochraně životního prostředí. Poslední dvě kapitoly, věnované právu na informace a možnostem účasti občanů při ochraně životního prostředí, pak obsahují základní návod, jak informace z předchozích kapitol co nejúčinněji využívat při praktické ochraně životního prostředí „cestou práva.“ Brožuru doplňuje Příloha, obsahující výčet nejdůležitějších pravomocí (kompetencí) orgánů státu, krajů a obcí v jednotlivých oblastech souvisejících s ochranu životního prostředí.

Text tohoto vydání brožury vychází z právní úpravy platné ke dni 1.1. 2005.

1. ZÁKLADNÍ POJMY

1.1. Právo

Právo je možné obecně definovat jako jeden ze souborů společenských norem. Od ostatních (například od norem morálních, náboženských nebo estetických) se liší svou všeobecnou závazností, zvláštní formou a svým sepětím s veřejnou autoritou – státní mocí. Zatímco ve společnosti může současně působit více morálních a náboženských systémů (a v moderních společnostech tomu tak většinou je), právní řád je v každém státě pouze jediný a měl by být také jednotný a bezrozporný. Čím většího stupně plurality společnost dosahuje a čím rozmanitější zájmy v ní uplatňují jednotliví lidé a skupiny, tím je splnění tohoto požadavku obtížnější. Právo na jedné straně stanoví všechna závazná pravidla chování a meze lidské libovůli, na druhé straně musí samo respektovat meze svých možností. **Od práva nelze očekávat, že vyřeší všechny existující společenské rozpory a konflikty.**

V této souvislosti je užitečné uvědomit si podstatu vztahu mezi státní mocí a právem. Právo je na jedné straně vytvářeno a prosazováno státem, jeho orgány a institucemi. Pokud někdo neplní příkazy a zákazy obsažené v právních normách dobrovolně, může k tomu být přinucen státní mocí (v praxi například policií). Na druhé straně se každý stát dovolává práva jako základu své existence a podkladu veškeré činnosti svých orgánů. V moderních právních řádech je tato skutečnost vyjádřena zásadou „*státní moc lze vykonávat jen na základě zákona, v jeho mezích a způsobem, který zákon stanoví*“. Spolu s principem tzv. „**obecné dovolenosti jednání**“ („*každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá*“) tvoří tato zásada základ tzv. právního státu a má zabezpečovat, aby se státní moc nevymkla kontrole a nestala zvlí a útlakem. Obě zmíněné zásady zakotvuje výslovně i náš právní řád, a to konkrétně v čl. 2 odst. 3 a 4 Ústavy ČR a také v čl. 2 odst. 2 a 3 Listiny základních práv a svobod.

1.2. Orgány veřejné moci

Státy se v průběhu historického vývoje zformovaly jako politicko–mocenské instituce, reprezentující veřejnou moc ve společnosti. O tom, že společnost vytvořila stát a státní moc, můžeme mluvit tehdy, jestliže se s určitými společenskými pozicemi začíná spojovat nárok na poslušnost bez ohledu na to, kdo konkrétně tyto pozice zastává. Jinými slovy tedy v případě, že zdrojem autority a moci přestávají být osobní vlastnosti a stávají se jimi určité hodnoty, úřady či funkce. Přechod od tradičních forem autority k neosobní moci státu byl samozřejmě pozvolný. Současně s tím, jak státní moc nabývala (alespoň teoreticky) stále více charakter správy věcí veřejných, vykonávané ne v zájmu držitelů této moci, ale ve prospěch společnosti jako celku, se zvětšoval také počet jejích úkolů a činností.

V moderních společnostech je státní moc vykonávána množstvím specializovaných institucí, souhrnně označovaných jako **státní orgány**. Stejně tak obce a kraje jakožto územní společenství občanů jednají prostřednictvím svých **orgánů obce**, resp. **kraje**. Státní, a v mnoha případech také krajské a obecní orgány mají vůči fyzickým a právnickým osobám nařizovací pravomoc a v krajním případě mohou použít i donucovací prostředky, aniž by tím porušily právo (například zásah policie, odepsání peněz z účtů dlužníka bez jeho svolení).

Každý státní (obecní, krajský) orgán má vymezen určitý okruh činností – kompetencí, v jejichž rámci mu právo svěřuje výkon veřejné moci (řízení, kontrola, rozhodování, sankce apod.). **Státní orgán je tedy možné charakterizovat jako vykonavatele státní moci v určité oblasti, přičemž jeho kompetence a nástroje (pravomoci), které při své činnosti může využívat, jsou stanoveny právem.** Totéž lze analogicky říct i o orgánech krajů a obcí.

V této souvislosti je potřeba alespoň zmínit, za jakých okolností lze státní moc označovat jako demokratickou. Jako velmi hrubá základní kritéria demokratického charakteru státní moci lze uvést:

veškerá státní moc, a tedy i veškerá činnost jednotlivých státních orgánů, se nějakým, byť i velmi nepřímým způsobem odvozuje od vůle „lidu“, tedy občanů státu, projevené ve svobodných volbách. Prakticky se tato skutečnost projevuje v především v postavení voleného zákonodárního sboru (parlamentu) vůči ostatním orgánům.

státní moc je vykonávána způsobem, který respektuje určité hodnoty, vycházející zejména z respektu ke svobodě a důstojnosti člověka. Tyto hodnoty jsou v právním řádu chráněny především prostřednictvím zakotvení základních lidských práv a svobod a prostředků jejich ochrany. Lidská práva každého člověka jsou chráněna jak proti zásahům ze strany státu, tak i ostatních subjektů.

Státní moc se uplatňuje jen v souladu se zákonem a pouze v nezbytně nutných případech. Tak jako nejsou veškeré lidské činnosti zcela regulovány právními normami, ani pojem společnost a veřejný život se nevyčerpává existencí státu. K demokratickému charakteru státní moci patří nejen to, že občané mohou svobodně zvolit představitele zákonodárné moci a místní samosprávy, ale i jejich právo jinými, více či méně formálními způsoby ovlivňovat záležitosti veřejného zájmu včetně ochrany životního prostředí.

Budeme-li se dále zabývat kompetencemi jednotlivých státních, krajských a obecních orgánů, jejich právy a povinnostmi při ochraně životního prostředí a možnostmi občanů se na této ochraně aktivně podílet, dotýkáme se vždy i otázek (více nebo méně) demokratického charakteru státní (veřejné) moci. O těchto otázkách lze samozřejmě vést velmi složitou a rozsáhlou debatu. Pro naše účely však snad lze celou tuto složitou problematiku shrnout následujícím způsobem: Podstatou demokracie je občanská samospráva, starost

občanů o věci veřejné, a to zejména v jejich bezprostředním okolí. O demokratickém charakteru státní moci rozhoduje především to, nakolik stát tuto občanskou angažovanost umožňuje a napomáhá jí.

1.3. Právní předpisy

Právo se skládá z jednotlivých pravidel chování, která se nazývají **právní normy**. Právní normy jsou obsaženy nejčastěji v **právních předpisech**. Tyto předpisy jsou vytvářeny státními orgány, které jsou k této činnosti oprávněny, a to postupem, který samo právo vymezuje.

1.3.1. Obecně závazné právní předpisy

Právní předpisy můžeme rozdělit do dvou základních skupin. První z nich tvoří **obecně závazné právní předpisy**. Patří k nim například zákony, vyhlášky nebo nařízení vlády. Obecně závaznými předpisy se musí řídit každý, kdo se nachází na území působnosti orgánu, který předpis vydal. Zákony jsou vydávány Parlamentem s působností na celém území státu. Proto se jimi musí řídit každý na kterémkoliv místě České republiky. Naproti tomu například nařízení kraje zavazují rovněž všechny subjekty, ale jen potud, pokud se nacházejí na území daného kraje. K obecně závazným právním předpisům viz blíže kapitolu 2.

1.3.2. Interně závazné právní předpisy

Druhou skupinu právních předpisů tvoří **předpisy interně závazné**. Jedná se o různé instrukce a směrnice ministerstev a dalších nadřízených orgánů, výklady obecně závazných předpisů pro vnitřní činnost úřadů, usnesení vlády apod. Mnohé z nich se týkají faktických způsobů výkonu určitých činností (určují například, kdy budou úřední dny nebo kam mají být rozepisovány jednotlivé písemnosti v rámci podřízených orgánů.)

Je zcela věcí jednotlivých orgánů, jaké vnitřní předpisy si pro svou činnost přijmou. V každém případě však musí být interní předpis v souladu se všemi předpisy obecně závaznými. To, že jde o vnitřně závazné předpisy, znamená, že se jimi musí řídit pouze orgány veřejné správy, resp. úředníci podřízení orgánu, který je vydal, a nikdo jiný. Zejména jimi není vázán soud, pokud rozhoduje o věci, při které správní orgán postupoval mimo jiné také na základě interního předpisu. Dojde-li soud k závěru, že rozhodnutí bylo vydáno v rozporu se zákonem, resp. jiným obecně závazným předpisem, zruší jej bez ohledu na to, že existuje předpis interně závazný, který vydání takového rozhodnutí umožňuje nebo dokonce nařizuje. Je pak na orgánu, který protizákonný interní předpis vydal, aby jej zrušil nebo změnil. Soud sám jej změnit nebo zrušit nemůže, a takovou povinnost nemůže uložit ani správnímu orgánu.

Příklad:

Podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, má kdokoliv právo žádat informace mimo jiné od orgánů obcí, a to bez prokazování důvodu, pro který informace požaduje. K praktické realizaci tohoto záko-

na si mnohé obce vydaly své vnitřní předpisy, které například určují, kteří z úředníků jsou oprávněni, resp. povinni informace poskytovat. Pokud by vnitřní předpis obce úředníkovi ukládal zjistit od žadatele důvod žádosti o informace, a do doby, než jej žadatel sdělí, mu příkazoval informace neposkytovat, šlo by o vnitřní předpis odporující zákonu. Jestliže by žadatel odmítl důvod sdělit a úřad by mu proto informace neposkytl, jednalo by se ze strany úřadu o porušení zákona (o neposkytnutí informací by obecní úřad musel vydat správní rozhodnutí). Nadřízený orgán by byl v tomto případě povinen vyhovět odvolání žadatele (přehled možností získávat od veřejné moci informace najdete v kapitole 6.)

1.4. Právo hmotné a procesní

Veškeré právní normy lze rozdělit na normy hmotné a procesní. **Hmotněprávní normy** stanoví, jakým způsobem mají být podle práva uspořádány mezilidské vztahy, jak se mají lidé chovat, jaká mají práva a povinnosti. Občanský zákoník například určuje, jak mají jednotlivci postupovat, pokud chtějí sjednat nájemní smlouvu; stavební zákon umožňuje stavět pouze na základě stavebního povolení, zákon o ochraně přírody a krajiny zakazuje usmrcování zvláště chráněných druhů živočichů. Hmotněprávní normy bývají obsaženy v právních předpisech, které se někdy nazývají zákoníky (občanský zákoník, zákoník práce, obchodní zákoník atd.)

Procesněprávní normy určují, jakým právním postupem je možné uplatňovat práva před státními orgány a jakým způsobem může být vynuceno splnění právní povinnosti. Dále obsahují také pravidla pro řízení před státními orgány. V občanském soudním řádu najdete postup, jak si u soudu vynutit placení nájemného, správní řád ve spojení se stavebním zákonem obsahuje pravidla pro vydávání stavebního povolení, přestupkový zákon (spolu se správním řádem) předepisuje, jakým způsobem uloží správní orgán pokutu tomu, kdo usmrtí zvláště chráněného živočicha. Procesní normy jsou často obsaženy v zákonech, které se nazývají řády (občanský soudní řád, správní řád, trestní řád). Některé právní předpisy obsahují normy hmotné i procesní.

Příklad:

V přestupkovém zákoně můžete najít například definici přestupku například (hmotné normy) a současně i postup při ukládání trestů za něj (procesní normy). Vodní zákon obsahuje zejména pravidla pro nakládání s vodními zdroji a pro ochranu kvality povrchových i podzemních vod (hmotněprávní normy), současně však určuje některé speciální požadavky na průběh správních řízení týkajících se nakládání s vodami a jejich ochrany (procesní normy).

1.5. Fyzické a právnické osoby

Pokud právní předpisy hovoří o lidech či skupinách, užívají k jejich označení pojmy fyzická a právnická osoba. Ty-

to pojmy vymezuje v § 7 až 21 občanský zákoník (zákon č. 40/1964 Sb.). V některých právních předpisech dřívějšího data vzniku najdete ještě starší označení „občané“ a „organizace“ (například ve správním řádu).

1.5.1. Fyzické osoby

Fyzickou osobou je každý člověk od narození až do smrti. Již od narození (v některých případech i před ním) může člověk nabývat různých práv, například vlastnit majetek nebo dědit. Rovněž tak má každý již od narození například právo na ochranu zdraví nebo na příznivé životní prostředí. Této vlastnosti, tedy schopnosti mít práva, se říká **právní subjektivita**. Na druhé straně možnosti samostatně jednat s právními důsledky, tzv. **způsobilosti k právním úkonům**, nabývá člověk postupně. Osoba je plně způsobilá k právním úkonům po dosažení 18 let. Před dosažením tohoto věku mohou vzniknout pochybnosti, zda je osoba například při uzavření smlouvy schopna posoudit všechny její důsledky; smlouva by z tohoto důvodu mohla být soudem prohlášena za neplatnou. Proto také zákony často vyžadují, aby některé úkony prováděly pouze fyzické osoby starší 18let. Fyzická osoba je jednoznačně určena svým jménem a příjmením, adresou a rodným číslem.

Příklad:

Například návrh na registraci občanského sdružení musí podat nejméně tři občané, z nichž alespoň jeden je starší 18 let. Například petici však může podpořit kdokoliv bez věkového omezení (petice proti jaderné elektrárně by ovšem jistě měla menší váhu, pokud by ji podepisovali pouze žáci základních škol). Shromažďováním podpisů pod petici na místě přístupném veřejnosti však může být pověřena pouze osoba, která dosáhla věku 16 let.

1.5.2. Právnícké osoby

Právnícká osoba je „umělý“ útvar, který má svou vlastní **právní subjektivitu**. To například znamená, že pokud právnícká osoba koupí pozemek, vlastní tento pozemek tato právnícká osoba, nikoliv její členové nebo zaměstnanci. Jedná se zde o různá sdružení osob (občanská sdružení, obchodní společnosti typu s.r.o., družstva), sdružení majetku (nadace) a jednotky územní samosprávy. Ne každá skupina fyzických osob ovšem automaticky vytváří právníckou osobu. Jestliže pravidelně pořádáte s přáteli turistické výlety, nevzniká tím ještě právnícká osoba. To se děje pouze způsobem stanoveným zákony, nejčastěji sepsáním základního dokumentu (stanov, zakládací smlouvy, zřizovací listiny apod.) a registrací právnícké osoby (zapsáním do rejstříku, oznámením, povolením) příslušným orgánem. Nová samostatná právnícká osoba může vzniknout také spojením již existujících právníckých osob.

Nejčastější formou právnícké osoby, se kterou se můžete setkat mezi nevládními organizacemi, je **občanské sdružení**. Založení sdružení upravuje zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů. K dalším právním předpisům upravujícím vznik a fungování neziskových organizací patří zejména zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnos-

tech, a zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech.

Popis podnikatelských právníckých osob, například akciových společností nebo společností s ručením omezeným, najdete v zákoně č. 513/1991 Sb., obchodním zákoníku.

Příklad:

K tomu, aby vzniklo občanské sdružení, se musí sejit nejméně tři lidé a dohodnout se na stanovách. Stanovy musí obsahovat minimálně tyto náležitosti:

- a) název sdružení,
  - b) sídlo,
  - c) cíl jeho činnosti,
  - d) orgány sdružení, způsob jejich ustavování, určení orgánů a funkcionářů oprávněných jednat jménem sdružení,
  - e) ustanovení o organizačních jednotkách, pokud budou zřízeny a
- pokud budou jednat svým jménem,*
- f) zásady hospodaření.

Sepsané stanovy se pošlou ve dvou vyhotoveních na Ministerstvo vnitra ČR, civilněsprávní úsek, U Obecního domu 3, 110 00 Praha 1. Pokud jsou stanovy v pořádku, ministerstvo vrátí jedno vyhotovení s razítkem potvrzujícím registraci a s vyznačením IČ. Poté se sdružení musí ještě registrovat na finančním úřadě k dani z příjmu právníckých osob (neznamená to, že bude platit daň; registrovat se však musí).

Také právnícké osoby mají **způsobilost k právním úkonům**. Jako uměle vytvořené jednotky samozřejmě nemohou fakticky samy jednat; právní předpisy a vnitřní organizační pravidla proto určují, kdo je **oprávněn jménem právnícké osoby jednat**, tzn. například uzavírat smlouvy, vydávat oficiální prohlášení, přijímat rozhodnutí atd. Většinou to bývá tzv. statutární zástupce (jednatel, předseda představenstva, ředitel). Definici statutárního zástupce včetně způsobu, jakým je oprávněn jednat jménem společnosti, najdete pro podnikatelské právnícké osoby v **obchodním rejstříku**. Ten je veřejným seznamem, do nějž může nahlížet každý (je dostupný také na internetu na adrese: <http://www.justice.cz/>). Pro občanská sdružení neexistuje žádný povinný veřejný rejstřík, který by obsahoval údaje o tom, kdo je oprávněn jednat jeho jménem. Jednat jménem občanského sdružení může ten, kdo je k tomu určen stanovami. Opět jde většinou o předsedu, jednatele, prezidenta apod. Stanovy samozřejmě neobsahují jmenovitě, kdo byl do té které funkce zvolen. K prokázání toho, kdo je oprávněn za sdružení jednat, je proto vhodné mít po ruce zápis o volbě této osoby. Informace o fyzických osobách podnikajících na základě živnostenského oprávnění získáte v registru živnostenského podnikání na adrese <http://rzp.mpo.cz/>.

Ještě jednou zdůrazňujeme, že právníckou osobu je přitom třeba jakožto samostatný právní subjekt odlišovat od lidí, kteří ji tvoří.

Příklad:

Dluhy například občanského sdružení nelze vymáhat z osobního majetku jeho členů, ale pouze z majetku sdružení (rozdílná situace je u některých obchodních společností, například veřejné obchodní společnosti, u níž ručí společník veškerým svým majetkem; nikoliv ovšem proto, že by jeho

subjektivita „splyvala“ se subjektivitou této právnické osoby, ale proto, že ručení výslovně určuje zákon).

Právnickou osobu určuje její plný název (u obchodních společností, družstev, nadací, obecně prospěšných společností včetně dodatku o právní formě – s.r.o., a.s., o.p.s. a podobně), sídlo a IČ.

1.6. Protiprávnost a trestnost

Někdy vznikají značné pochybnosti o rozdílech mezi pojmy **přestupek**, **trestný čin** a **protiprávní čin**, resp. **porušení zákona**. Velmi často se lidé domnívají, že každým porušením právního předpisu došlo ke spáchání trestného činu a že by se měla věcí zabývat policie. Rovněž převažuje představa, že proti každému porušení zákonů je možné podat žalobu. **Není tomu tak.**

Pokud se někdo chová v rozporu s tím, co předepisuje některý právní předpis, dopouští se **protiprávního činu/jednání**. Následovat by mělo potrestání – sankce. Právní řád ovšem spojuje s různými protiprávními činy různá sankční řízení:

Nejzávažnější porušení zákonů zákonodárce označil za jako **trestné činy a výslovně je vyjmenoval v trestním zákoně č. 140/1961 Sb.** Trestné činy projednávají a tresty za ně ukládají výlučně soudy. Před soudním jednáním je ovšem každý trestný čin potřeba vyšetřit a připravit tzv. obžalobu. Je důležité zdůraznit, že trestného činu se může dopustit pouze fyzická osoba. Jestliže došlo ke spáchání trestného činu v souvislosti s činností právnické osoby, trestně odpovědnou je vždy konkrétní fyzická osoba, která čin spáchala, případně osoby na činu se podílející. Vyšetřování trestných činů provádí policie, obžalobu připravuje a podává státní zastupitelství (viz dále). Postup při objasňování trestných činů a při rozhodování o vině a trestu pachatele upravuje trestní řád (zákon č. 141/1961 Sb.).

Méně závažné porušení práva se označuje jako **přestupek**. Přestupky jsou vymezeny jednak v zákoně č. 200/1990 Sb., o přestupcích, jednak v mnoha dalších zákonech (i v těchto dalších zákonech musí být jako přestupky výslovně označeny). Také přestupek může spáchat pouze fyzická osoba. Přestupkový zákon to výslovně stanoví v § 6, podle něž *za povinností uložené právnické osobě odpovídá podle tohoto zákona ten, kdo za právnickou osobu jednal nebo měl jednat, a jde-li o jednání na příkaz, ten, kdo dal k jednání příkaz*. Stejně jako u trestného činu i zde musí jít o jednání zaviněné. Tresty za přestupky ukládá například policie v blokovém řízení nebo přestupková komise města. Postup při projednávání přestupků upravuje přestupkový zákon.

Pokud se porušení zákona dopustí právnická osoba, může jít o tzv. **jiný správní delikt**. V zákoně se většinou pojem jiný správní delikt nepoužívá, vždy však musí být řečeno, jaký subjekt může být za jaké porušení potrestán, a musí být určen druh a výše sankce. Jinými správními delikty jsou například porušení stavebního zákona vyjmenovaná v § 106 stavebního zákona, kterých se dopustí právnické osoby nebo fyzické osoby oprávněné k podnikání. Jiné správní delikty se nejčastěji projednávají postupem podle správního řádu.

Pokud někdo **poruší svou povinnost vyplývající ze soukromoprávního vztahu**, tzn. zejména z občanského nebo obchodního zákoníku nebo ze smlouvy, kterou s někým uzavřel, může protistrana podat **žalobu** k soudu. Žaloby se projednávají postupem stanoveným zákonem č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Jestliže se někdo domnívá, že zákon porušil státní orgán při vydávání rozhodnutí, může tzv. **správní žalobou** žádat, aby soud přezkoumal zákonnost tohoto rozhodnutí. Proces projednávání v tomto případě upravuje zákon o soudním řízení správním č. 150/2002 Sb.

1.7. Základní lidská práva

Právům, hodnotám a zájmům považovaným obecně ve společnosti za nejdůležitější (život, svoboda, demokracie), poskytuje nejvyšší ochranu také právní řád. Označuje je za tzv. základní práva a svobody. Jejich seznam najdete zejména v **Listině základních práv a svobod (č. 2/1993 Sb., dále jen „Listina“)** a v některých mezinárodních smlouvách.

Práva vyjmenovaná v Listině mají charakter **veřejných subjektivních práv**. Znamená to, že se můžete domáhat ochrany proti jejich porušení pouze proti státním a obecním orgánům. Státní orgány mohou porušit základní práva přímo svou činností, např. vydáním rozhodnutí o zákazu shromáždění, vyvlastněním vašeho pozemku, rozsudkem o zbavení rodičovské zodpovědnosti. Některá práva mohou porušit i tak, že nečiní vhodná opatření, aby do základních práv nezasáhly třetí subjekty.

Podle čl. 4 Ústavy jsou základní lidská práva pod ochranou soudní moci. Všechny státní i samosprávné orgány jsou povinny je respektovat a chránit. Pokud se tak neděje, může se postižený domáhat ochrany až u Ústavního soudu (k tomu viz kapitoly 3.2.2. a 7.9.)

Příklad:

Účastníky pokojného shromáždění, protestující proti restriktivní azylové politice ČR, napadnou příslušníci národních hnutí. Policie nezasáhne, aby účastníky shromáždění ochránila, přestože ji o ochranu předem požádali. Pořadatelé shromáždění se u Ústavního soudu nemohou domáhat, aby jakýmkoliv způsobem zasáhl proti nacionalistické organizaci, která útok řídila. Naopak po vyčerpání ostatních opravných prostředků mohou podat ústavní stížnost proti policii, která právě svou nečinností umožnila narušení pokojného shromáždění a tím sama zasáhla do shromáždovacího práva.

Listina obsahuje práva, z nichž mnohá by samostatně při jednostranném výkladu a používání mohla sami vést k porušování jiných základních práv. K nim patří typicky vlastnické právo. Při jeho absolutním pojetí, by např. nebylo možné ukládat vlastníkům povinnosti nezbytné k ochraně životního prostředí nebo kulturní památky. Právo na svobodu projevu by zase může velmi citelně zasahovat do práva na ochranu před rasovou diskriminací nebo práva na ochranu dobré pověsti a jména. Aby se jednostranným použitím základních práv předešlo, obsahuje Listina některá omezení:

u mnoha ustanovení najdete hned v textu, v kterých případech a za jakých podmínek lze konkrétní právo omezit.

Např. výkon sdružovacího práva lze omezit jestliže je to v demokratické společnosti nezbytné pro bezpečnost státu, ochranu veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku, předcházení trestným činům nebo pro ochranu práv a svobod druhých.

v čl. 41 jsou vyjmenovaná práva, kterých se lze domáhat pouze v mezích zákonů, které je provádějí. Porušování těchto práv můžete namítat pouze v případě, že současně najdete zákon, který právo provádí a jehož konkrétní ustanovení bylo porušeno.

u mnoha práv Listina výslovně říká, že **podrobnosti stanoví zákon**. Zákon má upravit podrobnosti, nemůže samostatně určit další omezení mimo Listinou předvídané případy.

Nejen zákonná úprava, ale také výklad jednotlivých základních práv musí směřovat k vyváženému pojetí. Vyplývá to z čl. 4 odst. 4 Listiny. Podle něj „*při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro jaký byla stanovena.*“

Listina je součástí ústavního pořádku ČR, její ustanovení mají vyšší právní sílu než zákon. Pokud zákonné ustanovení přímo porušuje základní právo, mělo by být zrušeno. Pokud by např. zákon určil, že za vzdělání na základních školách se platí školné, dostal by se tak do přímého rozporu s čl. 33 Listiny a Ústavní soud by jej zrušil.

V častějších případech není rozpor zákona a Listiny takto zjevný. Jelikož v právních předpisech se vyskytuje mnoho neurčitých pojmů, které se dají vyložit různým způsobem a správní úřady mohou nezřídka použít tzv. správní uvážení,

může k rozporu s Listinou dojít až při výkladu zákona. Z principu vyšší právní síly ústavních zákonů a výslovně z čl. 4 odst. 4 Listiny a čl. 9 Ústavy vyplývá, že při různých možných výkladech se musí vždy použít ten, který nejvíce odpovídá požadavkům Listiny. Proto Ústavní soud již několikrát upozornil, že přednost musí vždy dostat tzv. ústavně konformní výklad právních norem.

Dalším důležitým pravidlem pro řešení případů spojených se zásahem do základních práv je již zmiňovaný princip přiměřenosti. Podle něj musí státní orgány dbát na to, aby každé jejich opatření, které zasahuje do základních práv a svobod, bylo vhodné a nutné k dosažení cíle a musí dbát na zachování přiměřeného vztahu mezi cílem a použitými prostředky.

Příklad:

Listina obsahuje také ústavní základ pro ochranu životního prostředí soukromých subjektů. V čl. 35 odst. 1 stanoví, že každý má právo na příznivé životní prostředí. Tohoto práva je ovšem možné se dovolávat pouze v mezích zákonů, které jej provádějí (viz. již zmiňovaný čl. 41 odst. 1 Listiny). Znamená to, že jednotlivý občan se může domáhat porušení ústavního práva na příznivé životní prostředí v případě, kdy dochází k porušování konkrétních ustanovení některého zákona na ochranu životního prostředí. Před podáním stížnosti proti porušování tohoto práva k Ústavnímu soudu musí ovšem nejprve vyčerpat jiné dostupné prostředky ochrany svých práv. Mohlo by se jednat např. o žalobu na ochranu osobnosti podle občanského zákoníku, když znečišťováním a nečinností úřadů dochází k zásahu do práva na soukromý a rodinný život.

2. PRÁVNÍ PŘEDPISY

Dříve, než se začneme věnovat kompetencím orgánů veřejné moci v oblasti ochrany životního prostředí a možnostem občanů ovlivňovat jejich rozhodování, zmíníme se ještě podrobněji o právních předpisech (pro základní informaci viz kapitola 1.3). Důvod je zřejmý: výlučně právní předpisy (přesněji řečeno pouze zákony) určují, jaké orgány veřejné moci existují, jaké mají úkoly a jakých prostředků mohou použít k jejich plnění. **Žádný orgán nemůže vzniknout ani vykonávat žádnou činnost, pokud to nestanoví zákon.**

V kapitole 1.3. jsme uvedli, že existují dva základní druhy právních předpisů – obecně závazné a interně závazné. V této kapitole se budeme zabývat již pouze obecně závaznými předpisy.

Součástí právního řádu České republiky jsou také některé mezinárodní smlouvy. Od 1.5.2004 je navíc pro Českou republiku přímo závazné právo Evropských společenství (ES). ES totiž získalo od členských států pravomoc vytvářet vlastní právní systém, právní normy závazné nejen pro tyto státy, ale i pro jejich vnitrostátní subjekty.

2.1. Druhy obecně závazných právních předpisů

Mezi obecně závazné právní předpisy v ČR patří:

- **ústavní zákony**
- **zákony**
- **nařízení vlády**
- **vyhlášky ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy** (například Úřad pro hospodářskou soutěž, Český báňský úřad, Státní úřad pro jadernou bezpečnost)
- **obecně závazné vyhlášky krajů a obcí**
- **nařízení krajů a obcí**

Některé skupiny obecně závazných předpisů se od sebe liší tzv. **právní silou**. Nejvýše stojí ústavní zákony, následují zákony „obyčejné“, na dalším stupni se nacházejí nařízení vlády, vyhlášky ministerstev a obecně závazné vyhlášky obcí a krajů a nejnižší právní sílu mají nařízení obcí a krajů. Každý předpis nižší právní síly musí být v souladu se všemi, které stojí v uvedené hierarchii výše.

Vytváření nových právních předpisů patří mezi nejdůležitější kompetence jednotlivých orgánů státu, krajů i obcí, o kterých budeme mluvit v následujících kapitolách. K tomu, aby byl obecně závazný právní předpis platný a účinný (aby byl součástí právního řádu a lidé byli povinni se jím řídit), musí být:

- přijat v souladu s určenou **procedurou** a současně,
- musí být stanovenou formou vyhlášen (**publikován**).

2.2. Proces vytváření právních předpisů

Proces přijímání ústavních zákonů a zákonů upravuje Ústava ČR (zákon č. 1/1993 Sb., zejména čl. 39-52) a zákon č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, a 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu.

2.2.1. Vytváření návrhů zákonů

Návrhy zákonů se vždy předkládají Poslanecké sněmovně. Předkladateli návrhů mohou být poslanci, vláda, Senát (jako celek, to znamená že senátoři musí nejdříve odhlasovat, že Senátu návrh předloží) a zastupitelstva krajů. Většinu návrhů zákonů předkládá vláda. Proces vypracovávání (přípravy) návrhů zákonů není obecně závaznými předpisy upraven; základní obsahové náležitosti návrhu, mezi něž patří tzv. důvodová zpráva, upravuje § 86 zákona o jednacím řádu Poslanecké sněmovny.

Vláda se však řídí tzv. **Legislativními pravidly**, které sama přijala ve formě svého usnesení č.188 ze dne 19.března 1998 (několika dalšími usnesení je později změnila). Tato pravidla poměrně detailně upravují jednak požadavky na technické zpracování zákona, jednak proceduru jíž každý vládní návrh zákona před předložením Parlamentu musí projít. Hlavními fázemi této procedury je vypracování tzv. věcného záměru zákona, v němž se shrnují hlavní zásady připravované nové právní úpravy a důvody její potřeby, a poté samotného návrhu. V obou fázích je většinou za přípravu textů zodpovědné některé ministerstvo, přičemž ostatní ministerstva, kraje a některé další subjekty mají možnost účastnit se tzv. **vnějšího připomínkového řízení**. V něm se mohou k věcnému záměru i k návrhu definitivního znění návrhu vyjadřovat, přičemž předkládající ministerstvo je povinno na připomínky reagovat (tzv. „vypořádání“). Kromě těchto subjektů se na přípravě návrhu podílí poradní orgán vlády s názvem **Legislativní rada**. V jejím čele je člen vlády, ostatními členy jsou právní odborníci z různých oblastí práva. K věcnému záměru i finálnímu, „paragrafovému“ znění se Legislativní rada vždy vyjadřuje dříve než zaujme konečné stanovisko vláda.

I pokud návrh předkládá jiný oprávněný subjekt než vláda, řídí se vesměs v praxi Legislativními pravidly, alespoň s ohledem na formu technického zpracování návrhu.

2.2.2. Účast veřejnosti na tvorbě návrhů zákonů

Žádný zákon ani jiný předpis neupravuje povinnost ministerstev či vlády návrhy zákonů před jejich předložením do Poslanecké sněmovny zveřejnit (např. na internetu), tím mé-

ně pak jakkoli s veřejností o přípravě návrhů diskutovat (např. odpovídat na podněty veřejnosti obdobně jako na připomínky ostatních ministerstev. Legislativní pravidla vlády ovšem umožňují, aby příslušný orgán, který návrh právního předpisu připravuje, jej zaslal k připomínkám i „zájmovým skupinám“ a „odborné veřejnosti“ považuje-li to za účelné. Některá ministerstva přesto, jaksi „z dobré vůle“ návrhy zákonů na internetu zveřejňují. Pokud tomu tak není, může se kdokoliv, kdo se o přípravě návrhu nového právního předpisu dozví, domáhat jeho poskytnutí s využitím zákonů o právu na informace (viz kapitolu 6). Povinnost návrh poskytnout vzniká příslušnému úřadu nejpozději v okamžiku, kdy jej zašle k připomínkám jiným subjektům (např. jiným ministerstvům). Prozatímní zkušenost s uplatňováním připomínek je však taková, že k jejich vážnějšímu vypořádání dojde až tehdy, pokud jsou podpořeny širším počtem subjektů a zejména někým koho ministerstvo či vláda považuje za významného partnera (například odborovým svazem).

Tuto situaci by mohla změnit úprava Legislativních pravidel, která by – obdobně, jako je tomu například na Slovensku – stanovila závaznou povinnost všech ministerstev standardním způsobem zveřejňovat návrhy nových předpisů na internetu a vypořádávat připomínky veřejnosti.

2.2.3. Projednávání návrhů zákonů v Parlamentu

O návrzích zákonů se v Poslanecké sněmovně jedná nejprve ve výborech, což jsou skupiny poslanců zabývajících se určitou dílčí oblastí společenského života (např. sociální politika, zdravotnictví, hospodářství, životní prostředí). Po projednání ve výborech se návrhem zákonů několikrát zabývá celá Poslanecká sněmovna na své schůzi (tzv. **čtení návrhu zákona**). Poslanci mohou návrh kdykoli (v kterémkoli čtení) zamítnout, mohou jej rovněž doplňovat a měnit. V případě, že je schválena konečná verze návrhu (u většiny zákonů je k tomu potřebná nadpoloviční většina hlasů poslanců přítomných na schůzi), je návrh dále předložen Senátu a nakonec k podpisu prezidentu republiky. Senát může návrh zamítnout nebo navrhnout jeho změny, prezident pouze vrátit sněmovně (tedy vyjádřit svůj nesouhlas s ním, tzv. veto). Poslanecká sněmovna však může ve všech těchto případech setrvat na původním návrhu a dosáhnout tak toho, aby se stal zákonem, jestliže se tak v novém hlasování vysloví nejméně 101 poslanců. Výjimku z tohoto pravidla představují některé typy zákonů, které pro schválení vyžadují vyšší počet poslanců i senátorů (např. například ústavní a volební zákony) a zákony, které neschvaluje Senát (např. například zákon o státním rozpočtu).

S právem Poslanecké sněmovny i Senátu měnit v průběhu legislativního procesu návrh (a přijmout tak někdy i něco téměř zcela jiného, než bylo původně navrženo) samozřejmě souvisí i možnost občanů pokoušet se ovlivňovat obsah budoucích zákonů přes jednotlivé poslance či poslanecké kluby parlamentních stran. Mohou k tomu využívat např. petice, směřované některé z komor Parlamentu (bližší informace o peticích viz kapitolu 7.3.), osobní kontakty s poslanci

v jejich poslaneckých kancelářích, nebo teoreticky i přímé působení v samotné komoře, tzv. lobbying. Poslední možnost však naráží na mnohé překážky a omezení a není a asi nikdy nebude pro většinu lidí reálně dostupná.

2.2.4. Vytváření dalších právních předpisů

Základní ustanovení o způsobu přijímání **nařízení vlády** jsou obsaženy v čl. 78 Ústavy, zmocnění k vydávání ostatních právních předpisů pro ministerstva a jiné ústřední orgány je v čl. 79 odst. 3 Ústavy. Kromě toho, že ministerstva musí být k přijetí každé **vyhlášky** výslovně zmocněno v jednotlivých zákonech, neobsahují právní předpisy žádný podrobnější úpravu přípravy ani schvalování podzákonných norem. Jednotlivá ministerstva i vláda jako celek se v těchto případech řídí Legislativními pravidly vlády. Ani přípravu těchto předpisů nemají ministerstva povinnost zveřejňovat a reagovat na připomínky. Postup je ponechán zcela na volném směru na jednotlivých ministerstvech (např. ministerstvo životního prostředí některé nevládní organizace o připomínky ke předpisům, které připravuje, pravidelně žádá).

Procedura přijímání **obecně závazných vyhlášek a nařízení krajů a obcí** je upravena zákony č. 129/2000 Sb., o krajích, a 128/2000 Sb., o obcích. Návrhy jsou oprávněni předkládat členové zastupitelstva obcí, resp. krajů., jejich rady a výbory. O návrhu se usnáší zastupitelstvo nadpoloviční většinou všech svých členů. Blíže viz kapitoly věnované fungování a kompetencím obce a kraje.

2.3. Vyhlásování právních předpisů

Podmínkou platnosti a účinnosti právního předpisu je jeho řádné vyhlášení. Vyhlášení je důležité proto, aby se právní subjekty vůbec mohly dozvědět, že mají určitá práva a povinnosti. Pokud jsou tyto podmínky splněny, není při hodnocení lidského chování důležité, jestli se někdo skutečně dozvěděl, že má určité povinnosti nebo že nějaké jednání je protiprávní. Platí známá zásada, že neznalost zákona neomlouvá.

Příklad:

Pokud například někdo založí “černou skládku” ukládá na skládku odpady, u nichž to zákon o odpadech zakazuje nebo při ukládání odpadů na skládku nedodržuje podmínky stanovené prováděcími právními předpisy, dopouští se protiprávního jednání, za které mu může být uložena vysoká pokuta (podle zákona o přestupcích, jde –li o fyzickou osobu, nebo podle zákona o odpadech v případě právnické osoby a podnikatele). Za určitých okolností lze uvedeným jednáním dokonce spáchat trestný čin. Všechny uvedené následky postihující osobu která porušila zákon nastanou bez ohledu na skutečnost, zda dotyčný věděl, že jeho jednání je protiprávní a jaký postih mu za něj hrozí.

Zákony (samozřejmě včetně ústavních), nařízení vlády a vyhlášky ministerstev jsou všechny povinně vyhlášovány ve Sbírce zákonů ČR. Všechny publikované předpisy jsou ve

Sbírcce každý rok průběžně číslovány. Při citaci právního předpisu se za jeho pořadovým číslem a rokem publikace vždy uvádí zkratka „Sb.“ Pokud jednotlivý předpis nestanoví jinak, nabývá účinnosti (stává se závazným) patnáctým dnem po datu rozeslání částky Sbírky zákonů, v níž je obsažen. Postup při publikování právních předpisů ve Sbírce zákonů je podrobněji upraven v zákoně č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv. Sbírku zákonů povinně odebírají všechny obce a krajské úřady, které jsou zároveň povinny zajistit, aby byla každému přístupná. Na internetu můžete najít sbírku zákonů např. na stránce ministerstva vnitra na adrese <http://www.mvcr.cz/sbirka>. Na portálu veřejné správy na adrese <http://portal.gov.cz/> v sekci „Zákony“ jsou pak dostupná aktuální úplná znění právních předpisů.

Odlišným způsobem jsou vyhlášovány právní předpisy obcí a krajů – obecně závazné vyhlášky a nařízení. Podle § 12 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, je podmínkou platnosti **právních předpisů obcí** jejich vyhlášení, které se provede vyvěšením předpisu na **úřední desce obecního úřadu** po dobu 15 dnů. Uplynutím této lhůty nabývá právní předpis obce účinnosti, není-li v něm stanoveno jinak. Právní předpisy obce musí být každému přístupné u obecního úřadu obce, která je vydala.

Vyhlásování **právních předpisů krajů se řídí § 8 zákona č. 129/2000 Sb., o krajích**. Obecně závazné vyhlášky a nařízení kraje se publikují ve **Věstníku právních předpisů kraje**. Dnem vyhlášení je den rozeslání příslušné částky Věstníku, v níž je vyhlášený předpis obsažen. Předpis opět nabývá účinnosti patnáctý den od vyhlášení, není-li v něm stanoveno jinak. Věstník se rozesílá na všechny obecní úřady v kraji, kde musí být každému k dispozici, stejně jako na samotném krajském úřadě a na ministerstvu vnitra.

Většina právních předpisů se v průběhu času mění – **novelizuje**. Změna (novela) právního předpisu je z formálně právního hlediska novým samostatným předpisem (stejněho druhu jako předpis, který mění) a má samostatné číslo ve Sbírce zákonů. Změny se většinou nepublikují tak, že by se znovu otiskl celý předpis v novém znění se zapracovanými změnami. Otisknou se pouze části, které se mění, vypouštějí nebo doplňují. Často se také novelizující ustanovení připojují k nově přijímaným předpisům. Je pak na každém, kdo s předpisem potřebuje pracovat, aby si část po části sestavil celý aktuálně platný text předpisu. **Jestliže se však takto změněný zákon cituje, například v podání adresovaném orgánu veřejné správy, uvádí se vždy číslo, rok a název původního předpisu.** Pokud je u předpisu provedeno více změn, vydává se někdy tzv. úplné znění, tedy aktuální verze se všemi zapracovanými změnami. I toto úplné znění však bývá dále novelizováno.

2.4. Schvalování a publikace mezinárodních smluv

Kromě vnitrostátních právních předpisů obsahují obecně závazná pravidla chování také **mezinárodní smlouvy**.

Mezinárodní smlouvy zavazují v prvé řadě státy, které jsou jejich stranami. Pravidla obsažená v těchto smlouvách se však mohou, pokud s tím příslušný stát souhlasí, stát závaznými i pro další subjekty na jeho území. Ústava České republiky v čl. 10 stanoví, že mezinárodní smlouvy, které ratifikoval Parlament a které byly řádně vyhlášeny, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva. Znamená to, že v případě „konfliktu“ se zákonem má mezinárodní smlouva v českém právním řádu přednost. Ke konfliktu mezi mezinárodními smlouvami a ústavními zákony by dojít nemělo, protože každou mezinárodní smlouvu před její ratifikací posuzuje z hlediska jejího souladu s ústavním pořádkem Ústavní soud.

Příklad:

Pro možnost aktivní účasti veřejnosti na ochraně životního prostředí je mimořádně důležitá Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí (tzv. Aarhuská úmluva). Tato mezinárodní smlouva vstoupila v platnost pro Českou republiku dne 4.10.2004 a najdete ji ve sbírce mezinárodních smluv po číslem 124/2004 Sb.m.s. Umožňuje nevládním organizacím mimo jiné přístup k soudnímu přezkoumávání rozhodnutí úřadů, která se týkají životního prostředí. Právo na soudní přezkum námitek nevládních organizací je podle současné české právní úpravy a jejího výkladu omezeno na prověřování tzv. procesních nezákonností při vydávání rozhodnutí. Takové omezení však Aarhuská úmluva neumožňuje, když v čl. 9 odst. 2 výslovně stanoví, že soudní přezkum se má týkat věcných i procesních nezákonností. Soudy jsou nyní na základě čl. 10 a 95 Ústavy povinny upřednostnit Aarhuskou úmluvu před vnitrostátními předpisy a uvedené právo nevládním organizacím přiznat.

Platné mezinárodní smlouvy, jimiž je Česká republika vázána, a oznámení o jejich výpovědi se vyhláší sdělením Ministerstva zahraničních věcí ve Sbírce mezinárodních smluv (§ 5 zákona č. 309/1999 Sb.). Mezinárodní smlouvy se vyhláší uveřejněním jejich plného znění v jazyce rozhodném podle mezinárodního práva pro jejich výklad a zároveň v překladu do českého jazyka. Publikované smlouvy se číslují obdobně jako právní předpisy ve Sbírce zákonů; při citaci se používá zkratky Sb. m. s. Sbírku mezinárodních smluv povinně odebírají krajské úřady, Magistrát hlavního města Prahy a magistráty měst Brno, Ostrava a Plzeň, u nichž má každý právo do ní nahlížet.

2.5. Právo ES

Evropské Společenství (ES) získalo od členských států pravomoc vytvářet vlastní právní systém, právní normy závazné nejen pro tyto státy, ale i pro jejich vnitrostátní subjekty – **právo ES**. Často se pro tento systém užívá pojmu právo Evropské unie nebo též **komunitární právo**. Dělí do dvou základních skupin, a to na právo **primární a sekundární**. Pro pochopení důležitosti práva ES pro český právní řád jsou důležité zejména **zásady jeho aplikace**, které se

postupně vyvinuly zejména díky judikatuře Evropského soudního dvora.

2.5.1. Primární právo

Tvoří jej **zakládající smlouvy ES a jejich změny a dodatky**, tedy zejména Pařížská smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli – ESUO (1951), Římské smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství – EHS a Evropského společenství pro atomovou energii – EUROATOM (1957) a změny těchto smluv, zejména Jednotný evropský akt (1986), Maastrichtská smlouva o Evropské unii (1992), smlouvy o přistoupení jednotlivých států atd. Stanoví **základní institucionální strukturu Společenství a zakotvuje zmocnění a proceduru pro vydávání sekundárního práva**, které s ním musí být v souladu. Na úrovni komunitárního práva se často uvádějí i tzv. **obecné právní zásady evropského práva**, které nemají kodifikovanou podobu a jejich obsahem jsou hodnoty spolené všem členským státům (např. zásada právního státu, ochrana lidských práv, zásady týkající se procesního práva, správního procesu atd.).

2.5.2. Sekundární právo

Rozlišují se tzv. **typické právní akty uvedené v čl. 249 Smlouvy**, tedy **nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení, stanoviska** a tzv. **atypické právní akty** (převážně adresované dovnitř Společenství, nikoli členským státům či jednotlivcům). Obecně platí, že **rozhodný je jejich obsah a předmět** (posuzovaný z hlediska jejich adresáta), **nikoli forma a označení**.

Nejdůležitějšími právními akty práva ES jsou nařízení a směrnice:

Nařízení – je obecně závazným, přímo účinným (aplikovatelným) aktem a to jak na úrovni Společenství, tak na úrovni jednotlivých členských států. Přímou zavazuje jak členské státy, tak i jejich vnitrostátní subjekty – jednotlivce a to bez jakéhokoli vnitrostátního prováděcího opatření (transformace), má tedy bezprostřední právní následky.

Směrnice – nejsou obecně závazné, pouze co do výsledku, jehož má být dosaženo, zavazují jejich adresáty, tedy členské státy. Forma a metoda dosažení takového výsledku je ponechána na vůli státu. Obsahují lhůtu, do jejíhož uplynutí musí být zapracovány do vnitrostátního právního řádu. Není-li tak učiněno, porušuje členský stát právo Společenství a může být sankcionován podle čl. 226 a násl. Smlouvy.

V případě **rozhodnutí** se jedná se zpravidla o individuální právní akt zavazující pouze ty (konkrétní) subjekty, jimž je adresováno. Mohou jimi být, na rozdíl od směrnic, nejen členské státy ale i jednotlivci, skupiny jednotlivců. **Doporučení a stanoviska** jsou právně nezávazné. Jedná se o jakási posouzení právně relevantní situace některým orgánem Spo-

lečenství, které nemůže být dotčeno osobě na újmu, pokud se na něj spoléhá.

2.5.3. Základní zásady aplikace práva ES

Právo Evropského společenství vytváří samostatný právní řád. Zároveň je součástí právních řádů členských států, platí tedy vedle jejich vnitrostátního práva. Vzájemná koexistence těchto právních systémů si vyžádala stanovení určitých zásad zejména k ochraně práv jednotlivců pro případ, že členský stát poruší komunitární právo k jejich škodě. To, že komunitární právo může přímo zakládat práva a povinnosti jednotlivcům, potvrdil ESD již poměrně záhy ve své judikatuře: „*Společenství vytváří nový právní řád mezinárodního práva, v jehož prospěch členské státy omezily svá suverénní práva, i když jen v omezených oblastech, jehož subjekty jsou nejen členské státy, ale i jejich státní příslušníci. Nezávisle na legislativě členských států právo Společenství nejen ukládá povinnosti jednotlivcům, ale rovněž zakládá jejich práva.*“

Základními zásadami aplikace práva Společenství na území členských států jsou zásada bezprostřední použitelnosti, která je předpokladem zásad přímého a nepřímého účinku, odpovědnosti členského státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením komunitárního práva a zásady přednosti.

Zásada bezprostřední použitelnosti – jedná se o vlastnost, která způsobuje přímé právní účinky komunitární normy na subjekty členských států, jejich práva a povinnosti. Bezprostředně použitelná jsou především veškerá ustanovení **Smlouvy a nařízení**. V případě **směrnic** je situace komplikovanější. Jejich povaha bezprostřední použitelnost zásadně nevyklučuje, jakkoli směrnice předpokládá národní prováděcí akt. Před uplynutím lhůty k jejímu provedení je bezprostřední použitelnost směrnice jakoby skrytá, pokud však směrnice nebude členským státem jako jejím adresátem řádně a včas provedena, může nastat i její tzv. **přímý, bezprostřední účinek**, kterého se mohou dovolat jednotlivci (viz. níže).

Zásada přednosti, nadřazenosti (primátu práva Společenství) – uplatní se tehdy, jestliže při aplikaci práva u soudního orgánu dojde ke střetu normy národní s normou komunitární. Komunitární právo má přednost před všemi právními akty členských států a to legislativními, správními a soudními (i na ústavní úrovni).

Zásada přímého účinku – přímý účinek je vlastnost norem ES, umožňující jednotlivcům dovolat se v případě porušení jejich práv vyplývajících z práva Společenství, před orgány členských států. Cílem této zásady, která se postupně vyvíjela a její rozsah rozšiřoval judikaturou ESD je tedy nepřipustit, aby pochybením členského státu trpěla práva jednotlivců. Právní norma Společenství má přímý účinek, přiznává-li fyzickým či právnickým osobám práva nebo ukládá-li jim povinnosti, a to sama, bez prostřednictví jiné právní normy. Aby byl dán bezprostřední účinek, musí norma být jasná a přesná (nedvojznačná), být bezpodmínečná a směro-

vat k založení práv či povinností jednotlivců. ESD postupně připustil i přímý účinek směrnic, kromě jasnosti, přesnosti a nepodmínečnosti, je k jeho přiznání třeba i marné uplynutí lhůty k provedení směrnice, čímž se směrnice stává bezpodmínečnou.

Zásada nepřímého účinku směrnic – tato zásada označuje stav, kdy není dán přímý účinek směrnice, avšak členské státy přesto musí vzít její obsah v potaz při interpretaci vnitrostátních právních předpisů (tzv. eurokonformní výklad). Národní soud tak musí v nejvyšší možné míře vykládat a aplikovat vnitrostátní prováděcí předpis v souladu s požadavky práva Společenství. Pokud se v řízení před vnitrostátním soudem vyskytne sporná otázka ohledně aplikace práva ES, je povinností soudu předložit věc ESD k vyslovení závazného stanoviska (jde o tzv. řízení o předběžné otázce).

Odpovědnost členského státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením komunitárního práva – existence této odpovědnosti též výslovně nevyplývá z ustanovení Smlouvy, jedná se opět o výsledek judikatury ESD, který tento institut chápe jako náhradní prostředek k prosazení práv jednotlivců před národním soudem zejména v případě, že členský stát neprovedl směrnici nebo ji neaplikoval v duchu zásady nepřímého účinku. Členský stát je tak odpovědný za ztráty a škody způsobené jednotlivci za porušení komunitárního práva

Příklad:

Součástí práva ES je také směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/35/EC z 26. května 2003. Ta upravuje mimo jiné podmínky přístupu občanů a nevládních organizací k soudnímu přezkumu v případech, kdy proběhlo posuzování vlivů na životní prostředí (EIA) nebo řízení o integrovaném povolování (IPPC). Směrnice ukládá povinnost zajistit soudní přezkum hmotných a procesních nezákonností. V současné době soudy v České republice připouštějí u žalob podaných nevládními organizacemi pouze námítky týkající se procesních pochybení. Směrnice stanoví lhůtu ke svému transponování do právních řádů členských zemí, a to do 25 června 2005. Pokud do té doby nedojde ke změně zákona nebo se nezmění rozhodovací praxe soudů (např. i na základě výše zmiňované Aarhuské úmluvy), bude Česká republika porušovat své závazky z práva ES. Jednotlivci i nevládní organizace se pak s využitím zásad bezprostřední použitelnosti a přímého účinku směrnic budou moci dovolávat u českých soudů přímo směrnice.

2.6. Další zdroje informací o právu

Za obecně závazná se někdy mylně považují i **soudní rozhodnutí**. Rozsudky soudů jsou ovšem závazné jen pro jeden konkrétní případ. Soudy nejsou povinny řídit se rozhodnutími, které vydaly jiné soudy v obdobné věci. V praxi však často zohledňují, jaká stanoviska zaujaly především soudy vyšších stupňů, a odkazují na jejich rozsudky.

Výjimkou jsou rozhodnutí (nálezy) Ústavního soudu o zrušení právního předpisu nebo jeho části (blíže k pravomocem Ústavního soudu viz. kapitoly 3.3.2. a 7.9.). Tato rozhodnutí jsou závazná pro všechny, protože způsobují změnu právního předpisu. Tyto „zrušující“ nálezy Ústavního soudu jsou proto publikovány v Sbírce zákonů stejně jako právní předpisy (o publikování právních předpisů viz. výše kapitola 2.2.).

Sbírka zákonů, Sbírka mezinárodních smluv, Věstník právních předpisů kraje a vyvěšení na úřední desce jsou jediné oficiální, a tedy „zaručeně správné“ formy vyhlášení právních předpisů. Kromě toho však existují další možnosti, kde získat texty právních předpisů, často v úplných zněních.

Jako první můžeme zmínit **počítačové databázové programy** (ASPI, EPIS atd.). Vedle textu právních předpisů obsahují většinou i komentáře, odborné články a nejdůležitější soudní rozhodnutí. Jednotlivé právní předpisy v úplných zněních nebo jejich soubory týkající se jedné oblasti vycházejí také tiskem mimo sbírku zákonů.

Knížně vycházejí také **zákony s komentářem**. V komentářích najdete jednak výklad jednotlivých ustanovení, jednak odkazy na související ustanovení a předpisy. Výklady uvedené v těchto knihách jsou samozřejmě pouze názorem autora a nemusí být správné.

Znovu však zdůrazňujeme, že jediný oficiální text předpisů obsahuje Sbírka zákonů. Není vyloučeno a stává se (i když ne často), že v neoficiálních textech jsou chyby, které mohou někdy zcela změnit smysl ustanovení.

Příklad:

Tvrzení žalobce, že se řídil textem komentáře, a proto postupoval při podání žaloby v rozporu se zákonem (například zmeškal zákonem stanovenou lhůtu), by u soudu nemělo šanci. Proto je v nejzávažnějších případech vhodné ověřit si text předpisu ve Sbírce.

3. STÁTNÍ ORGÁNY A JEJICH PRAVOMOCI PŘI OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Základy právní úpravy fungování státních orgánů v České republice a jejich kompetencí a pravomocí jsou obsaženy v ústavním právu, konkrétně v Ústavě ČR (ústavní zákon č. 1/1993 Sb.). Ústava ČR, tak jako všechny ústavy moderních států, je jednak východiskem právního řádu jako celku, jednak spojovacím článkem mezi právem a mimoprávní sférou, oblastmi politiky, kultury, společenských hodnot, morálky atd. Demokracie, samospráva, svoboda svědomí nebo zákaz diskriminace se právě skrze ústavní právo stávají právními pojmy a právem chráněnými hodnotami.

Vzhledem k fungování státních orgánů je základním principem, který Ústava zakotvuje, **zásada dělby státní moci** na oblast zákonodárnou, výkonnou a soudní. **Podstatou této zásady je přesné vymezení a omezení působnosti a pravomoci každého státního orgánu.** Mezi jednotlivými orgány přitom existují vztahy, týkající se například toho, kdo který orgán jmenuje, rozpouští nebo kontroluje.

Zjednodušeně je možné představit si stát právě jako souhrn jednotlivých orgánů a vzájemných vztahů mezi nimi. Zatímco například Parlament má v rámci zákonodárné moci výlučné postavení, v oblasti výkonné moci naopak existuje celá řada orgánů na různých úrovních. Mezi některými z těchto orgánů, jak bude řečeno dále, fungují vztahy mocenské nadřazenosti. U soudů se situace opět o něco liší: existují sice soudy několika úrovní, soudy vyšších stupňů přezkoumávají a mohou rušit či měnit rozhodnutí nižších, nemohou jim však přímo přikazovat, jak mají ve věci znova rozhodnout. Soudy nižších stupňů jsou však vázány právními názory, které soud vyšší instance" ve svém rozhodnutí vyslovil.

3.1. Orgány moci zákonodárné

Jediným a výlučným zákonodárným orgánem v našem státě je **Parlament**, který se skládá ze dvou komor, Poslanecké sněmovny (200 poslanců) a Senátu (81 senátorů). Poslaneckou sněmovnu volíme jednou za čtyři roky na základě tzv. poměrného volebního systému (tj. volbou politických stran). V Senátu se každé dva roky mění volbami třetina senátorů za použití systému většinového – volíme jednotlivé senátory. Volební období senátorů je tedy šestileté.

3.1.1. Zákonodárná pravomoc Parlamentu

Základní pravomocí Parlamentu je schvalování zákonů, tedy právních předpisů nejvyšší právní síly, závazných pro všechny fyzické i právnické osoby na území státu a pro všechny státní orgány. Výklad legislativního procesu (postupu přijímání zákonů) je obsažen v předchozí kapitole.

Další pravomocí Parlamentu, která může v praxi mít pro fyzické a právnické osoby i orgány veřejné moci obdobné důsledky jako přijímání nových zákonů, je **ratifikace mezinárodních smluv** (viz. kap. 2.3.). Proces ratifikace se v mnohém podobá postupu při přijímání zákonů. Základní rozdíl je v tom, že poslanci ani senátoři nemohou při projednávání mezinárodní smlouvy na jejím textu nic změnit. Rozhodují pouze o tom, zda smlouvu v takovém znění, v jakém ji dohodli prezident či vláda, schválí či nikoliv. K ratifikaci mezinárodní smlouvy je zapotřebí souhlasu Poslanecké sněmovny i Senátu (nadpoloviční většiny všech poslanců i senátorů).

Projevem silné pozice Parlamentu v našem ústavním systému je také jeho možnost rozhodnout o obsazení (složení) některých jiných nejvyšších státních orgánů. Týká se to především volby prezidenta republiky a možnosti vyslovení důvěry či nedůvěry vládě.

Při praktické činnosti, například při snaze o odvrácení nějakého nezákonného postupu státního orgánu, je důležité si uvědomit, **co pro rozsah pravomocí Parlamentu vyplývá z principu dělby moci.** Na jedné straně má Parlament vůči všem ostatním státním orgánům „nadřazené“ postavení v tom smyslu, že jim prostřednictvím zákonů může ukládat obecně závazná pravidla jejich činnosti. Může je zřizovat a rušit, stanovit okruh jejich kompetencí, a především jim v podobě jakéhosi „závazného návodu“ (jímž je zákon) stanovovat, jak mají při plnění svých úkolů postupovat. **Zákonny Parlamentu jsou tedy podmínkou pro veškeré uplatňování státní moci a zároveň měřítkem správnosti postupu veškerých orgánů moci výkonné i soudů.** Jedním ze základních principů právního státu a východiskem pro veškeré vztahy mezi státní mocí a jednotlivcem v tomto státě je pravidlo, že **státní moc lze vykonávat pouze na základě zákona, v jeho mezích a způsobem, který zákon stanoví.** Toto pravidlo, závazné pro veškeré orgány státu, naleznete v čl. 2 odst. 4 Ústavy a čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

Parlament na druhé straně nemá výkonnou moc. **Nemůže tedy jiným státním orgánům v jednotlivých konkrétních případech nařizovat, co mají nebo nemají vykonat, například jakým způsobem rozhodnout.** Není tedy možné, aby Parlament nařídil nějakému orgánu výkonu moci (například stavebnímu úřadu – k orgánům výkonu moci viz níže kapitola 3.2.) v konkrétním případě povolit či naopak nepovolit určitou konkrétní stavbu.

Příklady:

Pokud se městský úřad nějakého města rozhodne oddělit „sociálně neprizpůsobivé“ obyvatele od „slušných“ vybudováním několik metrů vysoké zdi a vytvořit tak cosi na způsob městského gheta, nemůže Parlament, byť „v dobrém úmyslu“ toto rozhodnutí zrušit. V takovémto případě, stejně

jako vždy, když orgán výkonné moci poruší svým rozhodnutím zákon, by měl nápravu zjednat buď jemu nadřízený orgán výkonné moci, nebo soud.

Parlament se může pokusit „obejít“ toto své omezení tím, že například o stavbě dálnice „rozhodne“ zákonem. Takovýto postup (který Parlament ČR již v praxi použil v souvislosti s výstavbou dálnice D5) je však dle názoru autorů porušením ústavního principu dělby moci a překročením pravomocí Parlamentu. Zákon, jehož obsahem je například umístění konkrétní stavby, by proto měl být Ústavním soudem zrušen (stejně jako kdyby Parlament namísto soudu rozhodl o řešení určitého sporu mezi občany). Bohužel, někteří poslanci si zjevně myslí, že zákonem mohou „vyřešit“ jakoukoliv záležitost; svědčí o tom i další pokusy o „umísťování staveb“ prostřednictvím zákonů, které se v Poslanecké sněmovně objevují.

3.1.2. Kontrolní oprávnění Parlamentu

V konkrétních záležitostech může Parlament uplatnit vůči orgánům výkonné moci pouze některá **kontrolní oprávnění**. Ta spočívají především ve sledování způsobu, jakým tyto orgány provádějí zákony přijaté Parlamentem. Při kontrole výkonné moci může Parlament, jeho orgány nebo jednotliví poslanci využít několika nástrojů. Jedním z nich je tzv. **citační právo**, tedy povinnost členů vlády a některých funkcionářů orgánů výkonné moci dostavit se na schůzi sněmoven nebo výborů, pokud se na tom tyto orgány usnesou, a vyjadřovat se tam k podnětům poslanců.

Jednotliví poslanci mohou dále využít tzv. práva **interpelace**. Interpelace je ve své podstatě formální dotaz poslance na člena vlády. Na tento dotaz je člen vlády povinen odpovědět, přičemž je podrobně stanovena i procedura odpovědi. V našem právním řádu interpelace upravuje §110 a násl. zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny. Podle těchto ustanovení má každý poslanec právo interpelovat vládu nebo její jednotlivé členy ve věcech jejich působnosti, a to buď ústně na schůzi Sněmovny, nebo písemně prostřednictvím předsedy Sněmovny. Interpelovaný člen vlády je povinen na dotaz odpovědět přímo na schůzi Sněmovny nebo písemně ve lhůtě 30 dnů.

Příklad

Jestliže například předpisy z oblasti ochrany veřejného zdraví stanoví maximální limity pro obtěžování hlukem v částech města obcí, určených primárně k bydlení, a příslušné orgány (hygienické stanice) nejsou dlouhodobě schopny dodržování těchto limitů ani jednoznačně ověřovat a kontrolovat, natož vynucovat, je více než na místě, aby s poslanci obraceli na ministra zdravotnictví, do jehož resortu tento problém patří, a požadovali po něm vysvětlení a nápravu uvedeného stavu. Postižení občané by „své“ poslance měli k tomuto postupu důrazně vyzývat.

Poslanci a senátoři mohou dále uplatňovat podněty a připomínky k činnosti jednotlivých státních orgánů a od členů vlády a vedoucích jiných orgánů státní správy požadovat informace, vysvětlení a podklady. Obě komory Parlamentu mohou také přijímat usnesení, hodnotící činnost ji-

ných státních orgánů. Poslanecká sněmovna má kromě toho právo zřizovat **vyšetřovací komise** k objasňování sporných a podezřelých skutečností, souvisejících s ochranou veřejného zájmu. Vyšetřovací komise může ke splnění svého úkolu používat některých prostředků a metod, obdobných pravomocím soudu (výslechy svědků, opatřování potřebných dokumentů atd.). Nemůže však vynést žádné obecně závazné rozhodnutí. Může pouze o výsledcích svého vyšetřování informovat jiné kompetentní orgány – například orgány činné v trestním řízení – a veřejnost.

3.1.3. Účast veřejnosti na rozhodování Parlamentu

Ze všeho, co bylo řečeno o pravomocích Parlamentu, vyplývají dva základní způsoby, jejichž prostřednictvím může Parlament a jeho členové působit v rámci ochrany životního prostředí a dalších veřejných zájmů:

Prvním z nich je samozřejmě **přijímání zákonů**, stanovících závazné podmínky ochrany životního prostředí a související pravomoci a povinnosti jednotlivých státních orgánů. Jednotliví poslanci a senátoři mohou předkládat návrhy takovýchto zákonů a získávat pro ně podporu svých kolegů.

Druhou metodou je pak **využívání jednotlivých prostředků kontroly** plnění těchto povinností.

Občané se mohou formálními i neformálními způsoby obracet na poslance a senátory a vyzývat je k využívání obou těchto způsobů a možností k ochraně zájmů, které považují za důležité. Mezi neformálními možnostmi kontaktu s poslanci a senátory patří mimo jiné osobní návštěva v kanceláři, kterou by měl mít každý poslanec a senátor zřízenou ve svém volebním obvodu (k tomu mu náleží zvláštní příspěvek ze státního rozpočtu) a v níž by měl být občanům jednou týdně k dispozici. Občané se tedy mohou například pokusit přesvědčit svého poslance, aby využil svého práva na interpelaci a zeptal se předsedy vlády (nebo ministra) na věci, které je zajímají (například na plánovanou těžbu či výstavbu v určité lokalitě, nebo na výše uvedený problém s překračováním limitů hlučnosti), a aby jim jejich odpověď předal či tlumočil. (Nejefektivnější metodou je pravděpodobně navázání osobního kontaktu a trvalější spolupráce s některým poslancem, kterému je problematika životního prostředí blízká.)

Formálnější možnostmi kontaktu občanů s Poslaneckou sněmovnou, Senátem a jejich výbory jsou **petice**. Podle zákonů o jednacím řádu Poslanecké sněmovny a Senátu jsou příslušné orgány (výbory) povinny provést nezbytná šetření, vztahující se k obsahu petice, a o jejich výsledku vyrozumět toho, kdo petici podal. Daný orgán uvede v odpovědi stanovisko k obsahu petice a případně způsob jejího vyřízení (podrobněji k peticím viz. kapitola 7.3.)

Pokud podání adresované některé z komor Parlamentu nebo jejím orgánům nesplňuje formální náležitosti petice, je podle jednacích řádů přesto povinností výboru nebo komise se tímto podáním zabývat anebo je postoupit příslušným úřadům nebo institucím. Pisatel musí být o vyřízení nebo postoupení vždy vyrozuměn.

Příklad:

Pokud by Poslanecké sněmovně byla doručena stížnost, týkající se konkrétního případu nepovoleného vypouštění odpadních vod do řeky a ohrožování kvality pitné vody ve studních, je povinností petičního či jiného výboru sněmovny, který se věci zabývá, postoupit tento podnět příslušnému vodoprávnímu úřadu nebo České inspekci životního prostředí.

3.2. Orgány moci výkonné

Zákony, které přijal Parlament, obsahují obecná pravidla chování – například za jakých podmínek je možné pokácet strom, těžít nerosty či postavit silnici. Aby byla tato pravidla v praxi dodržována, musí ovšem existovat další orgány veřejné moci, které dodržování těchto pravidel kontrolují a v případě potřeby vynucují. Jejichž úkolem je tedy mj. posuzovat, zda jsou v konkrétním případě splněny zákonné podmínky pro vykonání určitých činností (například kácení stromů, těžbu nerostů nebo stavební práce) a rozhodovat o jejich povolení nebo zákazu. V případě, že zákonem stanovené podmínky dodrženy nejsou, a někdo přesto uskutečňuje činnost, která je tím pádem protiprávní (či „zakázaná“), mají tyto orgány k dispozici další pravomoci, směřující ke sjednání nápravy a potrestání těch, kdo právo porušili. Souhrnně říkáme, že tyto orgány mají výkonnou moc, respektive provádějí veřejnou správu. Proto se také někdy označují jako **orgány veřejné správy** (a v případě, že se jedná o orgány státu, nikoliv obcí či krajů, také jako orgány státní správy).

Kromě výše uvedených základních a typických pravomocí mohou být orgány výkonné moci zákonem zmocněny k přijímání tzv. podzákonných norem (viz kapitola 2), tedy pravidel provádějících a zpřesňujících normy obsažené v zákonech.

3.2.1. Ústřední orgány výkonné moci

Výkonná moc je organizována hierarchicky, jednotlivé její složky jsou propojeny na základě principu nadřízenosti a podřízenosti. Tyto složky neboli rezorty jsou řízeny jednotlivými ministerstvy, případně jinými ústředními orgány a celkově koordinovány vládou.

3.2.1.1. Vláda

V čele soustavy výkonné moci stojí **vláda**, složená z předsedy (premiéra), místopředsedů a ministrů. Vládu jmenuje prezident na základě výsledku voleb. K tomu, aby mohla pracovat, ji musí Poslanecká sněmovna vyslovit důvěru. Vláda jedná jako kolektivní orgán, rozhoduje většinou hlasů svých členů.

Poslanecká sněmovna může vyslovit důvěru nebo nedůvěru pouze vládě jako celku – nemůže schvalovat či odvolávat jednotlivé ministry. To přísluší výlučně prezidentovi na návrh předsedy vlády.

Kompetence vlády vesměs nejsou v zákonech přímo a konkrétně definovány. Základním úkolem vlády je **zajišťovat provádění zákonů**. K tomu vydává obecně závazné

předpisy, které se nazývají nařízení vlády. Nařízení musí být vydávána v mezích zákona, nesmí jimi tedy být například jednotlivcům stanovováno více povinností a státním orgánům více pravomocí, než stanoví zákony. Formu nařízení vlády mají například národní programy snižování emisí podle zákona o ovzduší, plán odpadového hospodářství ČR podle zákona o odpadech, vyhlášení chráněných oblastí přírodní akumulace vod podle zákona o vodách, vymezení tzv. ptačích oblastí podle zákona o ochraně přírody a krajiny a řada dalších prováděcích předpisů k zákonům z oblastí práva ochrany životního prostředí.

Vláda dále **řídí, kontroluje a sjednocuje činnost ministerstev**, a to formou usnesení, která obsahují závazné instrukce a směrnice pro jejich činnost. V nich určuje, co by se v té které oblasti mělo udělat, stanovuje úkoly jednotlivým ministrům. Velmi často se zabývá schvalováním dlouhodobých koncepčních materiálů (například surovinová, dopravní nebo energetická politika).

Vláda by neměla rozhodovat jednotlivých případech o právech a povinnostech konkrétních osob. Takovéto rozhodování by mělo probíhat v tzv. správním řízení (viz blíže kapitolu 7.1.) k jehož řádnému vedení vláda jako kolektivní orgán není uzpůsobena. Výjimku z tohoto pravidla představovaly především rozhodnutí o privatizaci státního majetku. V oblasti ochrany životního prostředí však došlo v tomto směru k ojedinělé situaci, když novela zákona o ochraně přírody a krajiny z dubna r. 2004 (č. 218/2004 Sb.) svěřila vládě rozhodování o výjimkách ze zákazů činnosti v tzv. zvláště chráněných územích (národní parky, chráněné krajinné oblasti, národní přírodní rezervace atd. – viz § 43 zákona č. 114/1992 Sb., v platném znění). Tato úprava je z řady důvodů naprosto nevhodná. Podle názoru autorů by vláda o povolování výjimek podle platné úpravy měla vést správní řízení. V praxi ovšem výjimky povoluje na návrh ministra životního prostředí svým usnesením, přijímaným na schůzi vlády bez rozpravy. Tím porušuje práva těch, kdo by se jinak mohli procesu povolování výjimek účastnit (viz blíže kapitoly 7.1.1. a 7.1.2).

Kromě toho vláda v některých politicky „citlivých“ případech zasahuje do rozhodování kompetentních úřadů tím, že jim různými způsoby „doporučuje“, jak mají rozhodnout. Takovýto postup však nemá oporu v zákoně.

Příklady:

Vláda například svým usnesením „doporučila“ ministerstvu životního prostředí, aby souhlasilo s odnětím půdy ze zemědělského půdního fondu pro výstavbu kvůli výstavbě závodu NEMAK u Mostu. Výsledkem bylo, že ministerstvo půdy ze ZPF odňalo pouze s odkazem na usnesení vlády, aniž by zkoumalo splnění zákonných požadavků.

V případě automobilového závodu konsorcia TPCA v Kolíně se pak vláda investorovi smluvně zavázala mimo jiné k tomu, že příslušná povolení budou ve stanovených termínech vydána v souladu s obsahem investorovy žádosti; pokud by tomu tak nebylo, byla by ČR povinna zaplatit vysoké sankce. Tím vláda samozřejmě vytvořila jednoznačný a nezákonný nátlak na stavební a další úřady, aby se při svém

rozhodování neřídily pouze zákony, ale především „potřebou“ naplnění smlouvy.

Občané a občanská sdružení se (teoreticky mimo výše uvedeného sporného případu povolování výjimek ze zvláště chráněných území) mohou obracet na vládu pouze obecnými prostředky (petice, stížnosti a návrhy – viz kapitola 7.3.), týkajícími se zejména zmíněných koncepčních stanovisek a návrhů zákonů či vládních nařízení. Pokud tyto podněty chtějí adresovat vládě jako celku, měli by je zasílat **Úřadu vlády**.

Vláda může **předkládat Poslanecké sněmovně návrhy zákonů**. V praxi vznikají vládní návrhy zákonů na jednotlivých ministerstvech podle oblastí, jichž se týkají. O konečném znění návrhu rozhodne vláda poté, co se k němu vyjádří ostatní dotčená ministerstva, případně i jiné subjekty, které jsou k tomu některým ministerstvem vyzvány, a **Legislativní rada vlády** (viz výše kapitolu 2.2.).

Vláda také **jmenuje některé funkcionáře**, působící v čele dalších orgánů výkonné moci, nebo navrhuje prezidentu republiky kandidáty ke jmenování. Jedná se především o předsedy některých ústředních orgánů státní správy (viz dále), členy orgánů státních fondů atd.

Vedle již výše zmíněné Legislativní rady si vláda zřizuje množství dalších poradních orgánů. K nim patří například **Rada vlády pro lidská práva, Rada vlády pro národnostní menšiny, Rada vlády pro záležitosti romské komunity, Rada vlády pro nestátní neziskové organizace, Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky** atd. Jejich přehled spolu se základními informacemi o jejich složení a činnosti najdete na internetové stránce www.vlada.cz v sekci poradní a pracovní orgány. Výše jmenované Rady nemají žádné výkonné (rozhodovací, nařizovací, sankční) pravomoci. Spolupracují na přípravě koncepčních materiálů, shromažďují informace o nezbytnosti legislativních změn, navrhují vládě konkrétní opatření ke zlepšení situace, sledují dodržování mezinárodních závazků České republiky v dané oblasti apod. Členy jednotlivých rad většinou jmenuje vláda, některý člen vlády nebo vládou jmenovaný předseda Rady, a to částečně i z „odborné veřejnosti“, v praxi často z členů nevládních organizací.

3.2.1.2. Ministerstva

Členové vlády stojí v čele ministerstev. **Ministerstva** jsou ústředními orgány státní správy, jejichž aktuální počet, názvy a obecně vymezené kompetence jsou uvedeny v zákoně č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy (kompetenční zákon). Každý ministr, resp. ministerstvo, zodpovídá za určitou oblast společenského života, takzvaný resort (například zdravotnictví, zemědělství, školství, životní prostředí). Ministerstva sídlí v Praze, některá z nich však vytvářejí i tzv. územní dekoncentráty, tedy regionální pobočky s různým označením (například ministerstvo životního prostředí (dále MŽP) zřídilo celkem devět tzv. odborů výkonu státní správy). Tato územní pracoviště nejsou nižší podřízenou úrovní státní správy, ale jakýmisi prodlouženými pažemi ministerstev. Pokud tedy územní

odbor MŽP v Brně vydá rozhodnutí, z právního hlediska je to stejné, jako by rozhodovalo MŽP v Praze.

Ministerstva dohlížejí v rámci svých resortů na to, jak jejich podřízené správní orgány vykonávají státní správu, a řídí činnost těchto orgánů. Zpracovávají koncepční materiály, připravují návrhy nové právní úpravy a dohlížejí nad dodržováním zákonnosti při práci podřízených orgánů. Ve správních řízeních ministerstva rozhodují o odvoláních proti rozhodnutím krajských úřadů a některých specializovaných správních orgánů (například správ národních parků). V některých případech vedou od počátku řízení sama jako orgán prvního stupně (například MŽP povoluje usmrcení jedinců zvláště chráněných druhů živočichů, což je jinak zakázáno).

Ministerstva rovněž vydávají obecně závazné právní předpisy, kterým se říká **vyhlášky**. K vydání obecně závazné vyhlášky musí být ministerstvo výslovně zmocněno zákonem. Vyhlašky se stejně jako zákony a nařízení vlády publikují ve Sbírce zákonů (viz kapitola 2.3.).

3.2.1.2.1. Ministerstvo životního prostředí

Kompetence MŽP jako ústředního orgánu státní správy v oblasti péče o životní prostředí jsou v obecné rovině vymezeny v §19 zákona 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky. Podle tohoto ustanovení MŽP:

- je orgánem vrchního státního dozoru ve věcech životního prostředí,
- je ústředním orgánem státní správy pro ochranu přirozené akumulace vod, ochranu vodních zdrojů a ochranu jakosti povrchových a podzemních vod, pro ochranu ovzduší, pro ochranu přírody a krajiny, pro oblast provozování zoologických zahrad, pro ochranu zemědělského půdního fondu, pro výkon státní geologické služby, pro ochranu horninového prostředí, včetně ochrany nerostných zdrojů a podzemních vod, pro geologické práce a pro ekologický dohled nad těžbou, pro odpadové hospodářství a pro posuzování vlivů činností a jejich důsledků na životní prostředí, včetně těch, které přesahují státní hranice. Dále je ústředním orgánem státní správy pro myslivost, rybářství a lesní hospodářství v národních parcích, je rovněž ústředním orgánem státní správy pro státní ekologickou politiku.
- ve věcech životního prostředí koordinuje postup všech ministerstev a ostatních ústředních orgánů státní správy České republiky,
- zabezpečuje a řídí jednotný informační systém o životním prostředí včetně plošného monitoringu na celém území České republiky, a to i v návaznosti na mezinárodní dohody,
- spravuje Fond tvorby a ochrany životního prostředí České republiky,
- řídí jako své podřízené orgány Českou inspekci životního prostředí a Český hydrometeorologický ústav.

Podrobněji jsou pravomoci MŽP (stejně jako dalších ministerstev) upraveny v mnoha dalších zákonech. Tyto kompetence lze rozdělit do několika hlavních skupin:

Vydávání obecně závazných předpisů. Jak již bylo uvedeno, ministerstva mohou v případě, že je k tomu určitý zákon výslovně zmocňuje, vydávat obecně závazné předpisy – vyhlášky, které konkretizují povinnosti obsažené v zákonech. MŽP vydalo na základě zákonných zmocnění řadu prováděcích předpisů mj. k zákonům o ovzduší (například vyhlášku obsahující seznam znečišťujících látek a stanovící obecné emisní limity – č. 356/2002 Sb.), k zákonu o ochraně přírody a krajiny (vyhlášky o národních přírodních rezervacích, národních přírodních památkách, zvláště chráněných druzích rostlin a živočichů), k zákonu o posuzování vlivů na životní prostředí (vyhláška o odborné způsobilosti k posuzování vlivů) atd.

Rozhodování ve správním řízení. MŽP na základě některých právních předpisů rozhoduje o udělování různých souhlasů a povolení – například vydává souhlas k vývozu či dovozu rostlin a živočichů chráněných mezinárodními úmluvami. V případě, že k rozhodnutí ve správním řízení je příslušný správní úřad stojící v hierarchii státní správy „o stupeň“ níže (nejčastěji krajské úřady, dále správy národních parků a chráněných krajinných oblastí a ČIŽP), rozhoduje MŽP o odvolání.

Další případy rozhodování v konkrétních případech mimo správní řízení. Do této kategorie lze zařadit například vydávání závěrečných stanovisek v procesu posuzování vlivů na životní prostředí, schvalování plánů péče o národní parky či vyhlásování vzniku a ukončení smogové situace.

Výkon vrchního státního dozoru. Tato pravomoc, zakotvená například v zákoně o lesích, o vodách, o ovzduší či o ochraně přírody a krajiny spočívá v oprávnění dohlížet na to, jak orgány státní správy a právnické a fyzické osoby dodržují ustanovení jednotlivých právních předpisů a rozhodnutí vydaných na jejich základě, a ukládat opatření k odstranění zjištěných nedostatků.

Vyjadřování se k rozhodování jiných úřadů z pozice dotčeného orgánu státní správy. V některých případech vydává MŽP závazná rozhodnutí, které musí orgán, který následně rozhoduje o povolení určité činnosti, bezpodmínečně respektovat. V jiných případech má jako dotčený orgán pouze jakýsi „poradní hlas“.

Příklad:

MŽP uděluje výjimky ze zákazů pro evropsky významné lokality, které ještě nejsou součástí zvláště chráněného území (§ 45b odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb.). Bez této výjimky nemůže být povolena žádná činnost, která by mohla evropsky významnou lokalitu poškodit. Naopak při pořizování územních plánů velkých územních celků má MŽP pouze postavení dotčeného orgánu, jehož připomínky musí být vypořádány, ale nemusí být vždy akceptovány.

Další typy pravomocí: Vedle výše uvedených pravomocí svěřují zákony MŽP řadu dalších úkolů, souvisejících kupříkladu s metodickým a odborným řízením podřízených orgánů, vedením informačních systémů a registrů (např. registr emisí a zdrojů znečišťování ovzduší, integrovaný registr znečišťování, seznamy informací o nakládání s geneticky modifikovanými organismy).

Podrobnější výčet nejdůležitějších kompetencí MŽP, stejně jako některých dalších státních orgánů v oblasti ochrany životního prostředí najdete v příloze této publikace (kompetence jsou členěny podle jednotlivých složek životního prostředí a zákonů, které je chrání).

3.2.1.2.2. Ministerstvo zdravotnictví

Ministerstvo zdravotnictví působí jako ústřední orgán státní správy mj. v oblastech ochrany veřejného zdraví a ochrany a využívání přírodních léčivých zdrojů. Jeho kompetence jsou vymezeny především zákonem č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví. Obecně lze říci, že ministerstvo zdravotnictví by mělo dohlížet na vytváření a dodržování zdravých životních podmínek v různých oblastech života společnosti, včetně například výstavby, těžby nerostů, zemědělství a potravinářství nebo vodního hospodářství. Za tím účelem předkládá ministerstvo závazné zdravotnické požadavky, které mají ostatní ústřední orgány zabezpečovat při své řídicí činnosti. Další kompetence ministerstva zdravotnictví jsou obsaženy například v zákoně o ovzduší (ministerstvo zdravotnictví má z hlediska ochrany veřejného zdraví provádět například účelová měření ovzduší ve vybraných sídlech pro potřeby monitorování zdravotního stavu obyvatelstva ve vztahu k životnímu prostředí), v zákoně o vodách a v zákoně o posuzování vlivů na životní prostředí.

V rámci ministerstva zdravotnictví je zřízena funkce **hlavního hygienika** České republiky, který ve věcech ochrany veřejného zdraví vystupuje jako orgán ministerstva. Hlavní hygienik vedle některých dalších činností (např. realizace opatření proti vzniku a šíření přenosných nemocí a mimořádných opatření při epidemiích) řídí v zásadních otázkách činnost dalších orgánů ochrany veřejného zdraví (viz níže).

3.2.1.2.3. Ministerstvo zemědělství

Ministerstvo zemědělství je ústředním orgánem resortů zemědělství, hospodaření v lesích, myslivosti a rybářství a potravinářského průmyslu. Podle § 49 zákona o lesích (č. 289/1995 Sb.) ministerstvo zemědělství jako ústřední orgán státní správy lesů rozhoduje mimo jiné:

- rozhoduje o souhlasu k návrhům územně plánovací dokumentace pro velké územní celky, jimž mají být dotčeny pozemky určené k plnění funkcí lesa.
- vydává souhlas k návrhům na stanovení dobývacích prostorů, jimiž mají být dotčeny pozemky určené k plnění funkcí lesa, a určuje způsob jejich rekultivace (§ 14 odst. 2 zákona o lesích).
- vyjadřuje se k návrhům tras celostátních a tranzitních liniových staveb a jejich součástí.
- zadává a schvaluje oblastní plány rozvoje lesů (§23 odst. 1 zákona o lesích).

Podle zákona o vodách (č. 254/2001 Sb., § 108 odst. 1) je ministerstvo zemědělství ústředním vodoprávním úřadem. Mimo jiné to znamená, že vydává vyhlášky k provedení tohoto zákona, pořizuje plány hlavních povodí, vykonává vrchní vodoprávní dozor.

Ministerstvo zemědělství je dále ústředním orgánem pro oblasti veterinární péče (upraveno zákonem č. 166/1999 Sb.), ochrany zvířat proti týrání (zákon č. 246/1992 Sb.) a rostlinolékařské péče (zákon č. 326/2004 Sb.).

3.2.1.2.4. Ministerstvo pro místní rozvoj

Ministerstvo pro místní rozvoj je ústředním orgánem státní správy pro oblast územního plánování a řízení podle zákona č. 50/1976 Sb., stavebního zákona. K jeho kompetencím v této oblasti patří:

- pořizování územně technických podkladů pravidelně prověřujících stav a záměry uspořádání území pořizuje pro celé území České republiky,
- výkon působnosti nadřízeného orgánu územního plánování pro hlavní město Prahu a pro kraje
- vydávání konečných rozhodnutí, zaujmou-li orgány státní správy spolupůsobící při projednávání územně plánovací dokumentace nebo v řízeních podle stavebního zákona protichůdná stanoviska a rozpor se nepodaří odstranit dohodou nadřízených orgánů (§ 136 odst. 2 stavebního zákona; týká-li se rozpor území Natura 2000 podle zákona č. 114/1992 Sb. a nedojde-li k dohodě mezi Ministerstvem pro místní rozvoj a MŽP, rozhodne o rozporu vláda; vládě předloží Ministerstvu pro místní rozvoj rozpor k řešení i v případě, že je samo jedním z nadřízených orgánů, které nedospěly k dohodě).

Příklad:

Pokud při projednávání územního plánu velkého územního celku dojde ke sporu o způsobu budoucího využití lesních pozemků na území CHKO mezi správou CHKO a orgánem státní správy lesů na úrovni kraje, budou se rozporem zabývat MŽP a Ministerstvo zemědělství. Nedospějí-li k dohodě, rozhodne Ministerstvo pro místní rozvoj. Pokud by se však spor týkal využití území, na němž by měla být vyhlášena tzv. ptačí oblast nebo evropsky významná lokalita, nebo pokud by jeden z úřadů, jejichž stanoviska by byla v rozporu, byl podřízen Ministerstvu pro místní rozvoj, musela by rozpor vyřešit vláda.

3.2.1.2.5. Ministerstvo průmyslu a obchodu

Ministerstvo průmyslu a obchodu je ústředním orgánem v oblasti tvorby jednotné surovinové politiky, využívání nerostného bohatství, energetiky, plynu, radioaktivních surovin, rud a nerud. Podle horního zákona č. 44/1988 Sb. toto ministerstvo:

- rozhoduje o odpisu zásob vyhrazených ložisek nerostů (§ 14c)
- vydává předchozí souhlas k návrhům na stanovení dobývacího prostoru (§ 24)
- po dohodě s MŽP rozhoduje o střetu zájmů při těžební činnosti (§ 33 odst. 3)

3.2.1.2.6. Ministerstvo kultury

Zejména ve městech a obcích se zachovanou historickou zástavbou patří k životnímu prostředí v širším smyslu také kulturní památky. Funkci ústředního orgánu státní správy

pro tuto oblast vykonává **ministerstvo kultury**, které podle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, mimo jiné:

- prohlašuje věci a jejich soubory, které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti, za kulturní památky (§ 2 a § 3) a rozhoduje o zrušení tohoto prohlášení (§ 8)
- může prohlásit území sídelního útvaru nebo jeho části s menším podílem kulturních památek, historické prostředí nebo část krajinného celku, která vykazují významné kulturní hodnoty, za památkovou zónu a určit podmínky její ochrany (§ 6)
- potvrzuje význam nálezu kulturně cenného předmětu, detailu stavby nebo archeologického nálezu, k němuž dojde během provádění stavby (§ 127 odst. 3 stavebního zákona); na základě tohoto potvrzení může stavební úřad změnit nebo zrušit vydané stavební povolení

3.2.1.3. Jiné ústřední orgány státní správy

Kromě ministerstev existují i některé **další ústřední orgány státní správy**. Jejich výčet je rovněž obsažen v zákoně č. 2/1969 Sb. Od ministerstev se liší tím, že v jejich čele nestojí ministr, ale předseda jmenovaný vládou (předsedu Českého statistického úřadu a předsedu Úřadu na ochranu hospodářské soutěže jmenuje na návrh vlády prezident). Vedle toho mají ve srovnání s ministerstvy vesměs užší okruh kompetencí, který není obecně vymezen v kompetenčním zákoně, ale v dílčích předpisech. V okruhu svých pravomocí plní tyto orgány obdobné řídicí funkce jako ministerstva. Z hlediska ochrany životního prostředí má největší význam činnost Státního úřadu pro jadernou bezpečnost a Českého báňského úřadu.

3.2.1.3.1. Státní úřad pro jadernou bezpečnost

Státní úřad pro jadernou bezpečnost (SÚJB) vykonává státní správu a dozor při využívání jaderné energie a ionizujícího záření a v oblasti radiační ochrany. Základní výčet jeho kompetencí je obsažen v § 3 zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon). SÚJB mimo jiné:

- schvaluje havarijní plány a další dokumentaci týkající se bezpečnosti provozu jaderných zařízení,
- vede státní systém evidence a kontroly jaderných materiálů a stanovuje požadavky na vedení jejich evidence a způsob jejich kontroly,
- rozhoduje o zajištění nakládání s jadernými položkami nebo s radioaktivními odpady, s nimiž jejich vlastníky, případně původce nakládá v rozporu se zákonem a neodstraňuje vzniklý stav,
- je povinen poskytovat informace podle zvláštních právních předpisů (k poskytování informací viz kapitola 6.) a jednou za rok vypracovat zprávu o své činnosti a předložit ji vládě a veřejnosti.

SÚJB dále vydává souhlas k udělení autorizace na výrobu elektřiny nebo tepla v jaderných zařízeních podle § 5 odst. 10 zákona č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích zákonů (energetický zákon).

Podle § 126 odst. 3 stavebního zákona je povolení SÚJB podmínkou pro vydání rozhodnutí o umístění stavby, stavebního povolení, jakož i dodatečného povolení týkajícího se stavby, jejíž součástí je jaderné zařízení nebo pracoviště s velmi významným zdrojem ionizujícího záření, a kolaudačního rozhodnutí stavby, jejíž součástí je jaderné zařízení nebo pracoviště s významným nebo velmi významným zdrojem ionizujícího záření.

3.2.1.3.2. Český báňský úřad

Český báňský úřad je nejvyšším orgánem v oblasti tzv. státní báňské správy. Vykonává dozor nad činností obvodních báňských úřadů (viz níže) a rozhoduje o odvoláních proti jejich rozhodnutím. Vedle toho má ještě další specifické kompetence, vymezené především v § 40 zákona č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a státní báňské správě a v některých ustanoveních horního zákona č. 44/1988 Sb. Z hlediska ochrany životního prostředí je podstatné zejména to, že Český báňský úřad:

- vede souhrnnou evidenci dobývacích prostorů a jejich změn,
- obecně závazným předpisem stanovuje podrobnosti o postupu při povolování otvírky, přípravy a dobývání výhradních ložisek, při zajištění důlních děl a lomů, likvidaci hlavních důlních děl a lomů a o postupu při povolování zvláštních zásahů do zemské kůry.

3.2.2. Specializované orgány státní správy působící při ochraně životního prostředí

Specializované státní orgány, z nichž některé pracují na úrovni krajů či jinak vymezených regionů, zatímco jiné existují pouze na celostátní úrovni, plní různé specifické funkce. Tyto specializované orgány je nutno odlišovat od místních pracovišť (tzv. „dekoncentrátů“) ministerstev, která, jak už bylo řečeno, nejsou samostatnými správními orgány, ale součástmi svých „mateřských“ subjektů.

V oblasti ochrany životního prostředí působí především tyto specializované orgány:

3.2.2.1. Česká inspekce životního prostředí

Základním úkolem **České inspekce životního prostředí** je kontrolovat, jak jsou dodržovány právní předpisy na ochranu životního prostředí a rozhodnutí správních orgánů, vydaná na jejich základě. Jestliže zjistí jejich porušování, má podle jednotlivých zákonů možnost **ukládat pokuty**, nařídit **nápravná opatření** a často i vydat **zákaz škodlivé činnosti**. Tyto druhy pravomocí má ČIŽP především v následujících oblastech:

- ochrana ovzduší (§ 46 zákona č. 86/2002 Sb., o ovzduší),
- ochrana přírody a krajiny (§ 80 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny),
- ochrana lesa (§§ 3 a 4 zákona č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti při ochraně lesa.),
- ochrana vod (§ 112 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách),

- nakládání s odpady (§ 76 zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech),
- nakládání s chemickými přípravky (§ 33 zákona č. 356/2003 Sb., o chemických látkách a chemických přípravcích),
- prevence závažných havárií, způsobených chemickými látkami (§ 19 zákona č. 353/1999 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami a chemickými přípravky),
- integrovaná prevence a omezování znečištění (§ 34 zákona č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezování znečištění).

Příklady:

Podle zákona o ochraně přírody a krajiny je zásah ČIŽP na místě např. v případě, kdy byly rozhodnutím Správy CHKO stanoveny určité podmínky pro provoz lyžařského vleku v 1. zóně CHKO – např. minimální výše sněhové pokrývky – a tyto podmínky nejsou dodržovány (vlek je provozován při nižší výšce sněhu). V takovém případě má ČIŽP právo a povinnost provoz vleku okamžitě zastavit.

Obdobně podle zákona o vodách může být z důvodu ochrany ekosystémů v okolí vodní nádrže rozhodnutím o manipulačním řádu stanovena maximální výše hladiny. Jestliže ČIŽP zjistí její překročení, má právo a povinnost zjednat nápravu, tedy vyzvat správce vodního díla ke snížení hladiny, a v případě dobrovolného nesplnění této výzvy sama snížení zajistit. V obou případech ČIŽP může a má rovněž uložit sankci tomu, kdo porušil podmínky stanovené v rozhodnutí správního orgánu.

Vedle těchto svých nejtypičtějších kompetencí ČIŽP v některých případech vydává ve správních řízeních vyjádření jako dotčený orgán státní správy (příkladem je řízení o povolení k umístění zvlášť velkých, velkých a středních zdrojů znečišťování ovzduší podle § 17 zákona o ovzduší). ČIŽP dále vykonává některé odborné a informační činnosti (podle § 34 písm. f) zákona o integrované prevenci a omezování znečištění například hodnotí aplikaci nejlepších dostupných technik a předává informace o jejich vývoji příslušným správním úřadům, podle § 40 vodního zákona vede centrální evidenci havárií apod.).

ČIŽP je podřízena ministerstvu životního prostředí. V jejím čele stojí ředitel, kterého jmenuje a odvolává ministr životního prostředí. ČIŽP spolupracuje s krajskými úřady, celními orgány Policie České republiky a finančními úřady, případně dalšími správními úřady a obcemi a poskytuje jim odbornou pomoc.

Úkoly ČIŽP plní inspektoři, kteří jsou oprávněni vstupovat v nezbytně nutném rozsahu na cizí pozemky a do cizích objektů užívaných pro podnikání a požadovat potřebné doklady, údaje a písemná nebo ústní vysvětlení týkající se předmětu kontroly.

Podrobnější přehled kompetencí ČIŽP v jednotlivých oblastech ochrany životního prostředí naleznete v příloze.

3.2.2.2. Česká obchodní inspekce

Podobným typem specializovaného orgánu jako ČIŽP je **Česká obchodní inspekce (ČOI)**, která je podřízena minis-

terstvu průmyslu a obchodu. Podle § 2 zákona č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci, je její základní pravomocí kontrolovat, jak právnické a fyzické osoby prodávající zboží, poskytující služby nebo vyvíjející jinou podobnou činnost na vnitřním trhu dodržují podmínky, stanovené pro zabezpečení jakosti zboží nebo výrobků včetně jejich zdravotní nezávadnosti. Tato činnost zahrnuje především dozor nad dodržováním povinností, stanovených výrobci, prodejci a podnikateli působícím v oblasti služeb v zákoně na ochranu spotřebitele (č. 634/1992 Sb.). K těm patří například zákaz diskriminace a klamání spotřebitele a prodeje nebezpečných výrobků nebo povinnost řádně označovat výrobky a informovat spotřebitele o jejich vlastnostech.

Pro oblast ochrany životního prostředí jsou významné kompetence ČOI podle § 36 zákona č. 477/2001 Sb., o obalech. Podle tohoto ustanovení ČOI zejména:

- kontroluje zajištění zpětného odběru osobami, které uvádějí obaly nebo balené výrobky na trh nebo do oběhu prodejem spotřebiteli,
- kontroluje zajištění prodeje nápojů ve vratných zálohovaných obalech u podnikatelů, kteří uvádějí balené nápoje na trh nebo do oběhu prodejem spotřebiteli,

Jak ČIŽP, tak ČOI by měly v rámci své činnosti spolupracovat s obcemi a občanskými sdruženími, využívat stížností, oznámení a podnětů občanů a v případě ČOI také zajišťovat poradensko-informační činnost pro občany (§ 13 odst. 2 zákona o ČOI).

3.2.2.3. Orgány ochrany veřejného zdraví

Dalším typem orgánů, které vykonávají dohled nad dodržováním zdravých životních podmínek, a tedy v jistém smyslu i nad stavem životního prostředí, jsou orgány ochrany veřejného zdraví. Jejich základní kompetence upravuje zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví.

V oblasti ochrany veřejného zdraví, hodnocení zdravotních rizik a péče o zdravé životní podmínky působí vedle ministerstva zdravotnictví a **hlavního hygienika ČR** (viz výše) jako další příslušné orgány **krajské hygienické stanice (KHS)**, příslušné území jednotlivých krajů (viz kapitola 5.). Na území hlavního města Prahy vykonává funkce KHS Hygienická stanice hlavního města Prahy. Po zrušení okresních úřadů, v jejichž rámci působili do konce roku 2002 okresní hygienici, byla v sídlech bývalých okresních hygieniků působí většinou zřízena externí pracoviště KHS.

Pravomoci KHS jsou vymezeny v § 82 zákona č. 258/2000 Sb. Z hlediska ochrany životního prostředí patří mezi nejdůležitější z nich:

- výkon státního zdravotního dozoru nad dodržováním zákonů a plněním dalších povinností stanovených právními předpisy k ochraně veřejného zdraví,
- tzv. hodnocení zdravotních rizik (podle § 2 odst. 3 zákona č. 258/2000 Sb jde o „odhad míry závažnosti zátěže populace vystavené rizikovým faktorům životních a pracovních podmínek a způsobu života“),
- monitorování vztahů zdravotního stavu obyvatelstva, faktorů životního prostředí a životních a pracovních podmínek,

- vydávání rozhodnutí, povolení a osvědčení v oblasti ochrany veřejného zdraví (například povolení k časově omezenému provozu zdroje hluku, překračujícího stanovené limity podle § 31 zákona č. 258/2000 Sb.),
- při rozhodování jiných orgánů (především stavebních úřadů) také plnění úkolů dotčeného správního úřadu ve věcech, které se dotýkají ochrany veřejného zdraví (§ 77 zákona č. 258/2000 Sb.).

Podle § 84 odst. 1 písm. b) zákona č. 258/2000 Sb. mohou KHS zakázat činnost, kterou byly porušeny povinnosti v ochraně veřejného zdraví, a to do doby odstranění závady,

Příklad:

KHS vydá ke stavebnímu řízení na přestavbu objektu v obytné zóně na kulturní zařízení, němž se budou pořádat taneční zábavy stanovisko, podle nějž je možné tento záměr uskutečnit pouze při provedení určitých protihlukových opatření, které mají vést k dodržení přípustných limitů hluku. Provedení těchto opatření a dodržení limitů má být ověřeno ve zkušebním provozu. Jestliže se ukáže, že protihluková opatření jsou nedostatečná a limity hluku jsou překračovány, měla by hygienická stanice vydat nesouhlasné stanovisko ke kolaudačnímu řízení. Po novele zákona č. 258/2000 Sb. z roku 2003 však již není výslovně stanoveno, že za takovéto situace stavební úřad nesmí vydat kolaudační rozhodnutí a zařízení nemůže být provozováno, dokud nebudou vady odstraněny a stanovisko KHS změněno. Pokud by stavební úřad chtěl kolaudační rozhodnutí vydat, šlo by o rozpor, jež by se řešil v dohodovacím řízení podle § 136 stavebního zákona. KHS by zároveň mohla další provoz zařízení zakázat podle § 84 odst. 1 písm. b) zákona č. 258/2000 Sb. (viz výše) nebo, pokud by o to provozovatel požádal, rozhodnout o povolení jeho dalšího provozu i přes překračování limitů hluku.

3.2.2.4. Správy národních parků a CHKO

Správy národních parků a chráněných krajinných oblastí vykonávají státní správu v ochraně přírody a krajiny na území národních parků, chráněných krajinných oblastí a jejich ochranných pásem, pokud zákon o ochraně přírody a krajiny výslovně nesvěřuje některé kompetence týkající se těchto území obecním úřadům, MŽP nebo ČIŽP (§ 78 odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb.). Správa národního parku navíc na svém území vykonává správu myslivosti a rybařství a také právo hospodaření v lesích.

Správy vypracovávají pro území národních parků a chráněných krajinných oblastí plány péče, rozhodují o jejich členění do jednotlivých zón (s odstupňovaným režimem ochrany) a vydávají návštěvní řády. K jejich úkolům patří také dohlížet na dodržování základních ochranných podmínek národních parků a CHKO, stanovených v § 16, resp. § 26 zákona o ochraně přírody a krajiny, a ukládat sankce za jejich porušování. Vydávají rovněž stanoviska k vlivům zamýšlených záměrů na evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti na území národních parků a CHKO a ukládají v této souvislosti kompenzační opatření (§ 45i odst. 1 a odst. 11 zákona č. 114/1992 Sb.).

Správy dále mohou rozhodnout o omezení nebo zákazu činnosti na území národního parku či CHKO podle § 66 zákona o ochraně přírody a krajiny a podle § 86 tohoto zákona

uložit povinnost uvést poškozenou, zničenou nebo nedovoleně změněnou část přírody do původního stavu, případně provést náhradní opatření. Pro obvod své územní působnosti jsou správy oprávněny v zákonem stanovených případech (viz § 77 odst. 3 zákona č. 114/1992 Sb.) vydávat obecné závazná nařízení.

Správy národních parků ve své územní působnosti a správy CHKO na celém (ostatním) území ČR pak udělují výjimky z ochranných podmínek zvláště chráněných kriticky a silně ohrožených druhů rostlin a živočichů a vykonávají další kompetence, uvedené v § 78 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb.

Podrobnější přehled kompetencí správ národních parků a CHKO je obsažen příloze.

3.2.2.5. Obvodní báňské úřady.

Českému báňskému úřadu (viz výše) jsou podřízeny **obvodní báňské úřady**. Jejich kompetence jsou upraveny především v § 41 zákona č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, a dále v horním zákoně (č. 44/1988 Sb.). Obvodní báňské úřady mimo jiné:

- stanoví, mění nebo ruší dobývací prostory a vedou jejich evidenci,
- povolují otvírku, přípravu a dobývání výhradních ložisek a ve stanovených případech vyhledávání a průzkum ložisek důlními díly,
- provádějí prohlídky objektů, zařízení a pracovišť, a při tom kontrolují, jak jsou plněny povinnosti vyplývající z horního zákona a jak jsou zajištěny chráněné objekty a zájmy před účinky hornické činnosti.

Vedle toho se jako dotčené orgány státní správy účastní řízení o povolování staveb a činnosti v dobývacích prostorech a podílejí se na řešení střetu zájmů v těchto územích.

3.2.2.6. Policie ČR a obecní policie

Stručně se zmíníme i o některých dalších orgánech, jejichž kompetence směřují obecně k ochraně různých oblastí a typů veřejného zájmu před neoprávněnými zásahy. Jedná se především o **Policii České republiky**, ozbrojený bezpečnostní sbor, zřízený na základě zákona č. 283/1991 Sb., který plní úkoly ve věcech veřejného pořádku a bezpečnosti. Z úkolů policie, vymezených v § 2 citovaného zákona, má pro oblast ochrany životního prostředí význam především odhalování trestných činů a přestupků a zjišťování jejich pachatelů, a dále zajišťování místních záležitostí veřejného pořádku. Přestupky související s poškozováním životního prostředí jsou vyjmenovány v jednotlivých výše citovaných zákonech. Další skutkové podstaty takovýchto přestupků jmenuje zákon o přestupcích (č. 200/1990 Sb., zejména §§ 34, 39, 45). O trestných činech proti životnímu prostředí viz kapitola 7.8. Pokud policista zjistí, že je páchán trestný čin nebo přestupek, je povinen provést služební zákrok. Po osobě podezřelé ze spáchání přestupku je policista oprávněn požadovat prokázání totožnosti a v určitých případech (§ 13 odst. 6 zákona o Policii) ji předvést k provedení nezbytných služebních úkonů. Toho, kdo je přistižen při spáchání trestného činu, je policista oprávněn zadržet, vyslechnout a předat vy-

šetřovateli. Policie rovněž přijímá oznámení občanů o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin.

Rovněž příslušníci **obecní policie**, které zákon o obecní policii (č. 553/1991 Sb.) označuje jako strážníky, jsou v případě páchání přestupku či trestného činu povinni zasáhnout (§7 zákona o obecní policii).

3.2.2.7. Státní zastupitelství

Pravomoci **státního zastupitelství** směřují k poskytování ochrany právem chráněným zájmům v trestním řízení. Podle Ústavy podává státní zastupitelství jménem státu v trestním řízení obžalobu a dohlíží nad dodržováním zákonnosti. Všeobecný dozor nad dodržováním zákonnosti, který prováděli prokurátoři, státnímu zastupitelství svěřen nebyl. Do správních řízení může zasahovat pouze nejvyšší státní zástupce, a to v případě, kdy se rozhodne podat tzv. žalobu k ochraně veřejného zájmu podle zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (k tomu viz blíže kapitola 7.6.)

3.2.2.8. Ombudsman

Občané se mohou při úsilí o ochranu životního prostředí před nezákonným a nekompetentním rozhodováním úřadů rovněž obrátit na **veřejného ochránce práv – ombudsmana**. Zákon č. 349/1999 Sb. o veřejném ochránci práv zákon stanoví, že veřejný ochránce práv (dále „ombudsman“) „*působí k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí uvedených v tomto zákoně, pokud je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich nečinností, a tím přispívá k ochraně základních práv a svobod.*“ Toto základní vymezení činnosti ombudsmana vychází z jeho tradičního chápání jako ochránce a „mluvčího“ práv občanů, na kterého se může (bez zbytečných formalit) obrátit každý, kdo se cítí být poškozen činností nejrůznějších úřadů, a který se u příslušných orgánů v zájmu postižených občanů dožaduje nápravy

Působnost ombudsmana se vztahuje výlučně na orgány moci výkonné, a to s výjimkou orgánů činných v trestním řízení. Ombudsman většinou zahajuje šetření úředních postupů na základě stížnosti fyzické či právnické osoby tvrdící, že došlo k zásahu do jejích práv, může však jednat i z vlastního podnětu (k ombudsmanovi viz dále také kapitola 7.3.1.)

Pravomoci ombudsmana vůči orgánům, jejichž činnost je oprávněn prošetřovat, zahrnují oprávnění vstupovat do všech prostor úřadů, nahlížet do spisů správních orgánů, klást otázky zaměstnancům úřadů, účastnit se ústních jednání a klást otázky přítomným osobám. Úřady jsou povinny mu na jeho žádost předložit požadované dokumenty a poskytovat mu pomoc při jeho šetření (§ 16).

Pokud ombudsman při šetření zjistí porušení právních předpisů nebo jiná pochybení, je povinen nejprve vyzvat úřad, aby v přiměřené lhůtě přijal opatření k nápravě. Jestliže se tak nestane, nebo pokud přijatá opatření považuje ombudsman za nedostatečná, vyrozumí o tom stěžovatele i úřad svým závěrečným stanoviskem. Součástí tohoto stanoviska by měl být i návrh opatření k nápravě. O případech, kdy ani tímto postupem nedojde k nápravě, je ombudsman povinen informovat Poslaneckou sněmovnu.

Příklady:

Ombudsman může například v případě, kdy se příslušné úřady dostatečně nezabývaly stížnostmi dotčených sousedů na nepovolené provozování skládky odpadů nebo na překračování limitů hluku či zápachu z průmyslové výroby prošetřit skutkové okolnosti a postup úřadů a v případě, kdy shledá jejich pochybení, je vyzvat ke zjednaní nápravy – např. k vydání rozhodnutí o zákazu nepovolené činnosti, zahájení řízení o odstranění stavby apod.

Ombudsman se zabývá i stížnostmi nevládních organizací, upozorňujících na nedodržování právních předpisů v souvislosti s plánovanými zásahy do životního prostředí, např. při povolování staveb dálnic. V jednom ze svých stanovisek například ombudsman konstatoval, že ani po jeho výzvě k nápravě nebyla napravena pochybení, k nimž došlo nedostatečným posouzením vlivu stavby dálnice D8 na krajinný ráz CHKO České středohoří.

3.2.2.9. NKÚ

Konečně je potřeba stručně vysvětlit funkci **Nejvyššího kontrolního úřadu**. Byl zřízen Ústavou, podle níž vykonává kontrolu nad hospodařením se státním majetkem a plněním státního rozpočtu. Nejedná se tedy v žádném případě o orgán, který by měl pravomoc všeobecně dohlížet na dodržování zákonů a zjednávat nápravu. Přesto však může být v některých případech užitečné obrátit se na NKÚ také s věcmi týkajícími se ochrany životního prostředí. Jedná se konkrétně o situaci, kdy má být daný záměr financován z prostředků státního rozpočtu. Poukazováním na finanční nesrovnalosti velkých zakázek typu výstavby dálnic lze přitáhnout pozornost médií i politiků (pokud o ni stojíte) lépe než jen vyzdvihováním negativních dopadů stavby na životní prostředí.

3.2.3. Další subjekty podílející se na ochraně životního prostředí

Vedle státních orgánů se na ochraně životního prostředí podílí množství dalších subjektů, organizací, občanských sdružení atd. Některé z nich se charakterem své činnosti do jisté míry blíží fungování správních orgánů, někdy jim zákony dokonce svěřují určité dílčí pravomoci vůči fyzickým a právnickým osobám. Informaci o nich proto zařazujeme do kapitoly, zabývající se orgány moci výkonné. V jiných případech fungují jako poradní odborné instituce. V následujícím stručném přehledu chceme především upozornit na rozdíl mezi postavením a pravomocemi těchto subjektů a „skutečných“ státních orgánů.

3.2.3.1. Stráže

Některé zákony upravující ochranu jednotlivých složek životního prostředí obsahují ustanovení o možnosti zřídit jako pomocné ochranné služby tzv. **stráže**, které kontrolují dodržování zákonných podmínek ochrany životního prostředí „v terénu“. Stráže tvoří především dobrovolní pracovníci, kteří se při výkonu své činnosti prokazují služebními průkazy. Stráže mohou být ustaveny podle zákona o ochraně přírody a krajiny, lesního zákona a zákona o myslivosti.

Stráž přírody (§ 81 zákona č. 114/1992) je ustavována krajskými úřady a správami chráněných území. Strážci jsou oprávněni:

- zjišťovat totožnost osob, které porušují předpisy na ochranu přírody,
- ukládat a vybírat blokové pokuty za přestupky na úseku ochrany přírody,
- v nezbytných případech vstupovat na cizí pozemky
- zadržet ke zjištění totožnosti osobu, kterou přistihnou při porušování právních předpisů o ochraně přírody a krajiny, a odevzdat ji orgánu Policie České republiky; od orgánů státní a obecní policie mohou požadovat pomoc nebo součinnost.

V případě bezprostředního ohrožení některých chráněných zájmů je strážce přírody oprávněn k pozastavení rušivé činnosti.

Lesní stráž je fyzická osoba zajišťující ochrannou službu v lesích při obecném užívání lesů občany. Vedle oprávnění podobných strážů přírody má podle § 39 zákona č. 289/1995 Sb. právo bezodkladně předvést policejnímu orgánu osobu, kterou přistihne při přestupku, nelze-li jinak zjistit její totožnost.

Poněkud odlišné postavení má **myslivecká stráž**, kterou podle zákona o myslivosti (č. 449/2001 Sb.) ustavuje na návrh vlastníka honitby orgán státní správy myslivosti (krajský úřad) na každých započatých 500 ha honitby. Myslivecká stráž má podle § 14 zákona o myslivosti především následující oprávnění:

- kontrolovat zbrojní průkazy a lovecké lístky a zjišťovat totožnost osob, které přistihne při neoprávněném výkonu práva myslivosti,
- odebrat přistiženým osobám zbraně, lovecké a chytací nástroje, chycenou nebo ulovenou zvěř, vykázat je z honitby, a jsou-li neznámy, odevzdat je orgánu policie,
- zastavit a prohlížet v honitbě a na účelových komunikacích v honitbě dopravní prostředky včetně přepravovaných zavazadel, je-li důvodné podezření, že přepravují nebo obsahují neoprávněně nabytou zvěř, a za tím účelem požadovat předložení dokladu o nabytí zvěře,
- ukládat a vybírat pokuty v blokovém řízení za přestupky podle zvláštního právního předpisu,
- usmrcovat „zvířata škodlivá myslivosti“, tedy psy a kočky nacházející se v honitbě, zdivočelá hospodářská zvířata a volně se pohybující označená zvířata z farmových chovů zvěře a další „zavlečené druhy živočichů v přírodě nežádoucí“, stanovené vyhláškou ministerstva zemědělství.

Rozsahem svých pravomocí se tak myslivecká stráž blíží spíše postavení ozbrojené složky státní moci.

Všechny stráže pak mají právo a zároveň povinnost požadovat pomoc nebo součinnost orgánů Policie České republiky, popřípadě obecní policie, pokud nemohou splnění svých povinností zajistit vlastními silami a prostředky. **Strážce totiž (ani myslivecká stráž) nemohou k prosazení svých oprávnění využít žádných donucovacích prostředků.** Fyzického násilí (přiměřeného situaci) by mohly (stejně jako kterýkoli jiný občan) použít pouze k omezení osobní svobo-

dy osoby přistižené při trestném činu nebo v případě odvracení přímo hrozící škody.

3.2.3.2. Správci vodních toků

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách, svěřuje některé kompetence **správcům vodních toků**. Správu významných vodních toků (jejich výčet je obsažen ve vyhlášce č. 28/1975 Sb.) zajišťují státní podniky s názvem **Povodí**, zřízené podle zákona č. 305/2000 Sb., o povodích. Správu drobných vodních toků jsou oprávněny vykonávat obce, jejichž územím drobné vodní toky protékají, nebo fyzické či právnické osoby, určené ministerstvem zemědělství, jimž drobné vodní toky slouží nebo s jejichž činností souvisejí.

Kompetence správců vodních toků se týkají například zjišťování a hodnocení stavu povrchových a podzemních vod, pořizování plánů oblastí povodí nebo plnění povinností při ochraně před povodněmi. Správci vodních toků jsou ze zákona (§ 115 odst. 5 zákona o vodách) účastníky správních řízení podle vodního zákona, týkajících se vodních toků.

Při výkonu svých práv a povinností jsou správci vodních toků mj. oprávněni vstupovat v nezbytném rozsahu na cizí pozemky a stavby, z důvodu péče o koryta vodního toku a v součinnosti s vlastníky odstraňovat nebo nově vysazovat stromy a keře na pozemcích při něm (viz § 49 zákona o vodách). Správci vodních toků ani Povodí však stejně jako stráž **nejsou státními orgány**.

3.2.3.3. Lesy ČR

Někdy nastávají nejasnosti týkající se právního postavení státního podniku **Lesy České republiky**, hospodařícího v lesích ve vlastnictví státu. Z hlediska zákona o lesích nemá tento subjekt jiná práva a povinnosti než kterýkoli jiný vlastník lesů a nevystupuje vůči soukromým vlastníkům lesa jako správní orgán s nařizovací pravomocí.

3.2.3.4. Agentura ochrany přírody

Agentura ochrany přírody a krajiny, resp. její regionální pracoviště, působí jako odborný orgán ministerstva životního prostředí. Agentura mj. vede ústřední seznam ochrany přírody, vydává stanoviska a expertní posudky, zajišťuje odborné podklady, vytváří krajinnotvorné a revitalizační programy atd. Opět se nejedná o státní orgán.

3.3. Soudy

Jak již bylo uvedeno, zákonodárny orgán (Parlament) vytváří základní právní normy (zákony) a výkonné orgány by je měly svou činností „uvádět v život“, tedy jednak plnit úkoly, které jim zákony svěřují, jednak upřesňovat pravidla obsažená v zákonech vydáváním podzákonných norem a správních rozhodnutí. Mohou však nastat situace, kdy fyzické nebo právnické osoby svým jednáním právo poruší. V některých zákonem výslovně stanovených případech (například při projednávání přestupků) řeší takovou situaci výkonný (správní) orgán. V jiných situacích rozhodují o tom, zda došlo či nedošlo k porušení práva, nezávislé orgány, specializované na projednávání sporů o právo, tedy soudy.

Porušení práva se může dopustit i správní orgán. Proto i tam, kde zákon svěřuje správním orgánům rozhodování o právech a povinnostech fyzických a právnických osob, mají tyto subjekty možnost obrátit se na soud a požadovat přezkoumání správního rozhodnutí.

Soudy lze tedy definovat jako zvláštní státní orgány, které závazně rozhodují o tom, zda došlo k porušení práva, a pokud ano, jakým způsobem má být tento závadný stav napraven. Pravomoci soudů tvoří dohromady třetí složku státní moci, tedy moc soudní.

Rozlišujeme soustavu obecných soudů, kterou tvoří soudy okresní, krajské, vrchní, Nejvyšší soud ČR a Nejvyšší správní soud a Ústavní soud, který stojí mimo tuto soustavu.

3.3.1. Obecné soudy

Obecné soudy plní tyto úkoly, resp. vykonávají následující typy pravomocí:

- rozhodují **o sporech mezi fyzickými a právnickými osobami** (občanskoprávní nebo také civilní pravomoc). V soukromoprávních vztazích jsou všechny fyzické a právnické osoby mezi sebou naprosto rovnoprávné. **Podle práva nemůže v těchto vztazích nikdo nikomu nic proti jeho vůli nařídit a už vůbec ne silou vynutit.** Vzájemné vztahy si subjekty upravují ústními a písemnými smlouvami. Jestliže některá ze stran smlouvu poruší (nedodá zboží, nezaplatí kupní cenu, nepředá prostory k užívání), může se protistrana obrátit se žalobou na soud. Stejně tak řeší soud na návrh poškozeného případy, kdy je něčím jednáním porušeno určité soukromé právo (vlastnické právo, právo na ochranu osobnosti). Blíže viz kapitolu 7.7.
- rozhodují **o vině a trestu za trestné činy**, a tím chrání společenské zájmy před nejtěžšími útoky (trestněprávní pravomoc). Ne každé porušení právního předpisu je trestným činem. Trestnými činy jsou pouze nejzávažnější, „společensky nejnebezpečnější“ typy protiprávního jednání fyzických osob, které jsou výslovně vyjmenovány a popsány v trestním zákoně. Žádné jiné jednání nemůže být za trestný čin označeno. Právnické osoby (organizace) se podle českého práva nemohou dopustit trestného činu, a proto za něj nemohou být ani potrestány. Jestliže dojde ke spáchání trestného činu v souvislosti s činností právnické osoby, trestně odpovědná je osoba, která čin přímo provedla, způsobila nebo k němu dala příkaz. Přitom platí, že pokud podle zákona musí být pachatel nositelem zvláštní vlastnosti, způsobilosti nebo postavení, postačí, že zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení jsou dány u právnické osoby, jejímž jménem jedná. Před tím, než se konkrétní pachatel dostane k soudu, musí být trestný čin vyšetřen, shromážděny důkazy a podána obžaloba. Tyto činnosti vykonává policie a státní zastupitelství (k trestnímu řízení viz také kapitolu 7.8.)
- **přezkoumávají, zda jsou rozhodnutí orgánů veřejné správy v souladu s právními předpisy** (tzv. správní

soudnictví). Jak bylo uvedeno výše, veškerá činnost státních orgánů musí být prováděna v souladu se zákonem. Jenom na základě zákona mohou státní orgány uplatňovat své pravomoci. Nejčastěji tak činí v procesu, který se nazývá správní řízení (viz kapitola 7.1.) Jestliže se některý z účastníků správního řízení domnívá, že správní orgány svým rozhodnutím (nebo jiným aktem) v průběhu řízení porušily zákon, a tím i jeho práva, může požádat soud, aby rozhodnutí správního orgánu přezkoumal a zrušil (viz též kapitolu 7.6.).

Organizace a základní zásady činnosti obecných soudů jsou upraveny v zákoně č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů.

3.3.2. Ústavní soud

Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti. To znamená, že prostředky typickými pro soudní moc (nezávislé a závazné rozhodování o právech a chráněných zájmech, rozhodování o sporných právních otázkách) **chrání ty základní principy a hodnoty, které zakotvuje ústavní právo**. Jinak řečeno, Ústavní soud rozhoduje na návrh oprávněných subjektů o tom, zda při činnosti jiných státních orgánů (a to všech typů, tedy zákonodárných, výkonných i soudních) nedošlo k porušení Ústavy. Ústavní soud má tak na jedné straně omezený rozsah kompetencí, daný hranicemi pojmů ústavnost a ústavní právo. Na druhé straně má v tomto rozsahu nejvyšší a výlučné postavení, jeho rozhodnutí jsou v rámci českého právního řádu nenapadnutelná a všeobecně závazná. Mohou mít zásadní vliv na široký okruh případů, na způsob rozhodování mnoha dalších orgánů atd. Pokud se tedy například podaří uspět u Ústavního soudu v případě sporu o právo na příznivé životní prostředí (čl. 35 Listiny), znamená to vždy výrazné posílení možností právní ochrany životního prostředí do budoucna, přesahující rámec jednoho případu.

Existuje několik oblastí, v nichž Ústavní soud tuto svou základní pravomoc vykonává, a které zároveň představují jednotlivé typy řízení. Jsou vyjmenovány v článku 87 Ústavy (ústavní zákon č. 1/1993 Sb.) a podrobně popsány v zákoně č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu (který rovněž upravuje jeho složení a pravidla řízení před tímto orgánem).

Největší význam mají dva okruhy kompetencí Ústavního soudu. První z nich je rozhodování o souladu právních předpisů s Ústavou a zákony. Jak jsme již řekli, právní předpisy vydávané v České republice jsou seřazeny podle právní síly (viz kap. 2.1.). Předpis nižší právní síly musí být v souladu se všemi vyššími. Ústavní soud může na návrh prezidenta, skupiny poslanců nebo senátorů a v některých případech také vlády a obecného soudu přezkoumat, zda jsou předpisy nižší právní síly v souladu s ústavními zákony. Může přezkoumat také soulad předpisů nižší právní síly se zákonem. V tom případě může podat návrh i vláda, zastupitelstvo kraje, ombudsman a v některých případech i další subjekty (viz § 64 zákona o Ústavním soudu). Pokud Ústavní soud dojde k názoru, že zákon je v rozporu s Ústavou nebo předpis nižší právní síly odporuje Ústavě či zákonům, pak takový předpis nebo jeho část zruší.

Příklad:

Ústavní soud mj. zrušil jako neústavní definici „sousedního pozemku“ ve stavebním zákoně, která ve svých důsledcích omezovala okruh účastníků řízení podle stavebního zákona. Jiným příkladem významným pro ochranu soukromých i veřejných zájmů je zrušení úpravy soudního přezkumu rozhodnutí správních orgánů, která vylučovala z pravomoci soudů otázku věcné správnosti úředního rozhodnutí.

Druhou nejvýznamnější pravomocí Ústavního soudu je rozhodování o ústavních stížnostech proti zásahům orgánů veřejné moci (tedy správních orgánů, samosprávných orgánů obcí i soudů) do základních lidských práv a svobod. Pokud se fyzická nebo právnická osoba domnívá, že orgán veřejné moci porušil rozhodnutím nebo jiným zásahem některé její základní právo zakotvené v Listině (případně v jiném ústavním zákoně), může podat ústavní stížnost k Ústavnímu soudu. S ústavní stížností může stěžovatel rovněž spojit návrh na zrušení protiústavního právního předpisu. Základním podmínkám podání ústavní stížnosti se budeme podrobněji věnovat v kapitole 7.9.

Do kompetencí Ústavního soudu patří i rozhodování o nezákonném zasahování státu do práva obcí na samosprávu a předběžné posuzování mezinárodních smluv, o jejichž ratifikaci má rozhodovat Parlament, s ústavním pořádkem ČR.

4. OBEC

Ústava (její čl. 99) definuje obce jako základní územně samosprávné celky, jako územní společenství občanů, která mají právo na samosprávu. Jinak řečeno, obec je základní jednotkou veřejné správy v České republice. S obcemi a jejich orgány s občané a občanská sdružení, zapojující se do ochrany životního prostředí., setkávají nejčastěji.

Základním právním předpisem, upravujícím postavení a pravomoci obcí a jejich orgánů, je zákon č. 128/2000 Sb., o obcích.

4.1. Práva občana

Každý občan České republiky, který má na území obce trvalý pobyt, je podle zákona o obcích občanem obce. **Práva občana obce** shrnuje zákon o obcích v § 16. Po dosažení 18 let občan obce může:

- volit a být volen do zastupitelstva obce,
- hlasovat v místním referendu,
- vyjadřovat na zasedání zastupitelstva obce v souladu s jednacím řádem svá stanoviska k projednávaným věcem,
- vyjadřovat se k návrhu rozpočtu obce a k závěrečnému účtu obce za uplynulý kalendářní rok, a to buď písemně ve stanovené lhůtě, nebo ústně na zasedání zastupitelstva obce,
- nahlížet do rozpočtu obce a do závěrečného účtu obce za uplynulý kalendářní rok, do usnesení a zápisů z jednání zastupitelstva obce, do usnesení rady obce, výborů zastupitelstva obce a komisí rady obce a pořizovat si z nich výpisy,
- požadovat projednání určité záležitosti v oblasti samostatné působnosti radou obce nebo zastupitelstvem obce; je-li žádost podepsána nejméně 0,5 % občanů obce, musí být projednána na jejich zasedání nejpozději do 60 dnů; jde-li o působnost zastupitelstva obce, nejpozději do 90 dnů,
- podávat orgánům obce návrhy, připomínky a podněty; orgány obce je vyřizují bezodkladně, nejdéle však do 60 dnů; jde-li o působnost zastupitelstva obce, nejpozději do 90 dnů.

Oprávnění uvedená výše pod písmeny c) až g) má i fyzická osoba, která dosáhla věku 18 let a vlastní na území obce nemovitost (pozemek nebo stavbu).

Vedle důležitých práv volit a být volen bychom rádi upozornili na možnost uvedenou pod písmenem f). Nový zákon o obcích dal občanům do rukou poměrně silný nástroj, jak donutit své zastupitele k projednávání otázek, kterým by se jinak raději vyhnuli. Shromáždění podpisů půl procenta obce by neměl být zvláště v menších obcích problémem. Při současném využití práva občanů vyjadřovat se k projednávaným věcem na zasedání zastupitelstva tak mohou občané přispět k tomu, aby se zastupitelstvo stalo otevřeným prostorem pro výměnu názorů.

4.2. Samostatná a přenesená působnost obce

Obec vystupuje podle našeho právního řádu ve dvou rovinách. Mluvíme o tzv. samostatné a přenesené působnosti (obdobná situace je u i krajů). Určení toho, zda se v konkrétním případě jedná o jednu či druhou působnost, má významné praktické důsledky, a to zejména z hlediska možnosti občanů ovlivnit rozhodnutí obce.

4.2.1. Samostatná působnost

V **samostatné působnosti** vystupuje obec a její orgány jako reprezentant zájmů obyvatel, kteří žijí na jejím území. Obrazně řečeno, obce v samostatné působnosti patří lidem, kteří v nich žijí, a měly by dělat to, co si lidé přejí. Protože obce jsou v naprosté většině tak velké, že občané nemohou všichni společně na jednom místě rozhodovat o jejich činnosti, volí si své zastupitele, a ti pak spolu s dalšími orgány obec řídí (k orgánům obce viz dále).

Zákon o obcích charakterizuje v § 35 samostatnou působnost obce takto: „*Do samostatné působnosti obce patří záležitosti, které jsou v zájmu obce a občanů obce, pokud nejsou zákonem svěřeny krajům nebo pokud nejde o přenesenou působnost orgánů obce nebo o působnost, která je zvláštním zákonem svěřena správním úřadům jako výkon státní správy, a dále záležitosti, které do samostatné působnosti obce svěří zákon*“.

Základní vymezení toho, co konkrétně spadá do samostatné působnosti obce, najdete přímo v zákoně o obcích, a to v § 84, 85 a 102, které určují kompetence zastupitelstva a rady obce (s výjimkou vydávání nařízení obce radou, což spadá do působnosti přenesené). **Zastupitelstvo obce v samostatné působnosti** například schvaluje územní plán obce a regulační plán, rozpočet a závěrečný účet obce, vydává obecně závazné vyhlášky obce nebo rozhoduje o vyhlášení místního referenda. V samostatné působnosti dále rozhoduje o majetkoprávních úkonech (prodeje, nákupy, pronájmy, zástavy), pokud se týkají nemovitostí nebo majetkových hodnot nad 20 000, resp. 50 000 Kč. K úkolům, které plní **v samostatné působnosti rada obce**, patří například zabezpečovat hospodaření obce podle schváleného rozpočtu, stanovit rozdělení pravomocí v obecním úřadu, zřizovat a zrušovat odbory a oddělení obecního úřadu, schvalovat organizační řád obecního úřadu apod.

U konkrétních činností, uvedených přímo v zákoně o obcích, by neměly vznikat pochybnosti o jejich zařazení do samostatné či přenesené působnosti. Zákon o obcích ovšem dále za samostatnou působnost označuje obecně také péči orgánů obce o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů v souladu s místními předpoklady a s místními zvyklostmi. Jde především o **uspokojování potřeby bydlení, ochrany a rozvoje**

zdraví, dopravy a spojů, potřeby informací, výchovy a vzdělávání, celkového kulturního rozvoje a ochrany veřejného pořádku. U těchto záležitostí se bude jednat o samostatnou působnost pouze v případě, že „*nejsou zákonem svěřeny krajům nebo nespádají do přenesené působnosti obce či působnosti, která je zvláštním zákonem svěřena správním úřadům, jako výkon státní správy*“.

Pokud tedy narazíte na problém, který se nedá jednoznačně přiřadit k některému z úkolů obce, vyjmenovanému v § 84, 85 a 102 zákona o obcích, nezbyvá než hledat, zda některý zákon výslovně danou činnost neurčuje jako samostatnou působnost, nebo naopak, zda ji neoznačuje jako působnost přenesenou. K tomuto rozlišení používají zákony nejčastěji dva postupy:

výslovně určují, kdy jde o samostatnou nebo přenesenou působnost. Přímo zákon o obcích určuje, že samostatnou působností jsou kompetence zastupitelstva obce uvedené v § 84 zákona o obcích. K nim patří například zřizovat a zrušovat obecní policii. Dále například § 14 zákona č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, říká, že „*stanovení poplatků patří do samostatné působnosti obce, která je ve svém území zavedla*“. Opačným příkladem může být § 18a zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, podle něžž „*působnosti stanovené krajskému úřadu, obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, pověřenému obecnímu úřadu, Magistrátu hlavního města Prahy nebo úřadu městské části hlavního města Prahy podle tohoto zákona jsou výkonem přenesené působnosti*“.

to, že věc spadá do samostatné působnosti obce, zákony vyjadřují tím, že kompetenci přiznávají „obci“. Naopak záležitosti v působnosti přenesené má vykonávat „obecní úřad“. Například § 26 stavebního zákona č. 50/1976 Sb. určuje, že „*územní plány obcí a regulační plány pro svá území schvaluje obec*“. Naopak podle § 117 téhož zákona „*Stavebními úřady jsou obecní úřady obcí s rozšířenou působností*“.

Jestliže výslovné určení nenajdete, obsahuje zákon o obcích v § 8 pravidlo, které říká: „*pokud zvláštní zákon upravuje působnost obcí a nestanoví, že jde o přenesenou působnost obce, platí, že jde vždy o samostatnou působnost*“.

Nejtypičtějším příkladem samostatné působnosti obce je nakládání s majetkem. Je pouze věcí obce, zda prodá či pronajme pozemek, který vlastní. Obec se rovněž může samostatně rozhodnout, že na pozemcích, které vlastní, vysází stromy.

Jak vyplývá již z označení, obec rozhoduje v oblasti samostatné působnosti bez přímého vlivu státních orgánů. Je vázána pouze zákony a obecně závaznými předpisy, vydanými k jejich provedení. V těchto záležitostech není obec nikomu podřízena, nemusí se řídit metodickými pokyny ministerstev, usneseními vlády ani instrukcemi krajského úřadu. Je čistě věcí obce, zda chce věnovat více peněz na ozeleňování ulic nebo na odměny zastupitelům. Jen v případě, že by porušila zákon, mohou do jejích aktivit zasahovat jiné orgány, a to formou tzv. **dozoru**. Ten upravuje § 123 a další zákona o obcích.

Dozor nad výkonem samostatné působnosti vykonává krajský úřad v přenesené působnosti a Ministerstvo vnitra. Provádí se následně tak, že se kontroluje:

- u obecně závazných vyhlášek obce jejich soulad se zákonem
- u usnesení, rozhodnutí a jiných opatření obcí jejich soulad se zákony a jinými právními předpisy.

Protože se jedná o dozor nad výkonem samostatné působnosti, která vyplývá z ústavně zaručeného práva obcí na samosprávu, nemohou ani krajský úřad ani Ministerstvo vnitra žádný z úkonů obce zrušit. Krajský úřad v první fázi vyzve obec ke zjednání nápravy. Pokud tak obec neučiní, krajský úřad navrhne Ministerstvu vnitra pozastavení účinnosti. Jestliže ministerstvo shledá návrh krajského úřadu oprávněným, pozastaví účinnost daného úkonu obce a předloží návrh na jeho zrušení:

- v případě obecně závazných vyhlášek obcí Ústavnímu soudu
- v případě jiných úkonů návrh na jejich zrušení krajskému soudu

4.2.2. Přenesená působnost

V druhé rovině, v rámci tzv. **přenesené působnosti**, vystupuje obec, resp. její orgány, jako nejnižší stupeň státní správy. Nedělá to, co si občané prostřednictvím zastupitelů přejí, ale to, co jí předepisují zákony, další právní předpisy a instrukce nadřazených orgánů. Zastupitelstvo ani rada by teoreticky neměly mít možnost přímo ovlivnit rozhodování úředníků v přenesené působnosti. Bohužel v praxi k takovému ovlivňování velmi často dochází. Napomáhá tomu jednak samotné sloučení samostatné a přenesené působnosti v jednom orgánu a také stav, kdy některé zákony umožňují, aby obec byla současně žadatelem o vydání určitého povolení a „její“ obecní úřad orgánem, který o návrhu rozhoduje. Protože úředníci obecního úřadu jsou placeni obcí, tajemník nebo starosta vystupuje v roli jejich zaměstnavatele (určují výši platu, odměny, mohou dávat příkazy), nedá se o nezávislém a nestranném rozhodování hovořit. Takový stav je z hlediska zachování rovného postavení všech účastníků řízení a respektování všech zásad spravedlivého procesu nežádoucí.

Příklad:

K právě zmíněné systémové podjatosti dochází např. v řízeních podle stavebního zákona v situaci, kdy obec je investorem stavby, nebo při povolování kácení dřevin na pozemcích ve vlastnictví obce.

Oblasti, v nichž mají obce toto postavení, a jejich kompetence jsou vymezeny jednotlivými zákony (například o půdě, o lesích, o ochraně ovzduší, o vodách).

Obecní orgány jsou při výkonu přenesené působnosti podřízeny všem státním orgánům vyšších stupňů, bezprostředně pak krajskému úřadu. Musí se řídit všemi jejich pokyny, včetně usnesení vlády a jiných interních instrukcí. V přenesené působnosti obec například rozhoduje podle stavebního zákona jako stavební úřad, podle zákona o ochraně

přírody a krajiny povoluje kácení dřevin nebo kontroluje dodržování odpadového zákona podnikateli.

Tam, kde orgány obce vykonávají v přenesené působnosti státní správu, na ně lze pro zjednodušení pohlížet jako na státní orgány. Obec vykonává tyto úkoly v přenesené působnosti prostřednictvím svých orgánů (jejichž struktura bude popsána v následující podkapitole). Ve státní správě na úrovni obce plní většinu úkolů obecní úřady.

Z hlediska šíře, v jaké obce vykonávají přenesenou působnost, se obecní úřady dělí na tři skupiny:

- **obecní úřady obcí s rozšířenou působností** – v souvislosti se zánikem okresních úřadů byla část jejich kompetencí přenesena na některé větší obce (města). Seznam těchto obcí najdete v zákoně č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností. Rozsah správních obvodů obcí s rozšířenou působností (výčet obcí spadajících pod jejich působnost) určuje vyhláška č. 388/2002 Sb., o stanovení správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem a správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Obecní úřady obcí s rozšířenou působností například vykonávají velké množství kompetencí podle zákona č. 289/1995 Sb., o lesích. V některých případech vykonávají obecní úřady obcí s rozšířenou působností tzv. zbytkovou působnost – plní veškeré úkoly, které zákon výslovně nesvěřuje do působnosti jiného orgánu. Například podle § 106 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách vykonávají obecní úřady obcí s rozšířenou působností působnost, která podle tohoto zákona přísluší vodoprávním úřadům, pokud ji tento zákon nesvěřuje jiným orgánům.
- **pověřené obecní úřady** – tato kategorie obcí existovala již před zahájením reformy veřejné správy. Jde o obce, na něž byly přeneseny některé složitější činnosti v oblasti státní správy. Jejich seznam i správní obvody najdete rovněž v zákoně č. 314/2002 Sb. a vyhlášce č. 382/2002 Sb. Příkladem kompetence pověřených obecních úřadů může být ustanovení § 105 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, podle nějž vydávají pověřené obecní úřady souhlas ke stavbám jednotlivých obytných budov a k terénním úpravám v záplavových územích, neovlivňujícím odtokové poměry.
- **obecní úřady** ostatních obcí – na ty byly přeneseny pouze některé jednodušší úkoly státní správy. Například podle § 76 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, obecní úřady povolují kácení dřevin, s výjimkou území národních parků.

V souvislosti s rozdělením obcí do skupin podle šíře vykonávané státní správy se někdy hovoří o obcích prvního, druhého a třetího stupně.

Dozor nad výkonem přenesené působnosti obce se v první fázi podobá tomu, co jsme uvedli k dozoru týkajícímu se působnosti samostatné. Provádí se následně, tedy až poté, co orgán obce daný úkon provede:

- pokud se jedná o nařízení obce, krajský úřad vyzve obec ke zjednání nápravy a v případě neúspěchu podá Ministerstvu vnitra návrh na pozastavení jeho účinnosti. Ministerstvo pak podá k Ústavnímu soudu návrh na zrušení tohoto nařízení.

- pokud jde o jiné usnesení, rozhodnutí nebo úkon než je nařízení obce, krajský úřad je sám oprávněn jej zrušit, pokud obec ani přes jeho výzvu nezjedná sama nápravu.

Příklad:

Základní pochopení rozdílu mezi samostatnou a přenesenou působností je důležité pro orientaci v činnostech prováděných obcí. Proto se tento rozdíl pokusíme vysvětlit na několika příkladech:

- *některé obce vystupují v přenesené působnosti jako státní orgán například ve stavebním řízení. Jejich úřady zde jednají jako tzv. stavební úřady, jejichž úkolem je rozhodnout, zda může být vydáno stavební povolení, a tím umožněna výstavba v konkrétní lokalitě. Znamená to, že stavební úřad pozve všechny účastníky řízení na ústní jednání, shromáždí jejich připomínky, nechá si vypracovat odborné posudky (jso-li potřeba), vyžádá si vyjádření dalších orgánů. Na závěr vydá stavební povolení. Pokud někdo z účastníků řízení se stavebním povolením nesouhlasí, může podat odvolání, které pak vyřizuje krajský úřad. Ten může vydané stavební povolení zrušit. Může také vrátit celou věc ke stavebnímu úřadu na obci k novému projednání a současně závazně určit, jaké další úkony má stavební úřad učinit.*
- *obec může ve stejném řízení současně vystupovat v samostatné působnosti jako účastník (v případě, že vlastní sousedící pozemky). V postavení účastníka není obec nikomu podřízena, úředník, který za obec jedná, prosazuje připomínky a návrhy, které mu uložila rada nebo zastupitelstvo. Jako účastník řízení ovšem obec nerozhoduje, nemůže nikomu nic nařídít nebo zakázat ani nemá právo „veta“. Prosazuje pouze svůj názor. Protože jde o samostatnou působnost, tedy oblast, kdy obec zastupuje zájmy obyvatel svého území, měli by mít její občané šanci ovlivnit názor, který bude obec v řízení prosazovat. Konkrétně to znamená, že mohou působit na radu a zastupitelstvo, aby obec v řízení postupovala tak, jak si přejí. Pokud ovšem zastupitele nebo radní nepřesvědčí, nemohou se nikam odvolat, žádný orgán nemá možnost obci přikázat, jak má v řízení vystupovat. Pokud většina občanů získá dojem, že radní a zastupitelé nehájí dobře zájmy obce, v příštích volbách je nezvolí. Jedinou možností, jak mohou občané obce přímo zavázat její orgány v samostatné působnosti k nějaké aktivitě, je místní referendum (viz kapitolu 7.5.). Otázka se může týkat i toho, jaké stanovisko bude obec zastávat v územním nebo stavebním řízení.*
- *v přenesené působnosti obec (obecní úřad) dále například ukládá pokuty za některé méně závažné přestupky podle zákona o ochraně přírody a krajiny. Příslušný úředník v řízení o uložení pokuty zjišťuje, zda došlo k porušení zákona, kdo konkrétně zákon porušil, jaká tím vznikla újma na životním prostředí atd. Výsledkem této činnosti je uložení pokuty, pokud se podaří prokázat konkrétní fyzické osobě porušení zákona. Protože jde o výkon státní správy, nemůže zastupitelstvo úředníkovi nařídít, jak má v této věci rozhodnout. Nemůže například požadovat, aby úředník pokutu uložil, přestože se u konkrétní osoby prokázalo porušení zákona.*

- v samostatné působnosti obec sestavuje a schvaluje svůj rozpočet. Jednotliví občané mají možnost účastnit se jednání zastupitelstva, které rozpočet schvaluje, a prosazovat tam své názory a představy. Pokud je ovšem zastupitelstvo neakceptuje, nemá občan možnost dosáhnout změny opravnými prostředky; nemůže se například odvolat k okresnímu úřadu.

4.3. Orgány obce

Jak jsme uváděli výše v části týkající se základních pojmů, obec stejně jako stát jedná prostřednictvím svých orgánů. Obsazení jednotlivých orgánů obce konkrétními osobami se odvíjí od výsledků komunálních voleb. Právě volbami se totiž naplňuje nejdůležitější orgán obce – obecní zastupitelstvo. Zastupitelstvo pak ovlivňuje přímo či nepřímo složení dalších orgánů obce.

4.3.1. Zastupitelstvo obce

Nejdůležitějším samosprávným orgánem obce je **zastupitelstvo**. K pravomocím zastupitelstva patří například:

- schvalování rozpočtu obce,
- schvalování obecně závazných vyhlášek v samostatné působnosti,
- zřizování obecní policie,
- schvalování územních plánů obce a regulačních plánů,
- rozhodování o převodu a zástavě nemovitého majetku.

Své zastupitele vybírají občané obce jednou za čtyři roky ve volbách. Člen zastupitelstva obce má při výkonu své funkce právo:

- a) předkládat zastupitelstvu obce, radě obce, výborům a komisím návrhy na projednání,
- b) vznášet dotazy, připomínky a podněty na radu obce a její jednotlivé členy, na předsedy výborů, na statutární orgány právnických osob, jejichž zakladatelem je obec, a na vedoucí příspěvkových organizací a organizačních složek, které obec založila nebo zřídila; písemnou odpověď musí obdržet do 30 dnů,
- c) požadovat od zaměstnanců obecního úřadu, jakož i od zaměstnanců právnických osob, které obec založila nebo zřídila, informace ve věcech, které souvisejí s výkonem jejich funkce; informace musí být poskytnuta nejpozději do 30 dnů.

Zákon o obcích obsahuje také ustanovení týkající se střetu zájmu u zastupitelů. Podle § 83 odst. 2 „člen zastupitelstva obce, u něhož skutečnosti nasvědčují, že by jeho podíl na projednávání a rozhodování určité záležitosti v orgánech obce mohl znamenat výhodu nebo škodu pro něj samotného nebo osobu blízkou, pro fyzickou nebo právnickou osobu, kterou zastupuje na základě zákona nebo plné moci (střet zájmů), je povinen sdělit tuto skutečnost před zahájením jednání orgánu obce, který má danou záležitost projednávat. O tom, zda existuje důvod pro vyloučení z projednávání a rozhodování této záležitosti, rozhoduje tento orgán obce“. Je bohužel poměrně běžným jevem, že zastupitelé

a radní obce bývají napojeni na firmy realizující projekty, o nichž současně stejní lidé. Využitím práv občanů (žádat projednání věci na zastupitelstvu, práva vyjednat se k projednávaným věcem) a obecně závaznými právními předpisy zajištěného práva na informace můžete dosáhnout objasnění těchto nekalých praktik.

Zastupitelstvo se schází nejméně jednou za tři měsíce. Starosta je povinen svolat zasedání zastupitelstva, pokud o to požádá alespoň jedna třetina zastupitelů nebo hejtman kraje. O místě a čase zasedání je obecní úřad povinen informovat občany na úřední desce alespoň 7 dní předem. Zasedání zastupitelstva jsou veřejná, zúčastnit se jich může každý. Právo předkládat návrhy k projednání mají zastupitelé, rada obce a výbory. Z jednání se pořizuje zápis, který musí být uložen na obecním úřadě k nahlédnutí.

Zastupitelé jsou těmi, kteří by vám měli pomoci v případě, že se svými návrhy týkajícími se samostatné působnosti neuspějete na obecním úřadě, radě nebo u starosty. Vždy mějte na paměti, že nejvíce informací a největší možnost ovlivnit chod úřadu a obce mají zastupitelé, kteří jsou pro výkon této funkce tzv. uvolnění. Znamená to, že práci zastupitele vykonávají jako své placené povolání. Ve většině případů je to starosta a někteří radní. Počet uvolněných zastupitelů si určuje zastupitelstvo samo, jeho rozhodnutí se odvíjí od velikosti obce a tomu úměrné výši rozpočtu.

4.3.2. Rada obce

Ve většině obcí působí jako samosprávný orgán také obecní **rada**. Jde svou povahou o výkonný orgán obce, jakousi obecní vládu. Jejím hlavním úkolem tedy je realizace rozhodnutí zastupitelstva, řízení chodu obecního úřadu a vyřizování běžných záležitostí obce. Tomu odpovídá také vymezení kompetencí rady, které obsahuje zákon o obcích v § 102. Rada zejména:

- zabezpečuje plnění usnesení zastupitelstva,
- zabezpečuje hospodaření podle rozpočtu,
- stanovuje rozdělení pravomocí v obecním úřadu, zřizuje a zrušuje odbory a oddělení obecního úřadu,
- na návrh tajemníka obecního úřadu jmenuje a odvolává vedoucí odborů obecního úřadu,
- projednává a řeší návrhy, připomínky a podněty předložené členy obecního zastupitelstva, komisemi nebo občany,
- na základě podnětů přezkoumává opatření přijatá komisemi a odbory obecního úřadu,
- právnickým osobám a fyzickým osobám oprávněným k podnikání ukládá pokuty ve věcech samostatné působnosti obce, například za to, že znečistí veřejné prostranství, naruší životní prostředí v obci nebo odloží věc mimo vyhrazené místo.

Výše uvedené příklady se týkaly samostatné působnosti obce. V přenesené působnosti rada obce vydává nařízení obce.

Obecní radu volí ze svých členů zastupitelstvo. Radu obce tvoří starosta, místostarosta (místostarostové) a další členové rady volení z řad členů zastupitelstva obce. Počet

členů rady obce je lichý a činí nejméně 5 a nejvýše 11 členů, přičemž nesmí přesahovat jednu třetinu počtu členů zastupitelstva obce. Rada obce se nevolí v obcích, kde má zastupitelstvo obce méně než 15 členů. Pokud v obci nepůsobí rada, vykonává některé její pravomoci starosta (primátor), další zastupitelstvo.

Jednání obecní rady jsou neveřejná, rada však může k jednotlivým bodům svého jednání přizvat dalšího člena zastupitelstva obce a jiné osoby.

4.3.3. Starosta

V čele každé obce stojí **starosta**, u statutárních měst nazývaný **primátor**. Starostu volí obecní zastupitelstvo, kterému je ze své činnosti odpovědný. Starosta zastupuje obec při jednání s jinými subjekty, podepisuje listiny. Úkoly, které vyžadují schválení zastupitelstva nebo rady, může starosta provést jen po jejich předchozím schválení, jinak jsou tyto úkony od počátku neplatné. Nestanoví-li zastupitelstvo obce jinak, starosta:

- odpovídá za to, že je včas objednáno přezkoumání hospodaření obce za uplynulý kalendářní rok,
- plní úkoly zaměstnavatele podle zvláštních předpisů, uzavírá a ukončuje pracovní poměr se zaměstnanci obce a stanoví jim plat podle zvláštních předpisů, pokud není v obci tajemník obecního úřadu; jmenuje, odvolává a stanoví plat vedoucím odboru v případě, že není zřízena rada obce,
- po projednání s ředitelem krajského úřadu může svěřit komisi výkon přenesené působnosti v určitých věcech,
- může požadovat po Policii České republiky spolupráci při zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku,
- odpovídá za informování veřejnosti o činnosti obce,
- zabezpečuje výkon přenesené působnosti v obcích, kde není tajemník obecního úřadu,
- plní další úkoly stanovené tímto zákonem a zvláštními zákony.

Starosta může pozastavit výkon usnesení obecní rady, jestliže si myslí, že je nesprávné. Věc pak předloží k rozhodnutí zastupitelstvu.

Přestože je při jednání zastupitelstva starosta v pozici „prvního mezi rovnými“, jeho vliv na chod úřadu a možnost ovlivnit rozhodování obce jsou značné. Vyplývají jednak z některých dodatečných pravomocí, zejména však z toho, že má největší přehled o dění v obci. Jeho pozice je také tím, o jak velkou většinu v zastupitelstvu se může opřít.

4.3.4. Komise

Jako své iniciativní a poradní orgány může rada zřídit **komise**, které většinou nemají rozhodovací pravomoc. Jejich úkolem bývá kontrola a předkládání návrhů na zlepšení práce. Starosta ovšem může těmto komisím po projednání s ředitelem krajského úřadu svěřit některé úkoly státní správy. V tom případě mohou komise rozhodovat ve správním řízení jako státní orgány (tzn. v přenesené působnosti).

Komise jsou vhodným místem pro zapojování občanské a odborné veřejnosti do obecního života. Reálný dopad jejich práce však závisí na vůli rady se jejich doporučeními řídit. Pro efektivní činnost komise a její spolupráci s obecním úřadem je nezbytné dobře nastavit jednací řád komisí.

4.3.5. Výbory

Jako své iniciativní a kontrolní orgány může zastupitelstvo obce zřídit výbory. Vždy musí být zřízeny finanční a kontrolní výbor. Předsedou výboru je vždy člen zastupitelstva. Výbor plní úkoly, kterými jej pověří zastupitelstvo.

4.3.6. Osadní výbory

V částech obce může zastupitelstvo zřídit osadní výbor. Členy osadního výboru určí zastupitelstvo. Osadní výbor je oprávněn:

- předkládat zastupitelstvu obce, radě obce a výborům návrhy týkající se rozvoje části obce a rozpočtu obce,
- vyjadřovat se k návrhům předkládaným zastupitelstvu obce a radě obce k rozhodnutí, pokud se týkají části obce,
- vyjadřovat se k připomínkám a podnětům předkládaným občany obce, kteří jsou hlášeni k trvalému pobytu v části obce, orgánům obce.

4.3.7. Tajemník

V obcích s pověřeným obecním úřadem a v obcích s rozšířenou působností musí být zřízena funkce **tajemníka**. Ostatní obce tuto funkci mohou, ale nemusí zřídit. Tajemník zejména zabezpečuje plnění usnesení zastupitelstva a rady a řídí a kontroluje činnost pracovníků obecního úřadu. Tajemníka se souhlasem ředitele krajského úřadu jmenuje a odvolává starosta obce. Tomu je také tajemník zodpovědný za řádné plnění svých úkolů v oblasti samostatné i přenesené působnosti.

Tajemník nemá přímé nařizovací pravomoci vůči fyzickým a právnickým osobám mimo obecní úřad. Přesto patří tato funkce k velmi důležitým, neboť je to právě tajemník, který mívá spolu se starostou největší přehled o práci celého úřadu. Tajemník zpravidla dokáže nejlépe odhadnout, co úřad zvládne, kde jsou volné kapacity pro nové úkoly apod.

4.3.8. Obecní úřad

Starosta, zástupce starosty, tajemník a další pracovníci (úředníci) obce tvoří obecní úřad. Obecní úřad plní v samostatné působnosti úkoly, které mu uložila rada nebo zastupitelstvo, a pomáhá v práci komisím a výborům. V přenesené působnosti vykonává státní správu, kterou obcím svěřují jednotlivé zákony. V těchto věcech je podřízen krajskému úřadu. Zákon o obcích výslovně určuje, že obecní úřad rozhoduje o poskytování informací podle tzv. informačních zákonů. Obecní úřad se vnitřně organizačně člení na odbory.

4.3.9. Obecní policie

Obecní policii může obecně závaznou vyhláškou zřídit a zrušit obecní zastupitelstvo. Řídí ji starosta, pokud tímto úkolem zastupitelstvo nepověří jiného člena obecního zastupitelstva. Pravomoci obecní policie a jednotlivých právníků vymezuje zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii.

Každý má právo obracet se na zaměstnance obce zařazené do obecní policie (strážníky) se žádostí o pomoc; strážníci jsou povinni v rozsahu svých úkolů požadovanou pomoc poskytnout.

Strážník je v pracovní době povinen v mezích zákona o obecní policii provést zákrok či úkon nebo učinit jiné opatření, je-li páčán trestný čin, přestupek či jiný správní delikt anebo je-li důvodné podezření z jejich páčání. Této povinnosti obecních strážníků lze využít například tehdy, když někdo kácí stromy bez povolení, když vyváží odpady na černou skládku a podobně.

4.3.10. Statutární města

Organizační struktura se navíc komplikuje u tzv. statutárních měst. Ta mají právo rozčlenit obecně závaznou vyhláškou své území na **městské části** nebo **obvody** (§ 4 zákona o obcích). Pokud tak statutární město učiní, stávají se

jeho obvody nebo části v podstatě obcemi v obcích. Mají svá vlastní zastupitelstva a úřady, svého starostu. Současně ovšem vedle nich existují i zastupitelstva a další orgány celého města. Městský úřad se ve statutárních městech nazývá magistrát.

Za této situace je důležité rozdělení úkolů a odpovědnosti mezi město a jeho části. Toto rozdělení vyplývá z obecně závazné vyhlášky, která se nazývá **statut**. Pokud orgány městských částí nebo obvodů rozhodují ve správním řízení (převážně v přenesené působnosti), odvolání vyřizují magistráty.

4.3.11. Praha

Zákon o obcích v § 150 určuje, že se nevztahuje na hlavní město Prahu. Postavení Prahy jako obce a hlavního města České republiky upravuje zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze. Podle § 3 tohoto zákona se hlavní město Prahy člení na **městské části**. V Praze stejně jako ve statutárních městech existuje dvojí úroveň samosprávných orgánů – orgány městských částí a orgány hlavního města jako celku. Rozdělení činností a úkolů mezi tyto dvě úrovně samosprávy určuje zejména zákon o hlavním městě Praze a Statut (vydaný zastupitelstvem hlavního města Prahy ve formě obecně závazné vyhlášky).

5. KRAJE

Kraje, které fungují od roku 2001, jsou tzv. vyššími územně samosprávnými celky. Znamená to, že kraj je stejně jako obec územním společenstvím občanů s právem na samosprávu. Krajské uspořádání je upraveno zákonem č. 129/2000 Sb., o krajích.

Občanem kraje je každá fyzická osoba se stáním občanstvím České republiky, která je přihlášená k trvalému pobytu v některé obci v územním obvodu kraje. **Práva občanů kraje** odpovídají právům občanů obce (včetně práva dosáhnout projednání věci zastupitelstvem kraje, pokud tento návrh podpoří svým podpisem alespoň 1000 občanů kraje).

Pro další charakteristiku kraje, pro jeho úkoly a pro organizační strukturu platí téměř beze zbytku to, co bylo výše řečeno o obcích. Proto se těmito záležitostmi nebudeme zabývat podrobněji, pouze upozorníme na některé zvláštnosti a odlišnosti.

Kraj vykonává stejně jako obce samostatnou (samosprávnou) a přenesenou (státní) působnost. Základ **samostatné působnosti** kraje tvoří pravomoci svěřené zastupitelstvu a radě (§ 35, 36 a 59 zákona o krajích). Vedle pravomocí obvyklých u obcí (jako schvalování rozpočtu, správa majetku, vydávání obecně závazných vyhlášek kraje) kraje zajišťují koordinační a koncepční úkoly. Mohou například:

- schvalovat územně plánovací dokumentaci pro území kraje a vyhlášovat její závazné části obecně závaznou vyhláškou kraje
- schvalovat koncepci rozvoje cestovního ruchu,
- koordinovat rozvoj územního obvodu,
- stanovit rozsah základní dopravní obslužnosti kraje.

Důležitými pravomocemi kraje, jejichž obdobu na úrovni obce nenajdeme, je právo zastupitelstva předkládat Poslanecké sněmovně návrhy zákonů (tzv. právo zákonodárné iniciativy) a právo předkládat Ústavnímu soudu návrhy na zrušení podzákonných právních předpisů (samozřejmě pouze v případě, že má za to, že jsou v rozporu se zákonem). Krajská zastupitelstva postupně začínají využívat zejména svého práva zákonodárné iniciativy a v Poslanecké sněmovně přibývají návrhy zákonů předložené právě jimi. Za pomoci práva dosáhnout projednání dané věci krajským zastupitelstvem by tak i občané kraje mohli zprostředkovaně zasáhnout do vzniku právních předpisů silněji než jen vyjednáváním s poslanci.

V **přenesené působnosti** vystupuje kraj zejména jako orgán nadřízený obecním úřadům. Znamená to, že zpravidla rozhoduje o odvoláních proti rozhodnutím obecních úřadů. Pokud například stavební úřad obce zamítne návrh na vydání stavebního povolení, může se kterýkoliv z účastníků stavebního řízení odvolat. Věci se pak bude zabývat právě krajský úřad.

Jako nadřízený orgán vůči obecním úřadům vystupuje krajský úřad také v procesu územního plánování. Krajský úřad se před schválením územního plánu obce vyjadřuje k jeho souladu s právními předpisy a s územním plánem velkého územního celku.

Krajský úřad podle některých zákonů dále vystupuje jako správní orgán prvního stupně. To znamená, že povolova-

cí řízení začne přímo u něj, aniž by se před tím projednávala daná záležitost na úrovni obecního úřadu.

Příklady:

Podle § 77a zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny udělují krajské úřady výjimky z ochranných podmínek ohrožených zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů. Chce-li někdo uskutečnit činnost, která by vedla k zakázanému zásahu do biotopu některého z těchto druhů, musí podat návrh na udělení výjimky právě ke krajskému úřadu.

Krajský úřad rozhoduje ve správním řízení v první instanci také o žádosti o vydání integrovaného povolení podle zákona č. 76/2002 Sb.

Z hlediska ochrany životního prostředí je důležité postavení krajského úřadu jako orgánu zodpovědného za vedení procesu posuzování vlivů na životní prostředí u méně závažných záměrů (uvedených ve sloupci B přílohy č. 1 zákona č. 100/2001 Sb.)

Při rozlišování samostatné a přenesené působnosti kraje lze použít obdobné postupy jako jsme použili v případě obcí:

- výslovně určují, kdy jde o samostatnou nebo přenesenou působnost. Například § 33 zákona č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci výslovně určuje, že vydávání integrovaného povolení provádí kraj v přenesené působnosti. Dalším příkladem může být § 58a zákona č. 289/1995 Sb., podle něžž „působnosti stanovené krajskému úřadu nebo obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností podle tohoto zákona jsou výkonem přenesené působnosti“.
- to, že věc spadá do samostatné působnosti kraje, zákony vyjadřují tím, že kompetenci přiznávají „kraj“i“. Naopak záležitosti v působnosti přenesené má vykonávat „obecní úřad“.

Orgány kraje tvoří stejně jako u obcí zastupitelstvo, rada, komise, výbory a krajský úřad. Označení vedoucích osob kraje se od obecní úrovně liší – v čele kraje stojí **hejtman**, činnost krajského úřadu řídí **ředitel**.

Dozor nad výkonem samostatné i přenesené působnosti kraje vykonávají věcně příslušná ministerstva a jiné věcně příslušné ústřední správní úřady. Stejně jako u obcí jde o dozor následný a v první fázi orgán vykonávající dozor vyzve kraj ke zjednání nápravy. Konkrétní průběh dozoru se liší podle povahy jednotlivých aktů:

- účinnost obecně závazné vyhlášky kraje pozastaví Ministerstvo vnitra. Nejednalo-li kraj nápravu, podá ministerstvo návrh na zrušení vyhlášky Ústavnímu soudu,
- účinnost jiného úkonu kraje v samostatné působnosti pozastaví rovněž Ministerstvo vnitra. Návrh na zrušení podává v tomto případě k soudu,
- účinnost nařízení kraje pozastaví věcně příslušné ministerstvo nebo jiný věcně příslušný ústřední správní úřad. Návrh na zrušení podává Ústavnímu soudu,
- účinnost jiného úkonu kraje v přenesené působnosti věcně příslušné ministerstvo nebo jiné věcně příslušný ústřední správní úřad pozastaví a pokud kraj nezjedná nápravu, samo jej zruší.

6. PRÁVO NA INFORMACE

Prvním předpokladem, který musí být splněn, pokud se jednotlivci či skupiny chtějí angažovat v ochraně životního prostředí, je dostatek informací. Má – li se občan rozhodnout, zda se zapojí do projednávání změn územního plánu obce, do rozhodování o výstavbě dálnice nebo bude protestovat proti záměru vykácet příměstský lesík, musí se především o těchto záležitostech dozvědět a získat co nejvíce konkrétních údajů. Listina základních práv a svobod stanoví v článku 17 odst. 5, že státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny poskytovat přiměřeným způsobem informace o své činnosti. Toto ustanovení však v praxi mnoho neznamenalo, pokud neexistovaly předpisy, jednoznačně vymezující povinnosti úředníků při vyřizování žádostí o informace. Situace se změnila po přijetí zákona o právu na informace o životním prostředí (zákon č. 123/1998 Sb.) a zákona o svobodném přístupu k informacím (zákon č. 106/1999 Sb., tzv. obecný zákon o informacích). Vedle těchto dvou zákonů ještě existují některé speciální zákony, které upravují postup při poskytování informací z jimi upravované oblasti (například zákon č. 153/2000 Sb., o geneticky modifikovaných organismech, zákon č. 86/2002 Sb., o ovzduší).

6.1. Zákon o svobodném přístupu k informacím

Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím upravuje práva občanů při snaze získat jakékoliv informace, vztahující se k činnosti **státních orgánů, orgánů územní samosprávy a veřejných institucí hospodářických s veřejnými prostředky**. Není tedy omezen na jednu určitou oblast, jako je tomu v případě zákona o právu na informace o životním prostředí (viz dále). Mezi oběma zákony, které komplexněji upravují poskytování informací, vznikají, díky nedostatečně promyšlené koordinaci jejich ustanovení, poměrně komplikované vztahy, jejichž rozbor by přesahoval rámec tohoto materiálu.

Z praktických zkušeností vyplývá, že úřady v mnoha případech vůbec nezaznamenaly, že existují zákona dva. Většinou k nim dorazila zvěst o zákonu 106/1999 Sb., zákon o informacích o životním prostředí však na vědomí nevzaly. Často tedy vyřizují všechny žádosti podle zákona obecného.

Správně by měly nejprve u každé žádosti určit, zda se týká informací souvisejících se životním prostředím (co se rozumí pod pojmem „informace o životním prostředí“ vymezuje zákon č. 123/1998 Sb. ve svém § 2 písm. a)). Pokud ano, postupují podle zákona č. 123/1998 Sb, pokud ne, řídí se zákonem č. 106/1999 Sb.

Podle „obecného“ informačního zákona je možné žádat o informace nejen orgány moci výkonné (úřady), ale všechny státní orgány tedy například i Parlament nebo soudy (pokud jde o soudy zákon vylučuje poskytování informací o probíhajícím trestním řízení a o rozhodovací činnosti soudů).

Některé informace, například popis vlastní organizační struktury, základní právní předpisy, které upravují jejich čin-

nost, nebo postup, který musí být dodržen při vyřizování veškerých podnětů občanů, musí orgány zveřejnit i bez žádosti a **zpřístupnit ve svém sídle a například na internetu** (jde o tzv. povinné informace). Pokud občané žádají o informaci, která již byla tímto způsobem zveřejněna, může orgán místo poskytnutí informace odkázat na zdroj, kde ji lze vyhledat.

Zákon výslovně určuje důvody, na základě nichž mohou úředníci poskytnutí informací odepřít. Jedná se zejména o státem utajované skutečnosti, obchodní tajemství, ochranu osobnosti a individuálních údajů.

Obvyklá lhůta k vyřízení žádosti o informace je 15 dnů, ve složitějších případech může být prodloužena o 10 dnů. O tom však musí být žadatel informován ještě před uplynutím patnáctidenní lhůty.

O odepření informace musí orgán vydat správní rozhodnutí, proti němuž se lze do 15 dnů odvolat. Pokud není informace poskytnuta ve stanovené lhůtě, má se za to, že orgán vydal rozhodnutí, kterým podání informace odepřel. Nastupuje zde tzv. **fikce rozhodnutí**. Protože právně zde existuje rozhodnutí je možné se i v tomto případě do 15 dnů od data, kdy měla být podána informace, odvolat. Stejně tak v případě, kdy není v zákonné 15 denní lhůtě vyřízeno odvolání proti rozhodnutí o neposkytnutí informací, nastupuje právní fikce zamítnutí odvolání. Žadatel pak stejně jako v případě všech jiných správních rozhodnutí může podat tzv. **správní žalobu** (ke správnímu soudnictví viz dále kapitola 7.6.)

6.2. Zákon o právu na informace o ŽP

Přístup k informacím, které se týkají životního prostředí, upravuje zákon č.123/1998 Sb. Ten prošel v poslední době důležitou novelizací, která jej měla uvést do souladu se směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2003/4/ES ze dne 28. ledna 2003 o přístupu veřejnosti k informacím o životním prostředí. Novelu přinesl zákon č. 6/2005 Sb.

Jak jsme již uvedli výše, rozlišení toho, co se rozumí informací o životním prostředí, najdete v § 2 písm. a) zákona č. 123/1998 Sb. Poskytovat informace podle tohoto předpisu jsou povinny všechny správní úřady a jiné organizační složky státu (například ministerstva, správy chráněných krajinných oblastí), orgány územních samosprávných celků (obcí a krajů). Kromě nich musí na základě tohoto zákona poskytovat informace o životním prostředí také právnické osoby, které jsou založeny, zřízeny, řízeny nebo pověřeny k výkonu svých pravomocí státními nebo samosprávnými orgány. Typickým příkladem může být státní podnik Lesy české republiky. Mezi povinné orgány nepatří soudy a Parlament.

Úřady musí poskytnout informace o životním prostředí **nejpozději do 30 dnů**, ve výjimečných případech do 60 dnů po obdržení žádosti. Zákon výslovně určuje důvody, na základě nichž mohou úředníci poskytnutí informací odepřít.

Jedná se zejména o státem utajované skutečnosti, obchodní tajemství, ochranu osobnosti a individuálních údajů. Vždy však musí být zpřístupněny informace o emisích z podnikatelských provozů.

Jestliže povinný orgán z jakéhokoliv důvodu nechce požadované informace poskytnout, musí o tom vydat rozhodnutí podle správního řádu (ke správnímu řízení viz. kapitulu 7.1.) Zákon v tomto případě umožňuje podat odvolání. Odvolání se podává ve lhůtě 15 dnů od doručení rozhodnutí.

Odvolání lze použít i v situaci, kdy již uběhla lhůta 30 dní a povinný orgán na vaše žádosti o informace vůbec nereaguje. Obdobně jako podle zákona č. 106/1999 Sb., nastupuje **fikce negativního rozhodnutí**. Odvolání je pak nutno podat do 3 měsíců od uběhnutí 30 denní lhůty (protože na počítání lhůt u vyřizování žádostí o informace se používá správní řád, platí podle § 54 odst. 3, že proti rozhodnutí, které neobsahuje poučení o odvolání, se lhůta k podání odvolání prodlužuje na tři měsíce). O odvolání vždy rozhoduje nadřízený orgán. Na rozdíl od obecného informačního zákona zákon č. 123/1998 Sb. nespojuje s marným uplynutím lhůty k vyřízení odvolání vznik fikce negativního rozhodnutí. Vzhledem k novému zákonu o správním soudnictví je možné se proti takovému postupu úřadu bránit tzv. **žalobou proti nečinnosti**.

Příklad:

Občanské sdružení podalo ke krajskému úřadu žádost o informace týkající se přírodní rezervace. Žádost byla na úřad doručena 1.3.2004. Lhůta k vyřízení žádosti začala běžet 2.3.2004 a skončila 31.3.2004. Protože občanskému sdružení nebyly do 31.3. 2004 doručeny požadované informace ani rozhodnutí o odepření zpřístupnění informací, vzniklo dnem 31.3.2004 fiktivní rozhodnutí o odepření zpřístupnění informací. Od 1.4.2004 do 1.7.2004 běžela lhůta k podání odvolání. Protože ani odvolací orgán žádným způsobem nereagoval, mohlo občanské sdružení po uplynutí dalších 60 dní od podání odvolání podat žalobu na ochranu proti nečinnosti. Lhůta pro podání žaloby činí 1 rok.

Poslední novela zákona navíc zavedla po vzoru obecného zákon o informacích pro úřady také **povinnost aktivně některé informace zpřístupňovat**, a to na internetu. Jedná se např. o koncepci, politiky, strategie, zprávy o stavu životního prostředí apod. Do této kategorie zákonodárce zařadil také *správní rozhodnutí v případě, že je jeho vydání podmíněno vydáním stanoviska k posouzení vlivu provedení záměru na životní prostředí podle zvláštního předpisu*. Z tohoto ustanovení vyplývá, že na internetu by měla být zveřejněna např. všechna územní rozhodnutí týkající se záměrů posuzovaných podle zákona EIA.

Podrobný výklad zákonů o právu na informace obsahuje komentář, který vydalo nakladatelství Linde Praha. Užitečné informace včetně kopií rozsudků soudů v informačních případech najdete na internetu na adrese www.otevrite.cz.

6.3. Proces EIA

Mnoho informacím o připravovaných podnikatelských záměrech na výstavbu a provozování činností ohrožujících životní prostředí se mohou občané dozvědět v průběhu procesu posuzování vlivů na životní prostředí. Prameny právní úpravy tvoří zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí (dále jen „zákon EIA“), a vyhláška č. 457/2002 Sb., o odborné způsobilosti a o úpravě některých dalších otázek souvisejících s posuzováním vlivů na životní prostředí (dále jen „vyhláška EIA“).

Zákon EIA předepisuje před povolováním některých rozsáhlejších staveb a činností se závažným dopadem na životní prostředí zvláštní postup. Ten, kdo chce stavbu nebo činnost realizovat, k ní musí nechat zpracovat odborný materiál, který zhodnotí jejich předpokládaný vliv stavby nebo činnosti na životní prostředí.

Podle zákona EIA se záměry, které svým charakterem mohou mít vliv na životní prostředí, dělí do dvou kategorií – ty záměry, u nichž musí proběhnout vždy celý proces EIA, a ty, u nichž tento proces proběhne pouze v případě, že tak bude stanoveno po tzv. zjišťovacím řízení.

Zákon EIA tedy celý proces posuzování vlivů na životní prostředí rozděluje do několika etap. V každé z těchto etap má přítom kdokoli ve stanovené lhůtě možnost nahlížet do odborných materiálů (oznámení, dokumentace EIA, posudek), činit si z nich výpisy, pořizovat kopie a písemně se k nim vyjadřovat. K oznámení se lze vyjádřit do 15 dnů od jeho zveřejnění, k dokumentaci a k posudku shodně do 30 dnů od jejich zveřejnění.

Veškeré kroky v procesu EIA včetně alespoň zkráceného obsahu materiálů musí být také zveřejňovány na internetu (na stránkách ministerstva životního prostředí a na stránkách jednotlivých krajských úřadů). V případě, že je nařízeno veřejné projednání posudku a současně dokumentace, je každý oprávněn se takového projednání zúčastnit. Další informace o procesu EIA najdete v kapitole 7.2.1.

6.4. Územní plány

Územní plány stanoví, jak má být v budoucnosti využito určité území. Určují plochy vhodné k jednotlivým lidským činnostem a stanoví tzv. limity využití území (příkazy a zákazy). Proces pořizování územních plánů upravuje první část stavebního zákona č. 50/1976 Sb.

Zejména územní plán obce je pro ochranu životního prostředí velmi důležitý dokument. Pokud mají občané zájem být aktivní při ochraně životního prostředí v obci, měli by se o územní plány zajímat a využívat zákonné možnosti účasti veřejnosti při jejich vytváření. Blíže k tomu viz v kapitole 7.2.3.

Každý občan má právo nahlédnout do všech dokumentů, které byly získány v procesu vytváření územního plánu. Tento proces se člení do tří základních fází, jimiž jsou práce

na zadání, konceptu a konečném návrhu územního plánu. Každý z těchto dokumentů je samostatně schvalován obecním zastupitelstvem. Před schválením musí být ovšem každý z nich po dobu 30 dnů vystaven u pořizovatele tak, aby do něj každý mohl nahlédnout a do 15 dnů od posledního dne vystavení uplatnit své připomínky. Až poté následuje v každé z uvedených fází veřejné projednání zastupitelstvem. Místo a den projednání musí obec oznámit veřejnou vyhláškou na úřední desce.

Stejně jako obce mají územní plán i velké územní celky. Pořizuje jej krajský úřad a schvaluje zastupitelstvo kraje. V případech, kde si schválení územního plánu vyhradí vláda, pořizuje územní plán ministerstvo pro místní rozvoj. V těchto případech platí pro zveřejňování informací v rámci územního plánování postup podobný tomu, který byl popsán výše.

6.5. Úřední desky

Důležitým zdrojem informací o tom, že bylo zahájeno nějaké řízení, o možnosti účastnit se jej apod. jsou úřední desky. V platné právní úpravě se o nich hovoří většinou v souvislosti s tzv. doručováním a oznamováním **veřejnou vyhláškou**. Obecnou úpravu lze najít v § 26 správního řádu. Podle něj se písemnosti doručují veřejnou vyhláškou v případě, že nejsou správnímu orgánu známi účastníci řízení nebo jejich pobyt, nebo pokud tak stanoví **zvláštní právní předpis**. Způsob v místě obvyklý je vždy právě úřední deska.

Příklady:

Stavební zákon umožňuje oznámení veřejnou vyhláškou (tedy na úřední desce) v případech zahajování řízení a oznamování rozhodnutí o liniových stavbách (například dálnice), příp. o stavbách zvlášť rozsáhlých a s velkým počtem účastníků podle §§ 36,42,61 a 69 stavebního zákona. Na úřední desce bude zveřejněno například i oznámení o tom, že je možno nahlížet do návrhu územního plánu, jak to požaduje § 22 stavebního zákona.

Podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, se veřejnou vyhláškou oznamuje registrace významného krajinného prvku v případě, že je dotčen větší počet vlastníků pozemků (§ 6) a záměr vyhlásit na určitém území národní park a chráněnou krajinnou oblast (40). V § 83 odst. 1 je pak orgánům ochrany přírody obecně umožněno oznamovat termín a předmět ústního jednání také veřejnou vyhláškou v případě, kdy přijímané rozhodnutí může ovlivnit přírodní poměry v územních obvodech několika obcí.

Zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využívání nerostného bohatství, umožňuje v § 28 odst. 5 oznámit veřejnou vyhláškou zahájení řízení o stanovení dobývacího prostoru, zasáhne-li tento záměr rozsáhlé území nebo jestliže nejsou účastníci řízení známi.

6.6. Informace o činnosti obce

O právech občanů obce jsme se zmiňovali v kapitole 4.1. Zopakujme jen, že podle zákona o obcích č. 128/2000 Sb. jsou občané obce, kteří dosáhli věku 18 let, popřípadě osoby, které dosáhly 18 let a vlastní na území obce nemovitost, oprávněni účastnit se zasedání zastupitelstva obce a nahlížet do zápisů o jeho jednání. Stejně tak mají právo účastnit se zasedání orgánů dobrovolného svazku obcí a nahlížet i do jeho zápisů.

Rozsáhlejší přístup k informacím zajišťuje zákon o obcích členům zastupitelstva obce – mají právo vznášet dotazy, připomínky a podněty na radu obce, na její jednotlivé členy, na předsedy výborů, na statutární orgány právnických osob, jejichž zakladatelem je obec, a na vedoucí příspěvkových organizací a organizačních složek, které obec založila nebo zřídila, přičemž písemná odpověď na ně mu musí být poskytnuta nejpozději do 30 dnů. Mají právo požadovat informace i od zaměstnanců obecního úřadu ve věcech, které souvisejí s výkonem jejich funkce.

I při výkonu samostatné působnosti je obec povinna zveřejňovat některé skutečnosti na úřední desce. Jde zejména o případy sloučení, připojení a rozdělení obcí podle § 19 a následujících či záměry obce převést, pronajmout nebo poskytnout jako výpůjčku nemovitý majetek podle § 39. Rovněž je povinna informovat o místě, době a navrženém pořadí připravovaného zasedání zastupitelstva obce podle § 93 zákona o obcích.

V některých případech spojuje zákon o obcích s nesplněním povinnosti obce zveřejnit informace na úřední desce sankci neplatnosti.

Příklad:

Podle § 39 zákona o obcích musí obec zveřejnit na úřední desce po dobu nejméně 15 dní před rozhodováním zastupitelstva např. záměr prodat nemovitý majetek. Pokud obec záměr nezveřejní, je podle zákona o obcích právní úkon od počátku neplatný. To znamená, že pokud obec uzavře následně kupní smlouvu o prodeji nemovitosti, tato kupní smlouva je neplatná.

6.7. Informace o soudních řízeních

Soudní řízení (trestní i občanskoprávní) je zásadně veřejné, účastnit se jej může každý, a to za libovolným účelem, získávání informací nevyjímaje. Při jednání jsou totiž například čteny listinné důkazy či znalecké posudky, vyslýchání svědkové apod. Veřejnost může být vyloučena pouze v případě, že by veřejné projednání věci ohrozilo tajemství chrá-

něná zákonem (například státní, služební), důležitý zájem účastníků řízení, popř. svědků, nebo mravnost. Rozsudek však musí být vyhlášen vždy veřejně.

Kromě získávání informací o činnosti soudů osobní účastí na soudních jednání je možné se některých informací domáhat také písemně s využitím zákona o svobodném přístupu k informacím. Jde však zatím jen o poměrně úzký okruh informací. Zákon o právu na informace o životním prostředí není použitelný vůbec, protože soudy podle něj nepatří k povinným subjektům.

Příklad:

Podle ustanovení § 11 odst. 4 písm. b) zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím povinné subjekty neposkytnou informace o rozhodovací činnosti soudů. Bohužel většina soudů vykládá toto ustanovení tak, že neposkytuje ani pravomocné rozsudky. Přitom k takovému postupu není důvod, když soudní řízení je veřejné a každý se ho může osobně zúčastnit a to zejména vynesení rozsudku (viz. výše). Navíc mnoho rozhodnutí se zveřejňuje i na úředních deskách soudů. Správný postup by měl být zřejmě takový, že soudy budou poskytovat kopie pravomocných rozhodnutí, z nichž vyloučí např. osobní údaje.

6.8. Získávání informací podle některých zvláštních předpisů

Některé další zákony týkající se ochrany životního prostředí upravují zveřejňování informací obsažených v různých seznamech, evidencích a registrech. Tyto zákony by v žádném případě neměly omezovat právo na informace nad rámec informačních zákonů.

Do budoucna se jedním z nejdůležitějších zdrojů informací o životním prostředí stane tzv. **integrováný registr znečišťování**, který vznikl na základě zákona č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci. Tento registr zřizuje a spravuje MŽP jako veřejně přístupný informační systém veřejné správy.

Ukládají se do něj údaje o látkách uvedených v prováděcím předpise k zákonu. V současné době se bude jednat o 72 látek určených v příloze č. 1 k nařízení vlády č. 368/2003 Sb., o integrovaném registru znečišťování. Do budoucna by mělo jít o 88 látek. První hlášení musí uživatelé registrovaných látek podat do 15.2.2005. Informace o registru najdete na www.irz.cz.

Podle zákona č. 78/2004 Sb. o **nakládání s geneticky modifikovanými organismy** a genetickými produkty, jsou veřejně přístupné např. údaje zapsané do registru povolených geneticky modifikovaných organismů a registru uživatelů. Ministerstvo životního prostředí dále na základě tohoto zákona zveřejňuje některé informace aktivně na své úřední desce, na internetu a ještě jedním dalším vhodným způsobem v obci a kraji, na jejichž území bezprostředně dochází k uzavřenému nakládání nebo uvádění do životního prostředí nebo se takové nakládání se zřetelem ke všem okolnostem očekává (§ 10). Může se jednat např. o výsledky monitoringu u výrobků zapsaných do seznamu pro uvádění do oběhu.

Podle zákona č. 353/1999 Sb., o prevenci závažných havárií je krajský úřad povinen zajistit účast veřejnosti při projednávání **programu prevence závažných havárií**, bezpečnostní zprávy a vnějšího havarijního plánu nebo jejich aktualizace. Každý pak do nich může po dobu 30 dnů nahlížet, činit si výpisy, opisy, popřípadě kopie.

Orgány ochrany ovzduší zpřístupňují v souladu se zákonem č. 86/2002 Sb., o ovzduší, **programy ke zlepšování kvality ovzduší** v oblastech, kde je tato kvalita zhoršená, programy snižování emisí a povolení ke zvýšení obsahu síry v kapalných palivech určených pro stacionární zdroje znečištění.

Každý může nahlížet do evidence stanovených **průzkumných území**, která obsahuje údaje o umístění a rozsahu průzkumného území, nerostu nebo ložisku, termín platnosti stanovení průzkumného území a údaje o osobě, na jejíž žádost bylo stanovení tohoto území provedeno. Tuto evidenci vede ministerstvo životního prostředí podle zákona č. 62/1988 Sb., o geologických pracích.

7. ÚČAST OBČANŮ PŘI OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Ochranu životního prostředí i dalších tzv. veřejných zájmů (například kulturních památek) svěřují právní předpisy převážně **orgánům výkonné moci, resp. veřejné správy**. Dávají jim k tomu rozličné nástroje, o nichž jsme hovořili v kapitole 3.2. I lidé nacházející se mimo strukturu veřejné správy však mohou mít zájem podílet se na rozhodování o záležitostech, které mohou mít na životní prostředí významný vliv. Aby tito lidé a jimi vytvořené právnické osoby (nejčastěji občanská sdružení) měli reálnou možnost ovlivňovat tímto způsobem dění ve svém blízkém i vzdáleném okolí, musí být ve vztahu k nim splněno několik podmínek:

- dostatek informací (k jejich získávání je možné využít nástrojů, popsaných v předchozí kapitole),
- zájem angažovat se v záležitostech přesahujících jejich čistě osobní prospěch,
- musí alespoň obecně znát právní postupy, jimiž lze tyto záležitosti ovlivnit.

Úplně první podmínkou než tyto je samozřejmě samotná existence právních prostředků, které zvyšování informovanosti a účast na rozhodování umožňují. Celkové hodnocení dostatečnosti těchto nástrojů v českém právním řádu a žádoucího budoucího vývoje právní úpravy této oblasti však přesahuje možnosti tohoto textu. V této souvislosti lze pouze odkázat na zmínky o legislativním procesu v kapitole 2.1. a konstatovat, že míra, do jaké jsou rozhodovací činnosti státu otevřeny účasti a kontrole ze strany veřejnosti, je otázkou politickou, související s celkovou hodnotovou orientací společnosti a prioritami jejích reprezentantů. Všichni, kdo považují myšlenku účasti veřejnosti na rozhodování za správnou, by proto měli nejen usilovat o co nejefektivnější využívání stávajících právních nástrojů, ale také se snažit přesvědčit co největší počet svých spoluobčanů, že z jejich zachování a rozšíření má v konečném důsledku prospěch celá společnost. Z této základní myšlenky vychází mimo jiné tzv. Aarhuská úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí a některé z ní vycházející právní normy ES (viz výše v kapitolách 2.4. a 2.5 a níže v této kapitole).

7.1. Správní řízení

Všechny záměry, které mohou poškodit zdraví lidí, jejich majetek nebo životní prostředí (například vypouštění znečišťujících látek do ovzduší či vod, výstavba nových průmyslových provozů, dálnic a dalších investičních záměrů, kácení dřevin atd.) musí být posouzeny a povoleny příslušnými úřady. Tak by mělo být – alespoň teoreticky – zaručeno, že škodlivý zásah nepřesáhne přípustnou míru, stanovenou právními předpisy.

Příklad:

Pokud někdo žádá o povolení ke kácení dřevin, musí podle zákona o ochraně přírody a krajiny příslušný orgán před vydáním rozhodnutí posoudit, jaký je estetický a funk-

ční význam těchto dřevin a zda je v daném případě opodstatněně souhlas udělit.

V komplikovanějších případech, např. pokud investor plánuje výstavbu nové továrny nebo dálnice, musí proběhnout celá řada jednotlivých řízení. Investor musí buď získat jednotlivá dílčí povolení podle zvláštních předpisů (zákona o ovzduší, zákona o ochraně přírody a krajiny atd.), nebo v případě největších investic tzv. integrované povolení podle zákona č. 76/2002 Sb. (viz dále). Až poté může stavební úřad vydat stavební povolení.

Postup, v němž úřady povolení k jednotlivým činnostem vydávají, se nazývá **správní řízení**. Upravuje ho zákon č. 71/1967 Sb., o správním řízení, zkráceně nazývaný **správní řád** (dále jen SpŘ). Tento zákon bude s účinností od 1.1. 2006 nahrazen novým správním řádem (zákonem č. 500/2004 Sb.), jehož obsahem se se tento materiál nezabývá.

Nejefektivnějším způsobem, kterým se občané mohou snažit zasahovat do rozhodování o konkrétních otázkách souvisejících s ochranou životního prostředí, je právě účast ve správních řízeních.

Orgán vydávající povolení k určité činnosti musí zjistit, zda povolovaný záměr neohrožuje zdraví, majetek, životní prostředí nebo jinak neporušuje právní předpisy a veřejné zájmy. Jednotlivé zákony například stanoví, jaké podmínky musí při své činnosti dodržet stavebníci, určují emisní limity či předepisují, co musí doložit zájemce o těžbu nerostů. K tomu, aby mohl kompetentní orgán vydat rozhodnutí, musí být shromážděny všechny potřebné důkazy, které se k věci vztahují, například odborné posudky, rozborry vody a hornin, mapy nebo stavební dokumentace. Obecně je tato povinnost vyjádřena ustanovením, podle něž musí rozhodnutí správních orgánů „vycházet ze spolehlivě zjištěného stavu věci“ (§ 3 odst. 4 SpŘ).

Správní orgán rovněž musí posoudit návrhy a připomínky, které byly při projednávání zamýšleného záměru uplatněny. **Povolení by mělo být vydáno až poté, co se k záměru vyjádří všichni, kdo jím mohou být ovlivněni** – například vlastníci sousedních pozemků a budov, obec, na jejímž území se má záměr realizovat, sdružení občanů, kteří se zabývají ochranou životního prostředí. Souhrnně se těmito subjekty říká **účastníci řízení**. Účastníkem řízení však podle českého práva nemůže být každý, kdo o to projeví zájem, ale pouze ten, komu toto postavení přiznává zákon. Základní okruh účastníků určuje správní řád, ovšem zvláštní zákony často tento okruh vymezují odlišně (viz níže). Dále musí před vydáním povolení návrh posoudit další státní orgány, jejichž působnosti se týká (tzv. dotčené orgány státní správy – v řízeních vedených stavebními úřady například hygienické stanice).

To, co jsme uvedli o postupu při povolování zásahů do životního prostředí, platí obdobně i při postihování méně závažných porušení právních předpisů (nikoliv trestných činů)

Zákony například zakazují výstavbu v národních přírodních rezervacích, kácení dřevin bez povolení či vjezd automobilů do lesa. Jestliže někdo tyto zákazy poruší, zahájí proti němu správní orgány správní řízení. Jeho výsledkem je zpravidla uložení pokuty, v případech pokračující škodlivé činnosti její zákaz. Jedná se o tzv. **sankční správní řízení**

7.1.1. Vymezení účastníků správních řízení

Možnost fyzické či právnické osoby stát se účastníkem správního řízení se odvíjí od toho, který právní předpis se na věc vztahuje. Zejména je klíčové určit vztah tohoto právního předpisu ke správnímu řádu, který ve svém § 14 obsahuje obecnou definici účastníka správního řízení. Z hlediska vztahu zvláštních právních předpisů ke správnímu řádu může dojít k následujícím základním situacím:

- na případ se vztahuje pouze obecné vymezení účastníků ve správním řádu
  - jiný (zvláštní) zákon umožňuje speciálnímu okruhu subjektů (nejčastěji občanským sdružením) stát se účastníky řízení vedle těch, které určuje správní řád
  - zvláštní zákon upravuje okruh účastníků zcela odlišně od správního řádu; v tomto případě může být účast občanských sdružení buď připuštěna nebo vyloučena
- Podívejme se na tyto jednotlivé varianty podrobněji:

7.1.1.1. Obecná úprava účastnictví ve správním řádu

Podle § 14 odst. 1 správního řádu je účastníkem správního řízení:

- **ten, o jehož právech, právem chráněných zájmech nebo povinnostech má být v řízení jednáno,**
- **ten, jehož práva, právem chráněné zájmy nebo povinnosti mohou být rozhodnutím přímo dotčeny,**
- **ten, kdo tvrdí, že může být rozhodnutím ve svých právech, právem chráněných zájmech nebo povinnostech přímo dotčen, a to až do doby, než se prokáže opak.**

Podle tohoto ustanovení by správní orgány měly především samy z vlastní iniciativy jednat jako s účastníky řízení s těmi osobami, jejichž účastnictví je nepochybné. Kromě toho se do řízení může jako účastník přihlásit každý, kdo se domnívá, že vydaným rozhodnutím může být dotčen na svých právech, povinnostech či zájmech. Pokud správní orgán dojde k závěru, že ten, kdo se postavení účastníka výslovně domáhal, nemůže být rozhodnutím dotčen, a že mu tudíž postavení účastníka nepřísluší, musí o této otázce vydat samostatné rozhodnutí.

Zvláštní zákony (např. například stavební zákon, zákon o ochraně přírody a krajiny) často upravují okruh účastníků odlišně. V některých případech se pak úprava obsažená ve správním řádu vůbec nepoužije (viz níže). Jiné zákony z oblasti práva ochrany životního prostředí, veřejného zdraví a dalších hodnot naopak samostatnou úpravou účastnictví neobsahují. Pro určení okruhu účastníků správních řízení, vedených podle těchto zákonů, platí proto výlučně § 14 odst. 1 správního řádu. Správní orgány si však velmi často v řízeních podle těchto předpisů „nedělají starosti“ se zjišťováním

toho, kdo všechno by mohl být jejich rozhodnutím dotčen, a mít tak nárok na postavení účastníka řízení.

Příklad

Obecná úprava účastnictví podle § 14 odst. 1 SpŘ se použije mj. v řízeních podle zákona č. 86/2002 Sb., o ovzduší, č. 289/1995 Sb., o lesích nebo č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví. Podle zkušeností autorů příslušné orgány ve správních řízeních, vedených podle kteréhokoli z těchto zákonů, obvykle samy osoby potenciálně dotčené jejich rozhodnutím nevyhledávají, jak jim to ukládá správní řád. Například v řízení o povolení orgánu ochrany ovzduší k umístění staveb zvláště velkých, velkých a středních stacionárních zdrojů znečišťování podle § 17 odst. 1 písm. b) zákona o ovzduší však alespoň, opět podle zkušeností autorů, jedná jako s účastníky s těmi subjekty, které se samy aktivně přihlásí (majitelé sousedních nemovitostí, obec). V řízeních podle ostatních citovaných zákonů bývají i takovíto „aktivní“ účastníci často odmítáni s odůvodněním, že k přímému zásahu do jejich práv dojde až v následném řízení, většinou územním či stavebním.

7.1.1.2. Úprava účastnictví ve zvláštních právních předpisech

V § 14 odst. 2 SpŘ se stanoví, že **účastníkem správního řízení je i ten, komu toto postavení přiznává zvláštní právní předpis**. Z této formulace by teoreticky mělo vyplývat následující: pokud nějaký předpis obsahuje ustanovení, podle něž je účastníkem řízení někdo, kdo by jím podle § 14 odst. 1 SpŘ nebyl, má takovýto „speciálně určený“ subjekt postavení účastníka řízení a dále rovněž všichni, kdo by byli účastníky právě podle § 14 odst. 1 SpŘ. Existují předpisy, u nichž je vztah mezi v nich obsaženou úpravou účastnictví a správním řádem sporný, a dále takové, které použití správního řádu jednoznačně vylučují.

Některé právní předpisy z oblasti práva ochrany životního prostředí umožňují (ve smyslu § 14 odst. 2 SpŘ) účast ve správních řízeních některým právnickým osobám (nejčastěji občanským sdružením). Existence takovýchto ustanovení je samozřejmě pro možnost účasti veřejnosti na rozhodování velkým přínosem. Protože však neexistuje jednotná úprava této možnosti pro celou oblast práva ochrany životního prostředí (tím méně veřejných zájmů jako takových) ani jasný a obecně přijímaný výklad vztahu mezi těmito ustanoveními a výše popsanou úpravou účastnictví podle § 14 odst. 1 správního řádu, a protože zároveň některé úřady nemají přílišný zájem občanským sdružením jejich účast ve správních řízeních usnadňovat, vznikají v souvislosti s úpravou této oblasti poměrně často problematické situace a spory.

7.1.1.2.1. Zákon o ochraně přírody a krajiny

Z hlediska účasti veřejnosti (občanských sdružení) ve správních řízeních je nejvýznamnějším a nejčastěji užívaným předpisem **zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny**. Podle § 70 tohoto zákona může občanské sdružení, jehož hlavním cílem podle stanov je ochrana přírody a krajiny (nebo jeho místně příslušná jednotka, která má

právní subjektivitu), požádat **kterýkoliv** orgán státní správy, aby ji předem informoval o všech jím zahajovaných řízeních, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny. V praxi bývají vzhledem k rozdělení kompetencí mezi jednotlivé správní orgány (viz Příloha) nejčastějšími adresáty takovýchto žádostí pověřené obecní úřady obcí s rozšířenou působností (viz kapitola 4.2.2.), stavební úřady, krajské úřady a správy národních parků a chráněných krajinných oblastí.

Podle úpravy účinné od 28. 4. 2004 je žádost podle § 70 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb. platná 1 rok a musí být místně a věcně specifikovaná. Není již tedy možné podávat zcela obecné „generální“ žádosti a je důležité evidovat datum podání žádosti. Jako „věcná specifikace“ by mělo postačit vymezení typu správních řízení, o která má sdružení zájem (buď obsahově – např. řízení o kácení dřevin, řízení týkající se dopravních staveb – nebo podle příslušných ustanovení právních předpis). Jako místní specifikace pak například území obce či chráněné krajinné oblasti (nebo jejich část), případně i „celý obvod místní příslušnosti správního orgánu“. Po roce musí být žádost „obnovena“, tj. zaslána na úřad znova.

Na základě podané žádosti jsou správní orgány povinny sdružení vždy informovat o tom, že na něčí návrh či z vlastního podnětu zahajují správní řízení, které by mohlo ovlivnit zájmy ochrany přírody a krajiny (nejedná se tedy pouze o řízení, vedená podle samotného zákona č. 114/1992 Sb.). Pokud se chce sdružení řízení účastnit, musí to příslušnému správnímu orgánu písemně oznámit do 8 dnů od data, kdy bylo informováno o zahájení řízení.

Podle § 71 odst. 3 zákona o ochraně přírody a krajiny jsou navíc účastníky řízení vedených podle tohoto zákona, i obce, pokud se řízení týká jejich územního obvodu.

V zákoně č. 114/1992 Sb. nenalezneme žádné ustanovení, které by z účasti v řízeních podle tohoto zákona vylučovalo subjekty, které splňují podmínky § 14 odst. 1 SpŘ. Praxe orgánů ochrany přírody však vytvořila jakési „zvykové právo“, podle něž jsou účastníky řízení podle tohoto zákona pouze tři skupiny subjektů: navrhovatel (ten, kdo žádá orgán o vydání určitého rozhodnutí), obec a občanská sdružení, pokud se do řízení přihlásí. Tento postup však nejenže nemá oporu v zákoně, ale postrádá i logickou konzistentnost, neboť i navrhovatel je účastníkem řízení právě na základě § 14 odst. 1 SpŘ. Orgány ochrany přírody by tedy podle okolností v konkrétním případě měly jednat například i s vlastníky či uživateli nemovitostí dotčených záměrem, o němž je řízení vedeno.

Příklad

Jedním z druhů řízení podle zákona č. 114/1992 Sb. je řízení o souhlasu orgánu ochrany přírody se zásahem do krajinného rázu, tedy do „přírodní, kulturní a historické charakteristiky území“. Takovýmto zásahem může být například umístění stavby vedení vysokého napětí přes území s charakteristickým přírodním reliéfem. Pokud se v trase vedení či její blízkosti zároveň nacházejí obytné domy v soukromém vlastnictví, představuje případný souhlas se zásahem do krajinného rázu rovněž citelný zásah do práv

jejich vlastníků. Nejde jen o jejich „estetickou újmu“ (byť i zachování okolí a „vyhlídky“ lze chápat jako součást práva nerušeně užívat nemovitost, a tedy i do vlastnického práva), ale zejména o možnost výrazného snížení tržní ceny nemovitosti v důsledku výstavby vedení. Takto dotčení vlastníci by měl tedy z hlediska § 14 odst. 1 SpŘ být jednoznačně účastníkem řízení o souhlasu se zásahem do krajinného rázu. Pokud by s nimi orgán ochrany přírody nechtěl jako s účastníky jednat, měli by důsledně trvat na tom, aby bylo o jejich účastenství vydáno samostatné rozhodnutí. Toto rozhodnutí (stejně jako samotné povolení k zásahu do krajinného rázu) pak mohou napadat opravnými prostředky.

Dalším problematickým aspektem, souvisejícím s úpravou účasti veřejnosti v zákonu o ochraně přírody a krajiny, je vztah § 70 zákona č. 114/1992 Sb. k tzv. sankčním řízením – řízením o trestu za porušení právní povinnosti, pokud toto porušení zároveň ohrozilo či poškodilo zájmy ochrany přírody. V případě tzv. přestupkového řízení, které je zahajováno v případě protiprávního řízení fyzické osoby, zákon o přestupcích (č. 200/1990 Sb.) jednoznačně stanoví, že jeho účastníkem je pouze obviněný, případně poškozený. Jde-li však o řízení, k němuž svým protiprávním jednáním zavedla příčinu právnická osoba či podnikatel (viz § 89 zákona č. 114/1992 Sb.), řídí se účastenství § 14 SpŘ. Jsou-li protiprávním jednáním dotčeny zájmy chráněné zákonem o ochraně přírody a krajiny, měl by se v plném rozsahu uplatnit i § 70 tohoto zákona a takovéhoho sankčního řízení by mělo mít možnost se účastnit i občanské sdružení. V praxi ovšem vesměs správní orgány toto řešení odmítají s tím, že k zásahu do chráněných zájmů došlo protiprávním jednáním, nikoliv sankčním řízením. Podle názoru autorů jsou však i v sankčním řízení tyto zájmy „dotčeny“, například proto, že toto řízení by mělo plnit preventivní funkci proti budoucím protiprávním zásahům.

7.1.1.2.2. Zákon o vodách

Obdobná ustanovení o účastenství jako v zákoně č. 114/1992 Sb. nalezneme i v **zákoně č. 254/2001 Sb., o vodách** (vodním zákoně). I podle tohoto zákona jsou účastníky řízení o jím upravených věcech (tzv. vodoprávní řízení) obec, v jejichž územním obvodu může rozhodnutím vodoprávního úřadu dojít k ovlivnění vodních poměrů nebo životního prostředí (§ 115 odst. 3). Dále se podle § 115 odst. 6 a 7 může stát účastníkem vodoprávního řízení občanské sdružení, jehož cílem je podle jeho stanov ochrana životního prostředí, pokud požádá vodoprávní úřad o poskytování informací o zahajování těchto řízení a do osmi dnů od obdržení informace se do řízení přihlásí. Také v tomto případě musí být žádost sdružení „co do předmětu a místa řízení specifikována“. Rozdíl oproti úpravě účasti občanských sdružení proti zákonu č. 114/1992 Sb. spočívá v tom, že podle § 115 vodního zákona se sdružení mohou účastnit výlučně řízení, vedených podle tohoto zákona, zatímco § 70 zákona o ochraně přírody se vztahuje i na další typy řízení, např. podle stavebního zákona (viz níže).

7.1.1.2.3. Zákon o IPPC

Zákonem č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezení znečišťování a integrovaném registru znečišťování (dále jen „zákon o IPPC“), který je v ČR účinný od 1. 1. 2003, byla v procesu přibližování k evropskému právu do českého právního řádu implementována Směrnice ES o IPPC č. 96/61/ES. Zákon IPPC si v souladu s právem ES klade za cíl dosáhnout vysoké úrovně ochrany životního prostředí jako celku. Ukládá proto u vybraných záměrů a zařízení s nejvýznamnějšími dopady na životní prostředí, tedy např. velkým průmyslovým podnikům, povinnost projít procesem „integrovaného povolení“. V tomto procesu příslušný orgán (krajský úřad) v případě, že se rozhodne povolení vydat, stanoví žadateli závazné podmínky provozu zařízení. Zároveň se integrovaným povolením nahrazují souhlasy a vyjádření vydávané v jiných případech podle jednotlivých, tzv. složkových předpisů (například podle zákona o ovzduší, vodách, lesích, o ochraně přírody a krajiny a dalších).

Řízení podle zákona o IPPC se koná v případě, že zařízení provozovatele je uvedeno v příloze č. 1 zákona IPPC. Bez integrovaného povolení nemůže stavební úřad vydat stavební povolení pro nové záměry (viz § 45 zákona o IPPC). Tzv. stávající zařízení, tedy již fungující provozy, které podléhají režimu zákona IPPC, musí integrované povolení získat do 31. 10. 2007.

V řízení o vydání integrovaného povolení musí žadatel prokázat, že jeho zařízení odpovídá tzv. nejlepší dostupným technikám (BAT). Jinak by povolení nemělo být vydáno a zařízení uvedeno do provozu.

Účastenství v řízení o integrovaném povolení je upraveno v § 7 zákona o IPPC. Účastníky jsou vždy provozovatel zařízení, obec a kraj, na jejichž území je nebo má být zařízení umístěno. Podle § 7 odst. 1 písm. d) zákona IPPC se účastníky řízení mohou dále stát občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, zaměstnavatelské svazy nebo hospodářské komory, předmětem jejichž činnosti je prosazování a ochrana profesních nebo veřejných zájmů a obce nebo kraje, na jejichž území může toto zařízení ovlivnit životní prostředí. Podmínkou účasti těchto subjektů je, že se do 30 dnů ode dne zveřejnění údajů o zahájení řízení a o obsahu žádosti písemně přihlásili příslušnému úřadu jako účastníci. Zveřejnění těchto údajů zajišťují podle § 8 zákona IPPC úřad příslušný k rozhodnutí o integrovaném povolení a obec, na jejímž území je nebo má být zařízení umístěno, a to na webovém portálu veřejné správy a na svých úředních deskách. Podle § 7 odst. 2 jsou účastníky řízení i další subjekty, jež by jimi byli v řízeních vedených podle zvláštních právních předpisů, kdyby tato řízení nenahrazovala řízení o integrovaném povolení. „Skrze“ toto ustanovení se tak podle našeho názoru i v řízení podle zákona o IPPC uplatní vedle speciální úpravy i obecná definice účastníka podle § 14 odst. 1 SpŘ (viz výše).

Příklad

Jestliže je vedeno řízení o vydání integrovaného povolení pro záměr, který je zároveň zvláště velkým, velkým či středním zdrojem znečišťování ovzduší (což je velmi častý případ), nahrazuje integrované povolení zároveň povolení orgánu ochrany ovzduší podle § 17 zákona o ovzduší. Jak je

uvedeno výše v příkladu v kapitole 7.1.1.1., řídí se účastenství v řízeních podle zákona o ovzduší obecnou úpravou podle § 14 SpŘ. Proto by v takovémto případě měl orgán příslušný k vydání integrovaného povolení jednat jako s účastníky se všemi, jejichž práva, povinnosti a zájmy mohou být rozhodnutím dotčena.

7.1.1.2.4. Stavební zákon

Zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) upravuje několik typů správních řízení, souvisejících se stavební či jinou obdobnou činností, které mohou mít větší či menší vliv na ochranu životního prostředí. Jde konkrétně o řízení:

- územní,
- stavební,
- kolaudační,
- o odstraňování staveb,
- o terénních úpravách, a
- vyvlastňovací řízení.

Z hlediska ochrany životního prostředí, životních podmínek či kulturních památek mají největší význam řízení územní a stavební (případně povolování terénních úprav).

Stavební zákon v § 34 stanoví, že **účastníky územního řízení** jsou:

- navrhovatel,
- obec,
- osoby, jejichž vlastnická nebo jiná práva k pozemkům nebo stavbám na nich, včetně sousedních pozemků a staveb na nich, mohou být rozhodnutím přímo dotčena,
- ten, komu toto postavení přiznává zvláštní zákon.

Okruh účastníků stavebního řízení je v § 59 odst. 1 stavebního zákona vymezen zcela shodně, pouze s jedinou výjimkou - účastníkem stavebního řízení již není obec. Obě ustanovení rovněž z okruhu účastníků výslovně vylučují nájemce bytů a nebytových prostor.

Prvním úskalím takto vymezeného okruhu účastníků je určení toho, kdo je tzv. dotčeným vlastníkem sousedních nemovitostí a staveb. Stavební zákon obsahoval až do května roku 2000 definici sousedního pozemku, z níž vyplývalo, že takovýto „dotčeným vlastníkem“ je pouze ten, jehož pozemek bezprostředně sousedí (má společnou hranici) s pozemkem, o němž se v územním či stavebním řízení rozhoduje. Takovýto přístup však přinášel mnoho problémů, zejména vylučoval z územního řízení (a tím i z možnosti účinně hájit svá práva – viz výše) mnohé vlastníky, kteří by mohli být fakticky výrazně dotčeni například záměrem na umístění nové stavby.

Příklad:

Majitelka rodinného domu se marně domáhala účastenství ve správním řízení o umístění stavby garáží, od níž měl být její pozemek oddělen pouze několik metrů širokou cestou. Stavební úřad s ní s odmítal jednat jako s dotčeným vlastníkem, neboť její pozemek neměl společnou hranici s vymezeným stavebním pozemkem. Ústavní soud se ztotožnil s názorem stěžovatelky, že stavba by znamenala zásah do jejích práv, který odůvodňuje její účastenství v územním řízení. Z tohoto důvodu zrušil ustanovení, vymežující sousední pozemek jako pozemek se společnou hranicí, které účastenství stěžovatelky formálně bránilo.

Od data nabytí účinnosti nálezu Ústavního soudu, publikovaného pod č. 96/2000 Sb., který výše zmíněnou definici „sousedního pozemku“ zrušil, tak musí okruh dotčených vlastníků – účastníků řízení vymezit stavební úřad s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem případu. Rozhodujícím kritériem by proto neměla být jen vzdálenost, ale i povaha záměru, o kterém se vede územní řízení. Jestliže budou například stavbou rodinného domu pravděpodobně dotčeni opravdu pouze nejbližší sousedé, stavbou průmyslového závodu či velkovýkrmny drůbeže mohou být dotčeni vlastníci nemovitostí v okruhu mnoha kilometrů.

Územního a stavebního řízení se mohou rovněž účastnit občanská sdružení, a to za splnění podmínek, uvedených v § 70 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (viz výše), nebo podmínek podle § 23 odst. 9 zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí (viz níže). Z hlediska stavebního zákona jde totiž o případy, kdy určitému subjektu přiznává postavení účastníka zvláštní zákon (stavební zákon v této souvislosti v poznámce pod čarou výslovně odkazuje na § 70 zákona č. 114/1992 Sb.).

Příklady:

Kdykoliv má například v souvislosti s určitou stavbou dojít ke kácení dřevin, jsou zájmy chráněné zákonem č.114/1992 Sb. dotčeny a občanské sdružení má nezpochybnitelné právo účastnit se řízení, a to bez ohledu na druh stavby a její vliv na životní prostředí.. Na druhé straně v případě stavby skládky nebezpečných odpadů v průmyslové zóně města, kde se nevyskytuje žádná součást přírody, chráněná zákonem o ochraně přírody a krajiny, by mohlo dojít k tomu, že přes značný dopad plánované stavby na životní prostředí nebude mít sdružení na základě doslovného výkladu § 70 zákona č. 114/1992 Sb. právo řízení se účastnit. Proti tomuto výkladu lze argumentovat tvrzením, že může být dotčen např. krajinný ráz nebo obecná ochrana rostlin a živočichů Důsledné řešení této paradoxní situaci u záměrů podléhajících posuzování vlivů na životní prostředí je domáhat se účastenství na základě zákona č. 100/2001 Sb. ve spojení s Arhuskou úmluvou a směrnicí ES č. 35/2003 (viz níže).

Druhým problematickým aspektem úpravy účastenství v územním řízení, resp. podle stavebního zákona obecně, je vztah této úpravy k § 14 odst. 1 správního řádu. Podle výkladu, který dnes zastávají stavební úřady Lze ovšem namítnout, že vyloučení osob jejichž práva jsou v územním či stavebním řízení dotčena (a to včetně nájemců bytů a nebytových prostor, které výslovně vylučuje stavební zákon) z okruhu účastníků řízení je protiústavní ze stejných důvodů, jako koncepce „mezujícího souseda“.

V případě kolaudačního řízení jsou podle § 78 stavebního zákona účastníky stavebník, vlastník stavby, uživatel (provozovatel), je-li v době zahájení řízení znám, a vlastník pozemku, na kterém je kolaudovaná stavba umístěna, pokud může být jeho vlastnické právo kolaudačním rozhodnutím přímo dotčeno. Mezi účastníky tedy nejsou vlastníci sousedních pozemků, a to přesto, že právě souhlasné kolaudační rozhodnutí bezprostředně předchází započítí faktických zásahů do jejich práv. Opět jim zbývá pouze možnost domáhat se tohoto postavení na základě § 14 odst. 1 správního řádu,

a v případě neúspěchu se snažit dosáhnout přezkoumání správnosti výše uvedeného výkladu soudní cestou.

Účastníky řízení o odstranění stavby jsou osoby, které mají k pozemkům a stavbám na nich, včetně sousedních pozemků a staveb na nich, vlastnická nebo jiná práva a jejichž práva, právem chráněné zájmy nebo povinnosti mohou být rozhodnutím přímo dotčeny; stavební zákon v tomto případě stanoví, že účastníky jsou i „uživatelé jednotlivých bytů a nebytových prostor“, avšak „jen tehdy, jestliže jejich užívací práva k pozemkům nebo stavbě mohou být přímo dotčena opatřeními, která mají být v řízení stavebním úřadem nařízena“. Účastníky jsou za podmínek § 70 zákona č. 114/1992 Sb. rovněž občanská sdružení.

V případě řízení o vyvlastnění (§ 108 a následující) stavební zákon výčet účastníků vůbec neobsahuje. Cílem tohoto řízení je „dosáhnout přechodu, popřípadě omezení vlastnického práva k pozemkům a stavbám, nebo zřízení, zrušení, popřípadě omezení práva věcného břemene k pozemkům a stavbám“ a to „ve veřejném zájmu“ na provedení záměru, jejichž výčet obsahuje § 108 odst. 2 stavebního zákona. Je zřejmé, že v tomto případě se použije § 14 správního řádu. Stejně tak je jasné, že účastníky tohoto řízení budou „vyvlastňovaný“ majitel a ten, na jehož návrh a v jehož zájmu má k vyvlastnění dojít. Je však otázkou, zda mohou či nemohou být účastníky i další subjekty, jestliže je vyvlastnění podmínkou realizace záměru, který by zasáhl do jejich práv nebo například do zájmu na ochraně přírody a krajiny.

Nejasná situace nastává v případě řízení o terénních úpravách (§ 71 a násl.). Úprava tohoto typu řízení je velmi stručná a v § 73 je stanoveno, že se na něj „přiměřeně“ vztahují ustanovení o stavebním řízení. Zda to znamená i zcela shodný okruh účastníků a zároveň vyloučení použití správního řádu, to zůstává nejasné. V každém případě se i v tomto řízení uplatní § 70 zákona č. 114/1992 Sb.

7.1.1.2.5. Horní zákon a zákon o hornické činnosti

Obdobně jako v případě územního a stavebního řízení je okruh účastníků vymezen také v § 28 odst. 2 **zákona č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon)**, pro účely řízení o stanovení, změnách a zrušení dobývacího prostoru. Tato správní řízení vedou obvodní báňské úřady (viz kapitola 3.2.1.3.2.) a rozhodují v něm o oprávnění organizace, provádějící hornickou činnost, k budoucímu dobývání ložiska vyhrazeného nerostu. Účastníky řízení o stanovení dobývacího prostoru jsou navrhovatel, fyzické a právnické osoby, jejichž vlastnická práva a jiná práva k pozemkům nebo stavbám mohou být rozhodnutím o stanovení dobývacího prostoru přímo dotčena, obec, v jejímž územním obvodu se dobývací prostor nachází, a obce, jejichž územní obvody mohou být stanovením dobývacího prostoru dotčeny. Vzhledem k tomu, že § 70 zákona 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, je i vůči hornímu zákonu zvláštním právním předpisem, mohou se i tohoto řízení, pokud jsou v něm dotčeny zájmy ochrany přírody, účastnit i občanská sdružení.

Vymezení účastníků řízení o povolení hornické činnosti, které se vede podle § 17 a násl. **zákona č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a státní báňské správě,**

je širší a blíží se obecné definici účastníka podle SpŘ. Účastníky řízení o povolení hornické činnosti jsou žadatel, investor, vlastník důlního díla, občané, jejichž práva a právem chráněné zájmy nebo povinnosti mohou být povolením dotčeny, a obec, v jejímž územním obvodu má být hornická činnost vykonávána. I zde se navíc může uplatnit § 70 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, řízení se tedy může účastnit občanské sdružení.

Naopak v řízení o stanovení chráněného ložiskového území je podle výslovného znění 17 horního zákona účastníkem řízení pouze navrhovatel – tedy většinou těžařská společnost, která má zájem o budoucí využití ložiska. Vyloučení správního řádu, tedy např. i účastenství vlastníka pozemku v tomto řízení, je tedy jednoznačné; otázkou zůstává, zda je v souladu s Ústavou. Na vymezení chráněného ložiskového území totiž navazují právě řízení o stanovení dobývacího prostoru a o povolení hornické činnosti. Těch se sice již vlastníci pozemku účastnit může, těžaři však již v té chvíli mohou argumentovat pravomocným rozhodnutím, které jim ve spojení s „protěžebně“ formulovaným účelem horního zákona dává značnou šanci dosáhnout konečného povolení k zahájení těžby.

7.1.1.2.6. Atomový zákon

Zcela analogická situace nastává v řízeních vedených podle **zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon)**. Jde o řízení vyjmenovaná v § 9 tohoto zákona, v jejichž rámci rozhoduje Státní úřad pro jadernou bezpečnost (SÚJB) o povolení k různým činnostem, souvisejícím s provozem jaderných zařízení a s nakládáním s radioaktivními látkami. V § 14 atomový zákon pro tyto případy explicitně stanoví, že „žadatel je jediným účastníkem řízení“. Tím je velmi omezena možnost obcí i přímo dotčených vlastníků nemovitostí i ostatní veřejnosti ovlivňovat povolování jaderných zařízení, tj. elektráren, meziskladů, úložišť odpadů apod. Možnost účastenství těchto subjektů v následujících řízeních vedených podle stavebního zákona je k ochraně práv těchto subjektů i z hlediska účasti veřejnosti na ochraně veřejných zájmů nedostatečná. Rozhodnutí SÚJB v řízení podle atomového zákona (jehož jediným účastníkem je žadatel) je totiž nejdůležitějším podkladem pro vydání povolení podle stavebního zákona (o umístění a povolení stavby jaderného zařízení; v případě vydání povolení k uvedení jaderného zařízení do provozu dokonce zákon umožňuje toto zařízení spustit i když dle stavebního řádu není vše uzavřeno). To znamená, že nejpodstatnější otázky jaderné bezpečnosti jsou řešeny v řízení, jehož se veřejnost, dotčení vlastníci a dokonce ani obce účastnit nemohou – a v řízení, jehož se účastnit mohou, stavební úřad pouze odkáže na výsledky tohoto „uzavřeného“ řízení.

7.1.1.2.7. Zákon o GMO

Zákon č. 78/2004 Sb., o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty, upravuje mimo jiné podmínky, za kterých jsou přípustné jednotlivé způsoby nakládání s geneticky modifikovanými organismy

(GMO) – uzavřené nakládání, uvádění do životního prostředí uvádění do oběhu. Povolení k těmto způsobům nakládání s GMO uděluje MŽP na základě žádosti ve správním řízení.

Podle předchozí právní úpravy této oblasti (zákon č. 153/2000 Sb.) se těchto správních řízení mohla jako „plnoprávní“ účastníci účastnit i občanská sdružení, jejichž cílem podle stanov byla ochrana životního prostředí nebo ochrana práv nebo zájmů spotřebitelů. Ačkoliv takováto úprava byla obsažena i v návrhu nového zákona, byla z něj při projednávání v Parlamentu vypuštěna. Platný zákon o GMO v § 5 odst. 4 pouze stanoví povinnost MŽP zveřejnit „shrnutí obsahu žádosti“ na internetu, v § 5 odst. 6 právo každého se ve lhůtě 30 dnů od zveřejnění ke shrnutí vyjádřit a v § 5 odst. 7 povinnost uspořádat veřejné projednání žádosti, pokud v uvedené lhůtě obdrží negativní vyjádření. Na základě těchto ustanovení se však veřejnost nemůže efektivně domáhat přezkumu vydaných povolení k nakládání s GMO, pokud je považuje za nesprávná i nezákonná. Na podzim 2004 MŽP vypracovalo návrh novely zákona o GMO, která by účastenství občanských sdružení v řízeních podle tohoto zákona opět umožnila.

7.1.1.2.8. Zákon o EIA

Samotný postup posuzování vlivů na životní prostředí podle (tzv. proces EIA) podle **zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí** není správním řízením; budeme se jím blíže zabývat v následující části této kapitoly (7.2.1.). Zákon o EIA však zároveň obsahuje ustanovení, umožňující účast veřejnosti ve správních řízeních, které na proces EIA navazují. Ve svém § 23 odst. 9 stanoví, že místně příslušná jednotka občanského sdružení nebo obecně prospěšné společnosti, jejímž předmětem činnosti je ochrana veřejných zájmů, nebo obec dotčená záměrem se stává účastníkem řízení o povolení záměru, posuzovaného v procesu EIA, podle zvláštních právních předpisů (například podle stavebního či horního zákona – viz výše) za splnění následujících podmínek:

- obec nebo občanské sdružení podaly ve stanovené lhůtě písemné vyjádření alespoň k jednomu z podkladů, které jsou v rámci procesu EIA zveřejňovány (k oznámení o záměru, dokumentaci nebo posudku),
- příslušný „úřad EIA“ ve svém stanovisku uvedl, že toto vyjádření zcela nebo zčásti do svého stanoviska zahrnul,
- správní úřad rozhodující v navazujícím řízení nerozhodl, že veřejné zájmy, které občanské sdružení hájí, nejsou v navazujícím řízení dotčeny

Podmínkou účasti sdružení v navazujících řízeních je přitom splnění všech tří uvedených podmínek. Je zřejmé, že pouze splnění první z nich záleží na aktivitě sdružení. Ostatní jsou závislé na rozhodnutí příslušného orgánu. Jde o úpravu nejen značně restriktivní, ale ve svých důsledcích zároveň odporující jak ustanovením Aarhuské úmluvy, tak směrnice ES č. 35/2003, která „novelizovala“ mj. směrnici č. 85/337/EHS o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých projektů na životní prostředí (obdobně také výše zmíněnou směrnicí o IPPC).

Jak z Aarhuské úmluvy (viz její článek 6), tak z citovaných směrníc vyplývá požadavek, aby „dotčená veřejnost“ měla možnost využít v řízení o povolení záměrů, které podléhají procesu EIA, řadu procesních práv, které se v podstatě shodují s nejdůležitějšími právy účastníků správních řízení (viz níže kapitolu 7.1.2.). Dále má mít „dotčená veřejnost“ možnost dosáhnout soudního přezkumu vydaných povolení, a to po věcné i procesní stránce. Za dotčenou veřejnost se přitom podle čl. 2.5. úmluvy a obdobného ustanovení směrnic považují i nevládní organizace „podporující ochranu životního prostředí a dodržování požadavků vnitrostátních právních předpisů.“ Je tedy nezbytné, aby správní orgány jednaly ve správních řízeních, navazujících na proces EIA, s nevládními organizacemi jako s účastníky řízení.

7.1.2 Práva účastníků správních řízení

Pro účastníky správních řízení mají důležitý význam jejich práva, která jim umožňují v průběhu správního řízení účinně chránit své zájmy, případně zájmy veřejné. **Jde zejména o následující tzv. procesní práva:**

Právo být informováni o zahájení řízení (§ 18 odst. 3 SpŘ). Zahajuje-li se řízení na návrh, je návrhovač povinen zpravidla již ve svém návrhu uvést účastníky budoucího řízení, pokud jsou mu známi. Stanovení úplného okruhu účastníků je však povinností správního orgánu. Ten je současně povinen oznámit všem účastníkům zahájení řízení a stanovit jim lhůtu pro uplatnění námitek a připomínek. Oznámení se většinou doručuje účastníkům osobně, tj. poštovní zásilkou a do vlastních rukou. Pouze v některých případech lze oznámit zahájení řízení prostřednictvím veřejné vyhlášky (§ 26 SpŘ, § 36 odst. 4 stavebního zákona).

Právo na právní pomoc a poučení ze strany správního orgánu, a to zejména v tom smyslu, aby účastníci pro neznalost právních předpisů neutrpěli v řízení újmu (§ 3 odst. 2, § 19 odst. 3 SpŘ). Jedná se o jednu z obecných základních zásad správního řízení. Správní orgán by měl například účastníky jednoznačně informovat o lhůtách, v nichž mohou uplatnit svá práva, včetně možnosti podat odvolání – důležité je to například u komplikované úpravy doručování veřejnou vyhláškou. (Ke lhůtám ve správních řízeních a pravidlům jejich počítání podrobněji viz Přílohu č. 4 tohoto materiálu.) Rovněž by je měl upozornit na případná formální pochybení v jejich podáních tak, aby mohlo dojít k včasné nápravě, případně jim pomoci s jejich odstraněním. Každé podání je správní orgán povinen posuzovat podle jeho obsahu, nikoli (jen) podle formálního označení.

Právo na přímý přístup k celému spisu (§ 23 SpŘ). Účastníci mohou nahlížet do všech dokumentů, listin, posudků a protokolů, pořizovat si z nich výpisy a kopie (podle zákonů upravujících právo na informace by toto právo mělo příslušet každému; správní orgány však často zastávají názor, že do spisu mohou nahlížet pouze účastníci řízení, a že si mohou pořizovat pouze „ruční“ výpisy)

Právo osobně se účastnit všech jednání (§ 21 SpŘ). Účastníci mají právo být přítomni při všech ústních jednáních, místních šetřeních, výsledcích svědků a znalců. Mohou

zde klást dotazy a žádat vysvětlení. Z každého jednání se pořizuje protokol, který přítomní podepisují a ve kterém mohou žádat jeho opravy a doplnění, pokud by neodpovídal skutečnému průběhu jednání.

Právo zvolit si pro řízení zástupce (§ 17 SpŘ). Každý účastník řízení má právo dát se ve správním řízení zastupovat advokátem nebo jiným zástupcem, kterého si zvolí. Zástupce musí být určen na základě písemné plné moci nebo prohlášení do protokolu. Jménem organizace jedná v řízení buď její statutární zástupce, nebo může organizace zplnomocnit jinou osobu.

Právo navrhnout provedení dalších důkazů a sami důkazy předkládat (§ 33 odst. 1 SpŘ). Pokud se účastník domnívá, že je to potřebné ke spolehlivému zjištění stavu věci (viz výše) a k ochraně jeho práv, může si například nechat vypracovat vlastní znalecký posudek nebo navrhnout výsledky svědků. Správní orgán není povinen účastníkem navržené důkazy provést; v takovém případě však musí zdůvodnit, proč to nebylo pro jeho rozhodnutí potřebné.

Právo vyjádřit se před vydáním rozhodnutí ke všem podkladům pro rozhodování a ke způsobu jejich zjištění, případně žádat jejich doplnění (§ 33 odst. 2 SpŘ). Je nepřijatelné, aby účastník neměl možnost vyjádřit se k některému z podkladů rozhodnutí, protože s ním nebyl seznámen. Takováto situace by byla důvodem ke zrušení rozhodnutí.

Právo být informován o významných skutečnostech v řízení. Jedná se zejména o datum a místo ústního jednání a místního šetření, přerušování a zastavení řízení a v neposlední řadě oznámení rozhodnutí. Toto právo vyplývá z obecné povinnosti správních orgánů poskytovat účastníkům řízení pomoc a poučení (viz výše).

Právo namítat podjatost pracovníka správního orgánu a žádat jeho vyloučení z projednávání a rozhodování o věci, jestliže lze se zřetelem k poměru pracovníka k projednávané věci, k účastníkům řízení nebo jejich zástupcům pochybovat o tom, že jeho rozhodování bude nestranné (§ 9 a následující SpŘ). Účastník je podle správního řádu přímo povinen tyto okolnosti správnímu orgánu oznámit, pokud se o nich dozví. O vyloučení pracovníka z účasti na řízení z důvodu podjatosti rozhoduje jeho nadřízený.

Právo navrhnout použití opatření proti nečinnosti (§ 50 SpŘ). V případě nečinnosti orgánu, který je povinen ve věci rozhodnout, tedy tehdy, pokud tento orgán nerozhoduje ve lhůtách, stanovených v § 49 SpŘ, případně ve zvláštních předpisech, může účastník písemně navrhnout, aby místo nečinného orgánu rozhodl jeho nadřízený (odvolací) orgán.

Právo odvolat se proti rozhodnutí (§ 53 SpŘ). Jestliže nejsou účastníci spokojeni s vydaným rozhodnutím, mohou do 15 dnů od data, kdy jim bylo doručeno, písemně vyjádřit nesouhlas. V odvolání vysvětlí, proč s povolením nesouhlasí, a navrhnou, aby bylo zrušeno nebo změněno. O odvolání rozhoduje nadřízený orgán. Může rozhodnutí zrušit, změnit nebo potvrdit. Může jej také zrušit a vrátit věc k novému projednání a k rozhodnutí prvoinstančnímu orgánu.

Právo podat žalobu k soudu. Pokud účastníci nesouhlasí ani s odvolacím rozhodnutím, protože se domnívají, že bylo porušeno jejich právo, mohou do 2 měsíců od jeho do-

ručení navrhnout u soudu, aby rozhodnutí zrušil. Blíže viz v kapitole 7.6.

7.1.3. Rovnost účastníků řízení

Je třeba zdůraznit, že všichni účastníci správních řízení, ať už se jej účastní na základě kteréhokoliv z uvedených ustanovení, jsou si vzájemně rovni ve svých procesních právech a povinnostech. Tento princip zcela jednoznačně vyplývá z čl. 37 odst. 3 Listiny a z § 4 odst. 2 SpŘ. Každý účastník tedy může např. využívat všech výše uvedených procesních práv a vyjadřovat se v řízení ke všem skutečnostem, které považuje za důležité. Tento ústavní princip je však bohužel v praxi zpochybňován a nerespektován jak některými správními orgány (a bohužel i soudy), tak legislativními iniciativami poslanců.

Příklad:

Správní orgány čas od času „zkoušejí“ vůči občanským sdružením, která se řízení účastní na základě § 70 zákona č. 114/1992 Sb. argument, že se mohou v řízení vyjadřovat pouze k otázkám ochrany přírody a krajiny, tedy „v souvislosti s důvodem, pro který jsou účastníky“. Z tohoto důvodu se pak odmítají zabývat argumenty, vztahujícími se např. k dopadům záměru na kulturní památky, místní podnikatele a také závažnými procesními pochybeními. Tento výklad odporují jednoznačné formulaci § 4 odst. 2 platného SpŘ. V novém správním řádu, činném od 1.1. 2006 je zásada rovnosti účastníků vyjádřena méně jednoznačným způsobem; avšak s ohledem na citovaný čl. 37 odst. 2 Listiny, by byl jakýkoli výklad nerespektující tuto zásadu nadále jednoznačně protiústavní.

7.1.4. Dotčené orgány státní správy

Ve správních řízeních (zejména územních a stavebních) se rozhoduje o otázkách, které většinou mají vliv na celou řadu rozličných zájmů v území, např. na kvalitu ovzduší, hladinu hluku, kvalitu půdy, na lidské zdraví, na ochranu rostlin a živočichů, kulturních památek atd. Všechny tyto zájmy mají chránit zvláštní správní orgány, jejich příslušnost je dána zákony. V rámci správního řízení vystupují jako o tzv. **dotčené orgány státní správy**. Činí tak tím, že se v průběhu řízení vyjadřují, dávají stanoviska, souhlasy apod. Postavení dotčených orgánů se liší zejména podle míry závaznosti jejich vyjádření. Podle některých předpisů je vyjádření dotčeného orgánu závazné, což znamená, že mohou v krajním případě vydání rozhodnutí svým nesouhlasem zablokovat. Podle jiných předpisů bývají vyjádření dotčených orgánů nezávazná, což znamená, že se v průběhu řízení musí vyjádřit, orgán, který rozhoduje však nemusí jejich vyjádření respektovat. Viz příklad uvedený výše v kapitole 3.2.1.2.1.

7.1.5. „Ostatní veřejnost“

Ačkoliv mají ve správních řízeních jednoznačně „privilegované“ postavení jeho účastníci a jejich okruh je v mnoha řízeních stanoven velmi úzce, nejsou ostatní občané, kte-

ří se obsahem rozhodnutí cítí být dotčeni, zcela beznadějně postavení, ani pokud se jim nepodaří stát účastníky (nebo se s úřadem nechtějí pouštět do sporu o této věci). Tito občané mohou především využít obecných prostředků – podnětů, stížností a petic, jimiž se mohou na správní orgány obracet a požadovat od nich vysvětlení jejich postupu (viz níže kapitolu 7.3.), případně jim navrhnout jak mají rozhodnout nebo jaká opatření provést. Vůči orgánům obce a kraje mohou jejich občané navíc využívat specifických nástrojů podle zákonů o obcích a o krajích, které jsou popsány v kapitolách 4 a 5. Pokud nejsou spokojeni s obsahem rozhodnutí, mohou podat k nadřízenému správnímu orgánu **podnět k jeho přezkoumání mimo odvolací řízení** podle § 65 SpŘ. Není zcela vyloučena ani možnost, aby subjekt, který nebyl účastníkem správního řízení, podal vůči konečnému rozhodnutí tzv. správní žalobu k soudu (viz níže kapitola 7.6.)

Základní podmínkou pro všechny tyto postupy ovšem je včas se o vydaném rozhodnutí a jeho obsahu dozvědět. K tomu mohou občané využívat prostředků popsanych v kapitole 6. Již několikrát citovaná Aarhuská úmluva v této souvislosti přiznává některá práva, zejména právě právo na přístup k informacím, výslovně „veřejnosti obecně“, tj. každému.

7.2. Ostatní úřední postupy

Účast ve správních řízeních je v praxi většinou neefektivnější možností, kterou lze ovlivňovat rozhodování ve věcech ochrany životního prostředí. Pro některé úřední postupy však zákon výslovně a úplně vylučuje použití správního řádu. Tyto postupy proto nemají povahu správních řízení. To znamená, že v nich nejsou přijímána konečná rozhodnutí, přímo zasahující do něčích práv. Tím však není řečeno, že by byly nutně méně důležité. Naopak, např. územní plánování, které mezi tyto postupy patří, může mít z hlediska ochrany životního prostředí zcela zásadní význam.

Postavení veřejnosti v těchto typech úředních postupů se od možnosti účasti ve správním řízení liší ve dvou odlišných směrech. Na jedné straně jsou vesměs „otevřenější“, je jednodušší získat o nich informace a každý má právo se k nim vyjadřovat. Nevýhodou je, že pokud je někdo s výsledkem procesu nespokojen nebo se dokonce domnívá, že byl v jeho průběhu porušen zákon, nemá tak účinné možnosti domáhat se přezkoumání a nápravy, jako ve správním řízení. Přesto je pro veřejnost důležité se těchto procesů od počátku účastnit. Jednak lze v jejich rámci někdy lépe než v následných správních řízeních uplatnit věcnou argumentaci, a i pokud se to nepodaří, je zapojení do úředních postupů v určité věci již v počáteční fázi rozhodování jistou zárukou silnější pozice i pro budoucí vývoj případu.

7.2.1. Proces EIA

Jak je uvedeno výše v kapitole 6.3., musí u staveb a záměrů s významnějšími dopady na životní prostředí před zahájením povolenacích správních řízení proběhnout **procedura posuzování vlivů na životní prostředí neboli EIA**. Zákon EIA dělí posuzované **stavby a záměry na dvě kate-**

gorie (viz Přílohu č.1 zákona). V Kategorii I. jsou obsaženy záměry, které musí vždy projít celým procesem EIA. Záměry uvedené v Kategorii II. se celé proceduře podrobí jen tehdy, pokud tak příslušný orgán (podle druhu záměru MŽP nebo krajský úřad) určí v tzv. zjišťovacím řízení. V každém případě musí investor příslušnému úřadu oznámit svůj záměr a předložit materiál, obsahující základní zákonem stanovené údaje.

Ve lhůtě 20 dnů od **oznámení** záměru se každý může seznámit s předloženými podklady a podat k záměru **písemné vyjádření**. To je důležité zejména v případě záměrů z Kategorie II. Pokud totiž nikdo k záměru neuplatní žádné, alespoň minimálně odůvodněné připomínky, vysloví většinou úřad závěr, že další hodnocení není nezbytné. U záměrů s hrozícím vážným dopadem na životní prostředí by se proto měli aktivní občané vždy již v této fázi „ozvat“ a požadovat provedení celé procedury EIA.

U záměrů podle Kategorie I vždy, u ostatních tehdy, pokud EIA neskončí zjišťovacím řízením, úřad rozhodne, v jakém rozsahu je investor povinen předložit podrobnou **dokumentaci**, zpracovanou akreditovanou osobou. K ní se po jejím zveřejnění může každý vyjadřovat ve lhůtě 30 dnů. Pokud nemá dokumentace vady, zašle ji příslušný úřad po uplynutí uvedené lhůty spolu se všemi vyjádřeními jiné odborně způsobilé osobě. Ta vypracuje posudek, hodnotící kvalitu a úplnost dokumentace a vyjádří svůj názor na posuzovaný záměr.

I k **posudku** se každý může vyjádřit ve lhůtě 30 dnů. Pokud bylo k dokumentaci nebo posudku uplatněno jakékoli nesouhlasné vyjádření (ze strany obcí, dotčených orgánů nebo veřejnosti), musí se konat **veřejné projednání obsahu posudku a dokumentace**. Projednání se oznamuje všemi třemi způsoby, ovšem pozor, nejméně pouze 5 dní před jeho konáním. Tohoto projednání se může účastnit každý, nejen např. občané obce. Obecně má i volnější průběh, který se ale zaznamenává a jež dále musí zpracovat zpracovatel posudku, poté i úřad pro účely vydání stanoviska (některé podrobnosti upravuje vyhláška MŽP č. 457/2001 Sb.).

Na závěr procesu EIA vydá příslušný orgán konečné **stanovisko**. Stanovisko není rozhodnutím o záměru, má podobu odborného doporučení pro následná povolovací řízení. Investor však musí stanovisko (nebo alespoň závěr ze zjišťovacího řízení, že se posuzovat nebude) např. v územním řízení doložit, jinak nemůže být vydáno souhlasné rozhodnutí stavebního úřadu.

Kromě staveb a činností se posuzování vlivů na životní prostředí provádí také u tzv. **konceptů**. Postup upravuje zákon o EIA v § 10a až § 10j zákona EIA. Koncepty se v podstatě rozumí strategie, politiky, plány nebo programy orgánů veřejné správy, které stanoví rámec pro budoucí záměry stanovené v již zmíněných přílohách zákona EIA a koncepce spolufinancované z prostředků fondů Evropského společenství. Všechny zmíněné etapy pro posuzování záměrů se použijí obdobně i u posuzování konceptů. I zde je možno se ke všem odborným studiím vyjadřovat a účastnit se veřejného

projednání návrhu koncepce a jeho vyhodnocení, které se stávají spolu se zápisem z tohoto projednání podkladem pro vyhotovení stanoviska. Ještě „zvláštnější“ je úprava posuzování vlivů územně plánovací dokumentace na životní prostředí, kdy se zároveň postupuje i podle stavebního zákona.

O účasti občanských sdružení a dalších subjektů, tvořících tzv. „dotčenou veřejnost“ ve správních řízeních navazujících na proces EIA, je pojednáno výše v kapitole 7.1.1.2.8.

7.2.2. Hodnocení vlivů koncepcí a záměrů na evropsky významné lokality a ptačí oblasti

Novela zákona o ochraně přírody a krajiny č. 218/2004 Sb. zavedla do českého právního řádu dva nové typy chráněných území – tzv. evropsky významné lokality a ptačí oblasti. Cílem této úpravy je v souladu se směrnicemi ES č. 92/43/EHS a č. 79/409/EHS zajistit ochranu přírodních stanovišť ptáků a dalších ve směrnicích vymezených druhů živočichů a rostlin a tím přispět k ochraně biodiverzity.

Podle § 45 h zákona č. 114/1992 Sb. podléhá jakákoliv koncepce nebo záměr, který může samostatně nebo ve spojení s jinými významně ovlivnit území evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti, hodnocení jeho důsledků na toto území a stav jeho ochrany. Pro toto jakési „předběžné posouzení“ (screening) nestanoví zákon žádnou podrobnější proceduru; v § 90 odst. 1 výslovně stanoví, že se nejedná o správní řízení. Občanská sdružení, jež mají u příslušných orgánů (krajské úřady, správy národních parků a CHKO) podány žádosti o informace o zahajovaných řízeních podle § 70 odst. 2 zákona, jež se na tento postup vztahují, by měla být o zahájení takového hodnocení informována. Každý má možnost uplatnit prostřednictvím obecných nástrojů komunikace s úřady (podněty, petice – viz níže kapitolu 7.3.) k hodnocení své připomínky. Ani pro jejich vypořádání není stanovena žádná podrobná procedura.

Pokud orgán ochrany přírody po zhodnocení podle § 45i odst 1 vydá **stanovisko**, podle něhož může mít koncepce či záměr vliv na území evropsky významnou lokalitu nebo ptačí oblast, musí být daná koncepce nebo záměr posouzena podle zvláštního právního předpisu, tedy podle zákona o EIA (viz výše), přičemž v procesu se uplatní některá speciální ustanovení podle § 45i zákona č. 114/1992 Sb. Možností účasti veřejnosti v procesu posuzování se tyto odchylky netýkají, jsou tedy stejné, jak jsou popsány v kapitole 7.2.1.

Podmínkou schválení koncepce nebo záměru, které mohou mít vliv na evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti je, že podle stanoviska vydaného v procesu EIA nebude mít taková koncepce nebo záměr na tuto lokalitu či oblast negativní vliv. V opačném případě může být taková koncepce nebo záměr schválena jen „z naléhavých důvodů převažujícího veřejného zájmu“, pokud neexistuje variantní řešení s menším negativním vlivem a za současného uložení kompenzačních opatření.

7.2.3. Územní plánování

Jak jsme již uvedli v kapitole 6.4., zabývající se právem na informace, představuje vytváření územních plánů významnou příležitostí při níž mohou občané ovlivnit budoucí stav životního prostředí v obci. Samotný návrh na vypracování nebo změnu územního plánu obce ovšem v souladu s § 94 odst. 1 zákona o obcích mohou předložit pouze členové zastupitelstva obce, rada obce a výbory zastupitelstva (viz kapitola 4.3.). Občané mají možnost oslovit některého z členů zastupitelstva či výboru, aby s nimi při předložení návrhu zastupitelstvu spolupracoval. Další možností jak ovlivnit obsah územního plánu obce je uspořádání místního referenda (viz níže). Je nutné připomenout, že projednávání územních plánů je vyloučeno z režimu správního řádu. Nevztahují se na něj tedy ani výše citovaná ustanovení o účasti občanských sdružení, jejichž hlavním cílem je ochrana přírody a krajiny, ve správních řízeních.

Postup pořizování územních plánů je upraven v § 1–31 **stavebního zákona**. Příprava územních plánů probíhá ve třech fázích, a to zadání, konceptu a návrhu. V každé z těchto fází se příslušné dokumenty projednají s dotčenými orgány, obcemi a s veřejností. Před schválením návrhu územního plánu obce a postup při jeho pořízení posuzuje nadřízený orgán (krajský úřad), z hlediska souladu s právními předpisy a s územními plány vyšších stupňů.

Stavební zákon rozlišuje při projednávání územních plánů mezi vlastníky nemovitostí, jejichž vlastnická práva mohou být řešením územního plánu dotčena, a ostatní veřejností. Každý má právo nahlížet do podkladů k budoucímu územnímu plánu ve lhůtách a způsobem, který byl popsán v předchozí kapitole. Zároveň má každý právo podávat do 15 dnů od posledního dne vystavení jednotlivých fází dokumentace své připomínky. Pořizovatel územního plánu je povinen všechny připomínky shromáždit a vyhodnotit je v souborném stanovisku pro zpracování návrhu územního plánu.

Privilegovanější postavení mají **vlastníci nemovitostí**, jejichž vlastnické právo je dotčeno řešením územního plánu. Ti mají právo podat proti konceptu řešení územního plánu **námítky**. Pokud tak učiní, má každý z nich právní nárok na písemné sdělení, zda bylo námítkám vyhověno, nebo vyrozumění, proč jim vyhověno nebylo. Z toho vyplývá, že pořizovatel se musí zabývat každou podanou námítkou zvlášť a nemůže je všechny hromadně pojmout do souborného stanoviska, tak jako připomínky ostatních občanů.

Pokud občan, který námítku podal, není spokojen s jejím vyřízením, může podat ve fázi projednávání návrhu územního plánu nesouhlas s vyřízením svých námítek.

O námítkách a nesouhlasech de facto rozhodne až obecní zastupitelstvo při schvalování územního plánu, protože pořizovatel má povinnost předložit mu ke schválení vedle návrhu územního plánu i návrh rozhodnutí o námítkách a o nesouhlasu s vyřízením námítek. Jednání obecního zastupitelstva lze ovlivnit způsoby, o kterých jsme hovořili výše v kapitole 4.

Pro účast veřejnosti na procesu pořizování územních plánů velkých územních celků a obcí je významné, že podléhají proceduře „SEA“ (viz výše kapitolu 7.2.1.). Kombi-

nace úpravy této procedury v zákoně o EIA a ve stavebním zákoně způsobuje některé výkladové problémy, především s ohledem na lhůty pro jednotlivé fáze pořizování územních plánů a pro vyhotovení podkladů v rámci SEA. Tento text se však těmito otázkami podrobněji nezabývá.

7.2.4. Projednávání havarijních plánů

Zákon č. 353/1999 Sb., o prevenci závažných havárií, stanoví pro objekty a zařízení, v nichž je umístěna některá z chemických látek nebo přípravků, uvedených v příloze tohoto zákona v nadlimitním množství, povinnost zavedení systému prevence závažných havárií. Provozovatel takového objektu je konkrétně povinen zpracovat bezpečnostní program prevence závažné havárie, vnitřní havarijní plán a podklady ke zpracování vnějšího havarijního plánu a zón havarijního plánování, které předkládá krajskému úřadu.

Bezpečnostní program a vnější havarijní plán se podle § 13 zákona č. 353/1999 Sb. projednává za účasti veřejnosti. Obec, v níž se nebezpečný provoz nachází, oznámí veřejnosti zahájení zpracování těchto dokumentů nebo jejich změn. Každý má právo ve lhůtě 30 dnů se seznámit se s podklady a uplatnit k nim písemné vyjádření. Všechna vyjádření spolu se svým vlastním předloží obec krajskému úřadu, který je povinen k nim přihlídnout při rozhodování o schválení či neschválení bezpečnostního programu nebo havarijního plánu.

7.3. Podněty, stížnosti a petice

Tyto obecné prostředky je možné uplatnit vždy, když zákon neobsahuje žádné specifické nástroje účasti veřejnosti na rozhodování, nebo když je z různých důvodů v konkrétním případě nelze uplatnit. Jejich smyslem je přimět úřady k tomu, aby se zabývaly stanovisky veřejnosti k různým sporným záležitostem. Občané mohou jejich prostřednictvím prosazovat jakékoliv požadavky, například zohlednění určitého typu veřejného zájmu, přijetí ochranného opatření, nebo přímo požadovat nevydání, změnu či zrušení určitého rozhodnutí. Tato podání se vyznačují na jedné straně poměrně malou náročností na formální náležitosti a tedy snadnou a všeobecnou „upotřebitelností“, což je jejich výhoda. Na druhé straně povinností úřadů, které je obdrží, je pouze zabývat se podanými podněty a občanům na ně ve lhůtě odpovědět, nemusejí však zohlednit jejich obsah při svém rozhodování.

Podněty, oznámení a stížnosti jsou podáními jednotlivců, které nemusejí splňovat žádné formální náležitosti kromě data a podpisu. Měly by být srozumitelné a obsahovat jasný popis skutečností, kterých se týkají. Zpravidla se podávají u orgánu, který je bezprostředně nadřízen úřadu, proti jehož činnosti jsou směřovány. Tento orgán je povinen na stížnost nebo podnět odpovědět ve lhůtě maximálně třiceti dnů ode jeho dne podání. Proti nesprávně nebo nedostatečně vyřízené stížnosti nebo podnětu lze podat novou stíž-

nost. V případě, že se orgán podnětem nezabývá, je možné jeho vyřízení urgovat. Podávání ani vyřizování podnětů a stížností není upraveno zákonem, ale pouze vládní vyhláškou č. 150/1958 Ú.l., o vyřizování stížností, oznámení a podnětů pracujících.

Prostřednictvím **petic podle zákona č. 85/1990 Sb., o právu petičním**, občané sdělují státnímu orgánu určité kolektivní stanovisko nebo požadavek. Text petice většinou zformuluje jednotlivec nebo menší skupina občanů, další pak petici podpoří svými podpisy. Petice musí splňovat určité formální náležitosti. Každý petiční arch musí obsahovat buď plné znění textu petice, nebo jeho shrnutí, tak aby bylo zřejmé, o jakou petici se jedná. Občan při podpisu uvede své jméno, příjmení, bydliště a podpis. Státní orgány jsou povinny do třiceti dnů na petici odpovědět a své stanovisko odůvodnit. Speciální úpravu petic adresovaných jednotlivým komorám Parlamentu obsahují jednací řády Poslanecké sněmovny a Senátu. Petici se v obou případech musí nejprve zabývat petiční výbor komory. Ten jí předloží podle jejího obsahu věcně příslušnému výboru nebo komisi, které mohou rozhodnout, že pisatele petice (zástupce petičního výboru) osobně vyslechnou, případně že uvědomí příslušného člena vlády. Po provedeném šetření je příslušný výbor nebo komise povinna vyrozumět autora petice o svém stanovisku, případně o přijatých nebo jiným orgánům navržených opatřeních. Petiční výbory předkládají Poslanecké sněmovně a Senátu dvakrát ročně souhrnné zprávy o přijatých peticích, jejich obsahu a způsobu vyřízení.

7.3.1. Podnět k veřejnému ochránci práv (ombudsmanovi)

Zvláštním typem podání, kterým se kdokoliv může domáhat ochrany svých práv v případě, že se cítí být poškozen jednáním nebo nečinností úřadů, je podnět adresovaný veřejnému ochránci práv (tzv. ombudsmanovi). K pravomocem a možnostem činnosti ombudsmana viz kapitola 3.2.2.7.

Náležitosti podnětu jsou vymezeny v § 11 **zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv**. Z podnětu musí být jasné, kdo jej činí, kterého úřadu se týká, v čem je spatřována nesprávnost jeho postupu a také doklad o tom, že tento úřad byl neúspěšně vyzván k nápravě. To znamená, že na ombudsmana se nelze obracet hned, když se úřad podle názoru stěžovatele dopustil pochybení. Občan se nejprve musí pokusit domoci se svých práv přímo u příslušného úřadu sám, a teprve v případě neúspěchu může požádat o pomoc ombudsmana. Ombudsman může podnět odložit v případech uvedených v § 12 zákona, tedy pokud podnět nespadá do jeho působnosti (týká se orgánů, vůči nimž nemá ombudsman žádné pravomoci, např. soudů), nemá stanovené náležitosti (a stěžovatel je ve stanovené lhůtě nedoplní), pokud je zjevně neopodstatněný, byl podán víc než rok po události, jež je předmětem stížnosti, nebo byl již prošetřen. Nejspornějším důvodem pro odložení je situace, kdy se „podnět netýká osoby, která podnět podala“. Zde záleží na výkladu toho, kdy se určitá úřední činnost někoho týká. Tato otázka

nabývá na důležitosti zejména tehdy, pokud občan upozorňuje na pochybení úřadu související, spíše s poškozováním veřejných než soukromých zájmů. Ombudsman může vyhodnotit otázku, zda se podnět týká osoby která jej podala nebo ne, vyhodnotit podle vlastního uvážení. Ve sporných případech lze v podnětu vždy navrhnout, aby se ombudsman věci případně zabýval i z vlastní iniciativy, k čemuž ho opravňuje § 9 písm d) zákona č. 349/1999 Sb. Je třeba podotknout, že současný ombudsman tohoto ustanovení na základě podnětů nevládních organizací opakovaně využil.

Příklad

Pokud byl nezákonným postupem při udělení souhlasu k odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu pro stavbu průmyslové zóny nepřímo dotčen majitel sousedních zemědělských pozemků, je jednoznačně na místě, aby se ombudsman tímto případem zabýval a upozornil na pochybení. Pokud je nezákonným postupem správních orgánů (např. při povolování dálnice) dotčen „jen“ veřejný zájem na ochraně přírody a krajiny, je skutečnost, že se ombudsman přesto podnětem zabývá a vyhoví mu, příkladem progresivního výkladu ustanovení o přijímání podnětů

Ombudsman je povinen o výsledku svých šetření vždy vyrozumět stěžovatele, a to jak v případě, že žádné porušení právních předpisů nezjistí (§ 17), tak pokud podle jeho názoru došlo k pochybení (§ 18 zákona č. 349/1999 Sb.). Ve druhém případě musí stěžovateli rovněž sdělit, zda považuje opatření, která úřad provedl k nápravě, za dostatečná, a pokud ne, jaká jiná opatření navrhuje.

7.4. Pořádání shromáždění

K podpoře určitých požadavků či názorů lze konat veřejná shromáždění (demonstrace). Shromáždění (demonstrace) je oprávněn svolat každý občan starší 18 let anebo právnická osoba (např. občanské sdružení, vzniklé podle zákona o sdružování občanů). Svolavatel i účastníci shromáždění se přitom musí řídit zákonem č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím, a také jej samozřejmě mohou využívat k ochraně svých práv. Svolavatel shromáždění musí jeho konání písemně oznámit obecnímu úřadu, a to tak, aby obecní úřad oznámení obdržel alespoň 5 dnů před plánovaným konáním. Konání shromáždění není vázáno na souhlas úřadu; úřad může shromáždění pouze zakázat, má-li za to že nastal některý z důvodů, uvedených v § 10 zákona o právu shromažďovacím. Proti rozhodnutí o zákazu shromáždění může svolavatel do 15 dnů od jeho doručení podat opravný prostředek u soudu.

7.5. Místní referendum

Podle zákona č. 22/2004 Sb., o místním referendu, mohou občané obce v referendu rozhodovat o konkrétně položených otázkách, které patří do samostatné působnosti obce. Referendem nelze zasahovat do působnosti přenesené (viz výše kapitolu 4.2.3.). Konání místního referenda je vyloučeno i v dalších případech uvedených v § 7 zákona o místním referendu, konkrétně:

- o rozpočtu obce,
- o místních poplatcích,
- o zřízení nebo zrušení orgánů obce a o jejich vnitřním uspořádání
- jestliže by rozhodnutí referenda na základě položené otázky bylo v rozporu s obecně závaznými právními předpisy,
- o volbě a odvolání starosty nebo primátora, místostarosty nebo náměstka primátora, členů rady obce, jakož i volených nebo jmenovaných členů dalších orgánů obce a statutárního města,
- jestliže by otázka položená v místním referendu byla v rozporu s právními předpisy nebo jestliže by rozhodnutí v místním referendu mohlo být v rozporu s právními předpisy,
- v případech, kdy se o položené otázce rozhoduje ve zvláštním řízení (zvláštním řízením se myslí řízení podle zákona č. 71/1967 Sb., o správním řízení),
- o uzavření veřejnoprávních smluv k výkonu přenesené působnosti obce,
- o schválení, změně nebo zrušení obecně závazné vyhlášky obce,
- jestliže od platného rozhodnutí v místním referendu do podání návrhu na konání místního referenda v téže věci neuplynulo 24 měsíců.

Návrh na vyhlášení referenda může podat přípravný výbor složený nejméně ze tří občanů obce, kteří jsou jinak oprávněni k hlasování v komunálních volbách. Návrh musí obsahovat náležitosti, stanovené v § 10 zákona č. 22/2004 Sb., a musí jej svým podpisem podpořit určitý počet oprávněných občanů, uvedených na podpisových listinách. Potřebný počet podpisů závisí na celkovém počtu obyvatel obce:

do 3 000 obyvatel	30 % oprávněných občanů,
do 20 000 obyvatel	20 % oprávněných občanů,
do 200 000 obyvatel	10 % oprávněných občanů,
nad 200 000 obyvatel	6 % oprávněných občanů

Další náležitosti návrhu jsou:

- označení území, na němž se konání místního referenda navrhuje,
- znění otázky, popřípadě otázek, navržené k rozhodnutí v místním referendu,
- odůvodnění návrhu,
- odhad nákladů spojených s provedením místního referenda a realizací rozhodnutí přijatého v místním referendu a způsob jejich úhrady z rozpočtu obce, popřípadě statutárního města,
- označení zmocněnce z členů přípravného výboru,
- jména a příjmení členů přípravného výboru, jejich datum narození, místo, kde jsou přihlášení k trvalému pobytu, kterým se rozumí adresa pobytu (dále jen „adresa“), a jejich vlastnoruční podpisy.

Přílohu návrhu přípravného výboru tvoří podpisové listiny s očíslovanými podpisovými archy.

Referendum může rovněž vyhlásit obec sama bez toho, že by jí byl doručen návrh přípravného výboru, obsahující předepsané náležitosti.

V obou případech se referendum vyhláší usnesením zastupitelstva. Je-li referendum vyhlášeno na základě návrhu přípravného výboru, je zastupitelstvo vázáno zněním otázek, obsažených v návrhu. V každém případě musí usnesení zastupitelstva o vyhlášení referenda obsahovat znění otázek a termín konání referenda.

V místním referendu lze rozhodovat, vedle schválení rozdělení nebo sloučení obcí, zejména o nakládání s majetkem obce (prodej, darování a koupě nemovitostí, investiční činnost města ke konkrétním záměrům). Dále lze místní referendum využít k řešení otázek, souvisejících s obsahem územně plánovací dokumentace (schválení územního plánu obce spadá do samostatné působnosti obce) a obecně k určení, jaká stanoviska mají orgány obce v samostatné působnosti zastávat v záležitostech, které nespádají přímo do jejich rozhodovací pravomoci (typicky stanovisko obce k umístění nějaké stavby nebo činnosti na jejím území).

Zákon o místním referendu dále řeší případy, kdy je postup obce při vyhlášení referenda podle názoru přípravného výboru v rozporu se zákonem. Přípravný výbor může podat žalobu ke krajskému soudu:

jestliže nesouhlasí s výzvou obecního úřadu k odstranění vad návrhu na vyhlášení referenda. (žalobu je třeba podat do deseti dnů od doručení výzvy k odstranění vad),

jestliže zastupitelstvo obce nerozhodlo o návrhu přípravného výboru na vyhlášení referenda (ochrana proti nečinnosti), nebo rozhodlo o tom, že místní referendum nevyhlásí (v tomto případě je žalobu třeba podat do dvaceti dnů od data, kdy měl být návrh zastupitelstvem projednán nebo od jednání zastupitelstva, které rozhodlo o nevyhlášení referenda).

Příklad:

V územním plánu může obec určit, které plochy budou sloužit k průmyslovým aktivitám, které k bydlení nebo které mají zůstat ozeleněné. Územní plán může obsahovat i podrobnější určení každého pozemku, např. lze stanovit, že v průmyslové zóně nesmí být umístěny metalurgické provozy. Územním plánem lze omezovat výšku staveb, procentuální zastavitelnost pozemku apod. Všechny tyto podmínky lze do územního plánu zpracovat na základě výsledku referenda, v němž je ovšem nutno otázku (otázky), vztahující se k využití jednotlivých ploch, formulovat tak, aby bylo možné na ně jednoznačným a pro obec závazným způsobem rozhodnout odpovědět „ano“ nebo „ne“.

7.6. Správní soudnictví

Obecné soudy (tj. všechny mimo Ústavního soudu) mohou vstupovat do ochrany životního prostředí celkem ve třech různých typech situací, které jsme již popsali v kapitole 3.2.1. Jenom pro zopakování shrneme, že řeší spory mezi soukromými osobami (občanskoprávní řízení), rozhodují

o vině a trestu za trestné činy (trestní řízení) a kontrolují zákonnost rozhodování úřadů (správní soudnictví).

O možnosti podat správní žalobu jsme se krátce zmínili již v části o právech účastníků správního řízení. Správní orgány vedou řízení, jehož výsledkem je rozhodnutí o právu nebo povinnosti fyzických a právnických osob. Existence správního soudnictví vychází z představy, že v právním státě by rozhodnutí výkonné moci mělo podléhat nezávislé kontrole. Každý z účastníků řízení může sice podat odvolání, to však vyřizují opět správní orgány a nejde proto o kontrolu nezávislou.

Postup podávání a projednávání správních žalob upravuje nově zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní. Podle tohoto zákona se řeší:

- žaloby proti správním rozhodnutím
- žaloby proti nečinnosti
- žaloby proti tzv. jiným zásahům orgánů veřejné moci
- kompetenční spory mezi různými orgány veřejné moci
- spory týkající se voleb a politických stran

Pro potřeby občanů aktivních při ochraně životního prostředí má největší praktický význam zejména první z těchto typů žalob.

Správní žalobu proti rozhodnutí může podle § 65 s.ř.s. podat fyzická nebo právnická osoba, která tvrdí, že rozhodnutím správního orgánu byla zkrácena na svých právech. Žaloba se podává nejčastěji ke krajskému soudu v místě sídla orgánu, který rozhodnutí vydal. Pokud směřuje žaloba proti ministerstvu nebo jinému ústřednímu orgánu sídlícímu v Praze, bude příslušný Městský soud v Praze. Oproti dřívější úpravě již není nezbytnou podmínkou to, aby se žalobce účastnil předchozího správního řízení; jestliže se ale žalobce předchozího správního řízení účastnil, může podat správní žalobu pouze pokud vyčerpal řádné opravné prostředky (odvolání nebo rozklad, nikoliv obnova řízení nebo mimoodvolací řízení). Musí tak učinit ve lhůtě dva měsíce ode dne, kdy mu bylo doručeno rozhodnutí správního orgánu.

I podle nového zákona o správním soudnictví může být žalobce úspěšný pouze v případě, že nezákonným rozhodnutím došlo k zásahu do jeho **subjektivních práv**. K subjektivním právům, která nejčastěji mohou být zasažena ve správním řízení patří právo vlastnické a další majetková práva vyplývající z občanského zákoníku. Ústavní soud se již přiklonil k názoru, že také právo na příznivé životní prostředí podle čl. 35 Listiny patří mezi subjektivní práva.

Velmi často se ve správních žalobách používá právo na spravedlivý proces, které vyplývá z čl. 36 Listiny základních práv a svobod a rozvádí jej správní řád a další procesní předpisy. Určení, zda došlo porušením právního předpisu současně i k zásahu do subjektivního práva žalobce, je poměrně složitou právní otázkou. Důležité je ovšem mít na mysli, že „pouhé“ porušení právního předpisu nestačí. Často nastávají situace, kdy zjevně došlo k porušení zákona, neexistuje však žádný účastník správního řízení ani jiná osoba, jejíž subjektivní právo bylo zasaženo. Soudy zatím neuznaly, že existuje subjektivní právo každého účastníka řízení na to, aby správní orgány dodržovaly právní předpisy.

K další výrazné změně, kterou přinesl nový zákon o správním soudnictví patří skutečnost, že soudy jsou nyní oprávněny provádět dokazování. Mohou tedy ustanovit znalce, nařídit předložení listin, vyslýchat svědky apod. Soudy si tak mohou samy udělat obrázek o skutkovém stavu a podle něj rozhodnout. Pokud soud provede dokazování a na základě něj rozhodnutí zruší, správní orgán, který se musí věcí znova zabývat, je povinen převzít soudem provedené důkazy do podkladů pro rozhodnutí.

Při sepsání žaloby a při jednání u soudu již nemusí žalobce zastupovat advokát. Žalobce může podat žalobu sám, může jej také zastoupit kterákoliv fyzická osoba způsobilá plně k právním úkonům. Soud však nemusí zastoupení jinou fyzickou osobou připustit, pokud tato osoba zastupuje opakovaně v různých věcech.

Soud po projednání věci může žalobu zamítnout a tím správní rozhodnutí potvrdit nebo může správní rozhodnutí zrušit. Tím se věc vrací zpět k rozhodnutí správním orgánům. Soud může sám správní rozhodnutí změnit, pouze, pokud se jedná o sankční rozhodnutí. Může tedy například změnit výši pokuty za přestupek.

Důležitým zlepšením systému soudní kontroly rozhodování výkonné moci je také zavedení druhé instance ve správním soudnictví. Pokud soud žalobu zamítne, může žalobce podat v některých případech tzv. kasační stížnost. Tu bude řešit **Nejvyšší správní soud**. Stěžovatel musí být v tomto případě zastoupen advokátem; to neplatí má-li sám nebo zaměstnanec či člen, který za něj jedná, vysokoškolské právnické vzdělání.

Příklady:

Hnutí DUHA Sušice se účastnilo správního řízení o souhlasu k zásahům proti škůdcům (káčení kůrovcem napadených smrků) v I. zónách Národního parku Šumava. Správa NP, která řízení vedla, souhlas vydala. Hnutí Duha se odvolalo. MŽP odvolání zamítlo. Hnutí DUHA může do dvou měsíců podat správní žalobu proti tomuto rozhodnutí. Vzhledem k tomu, že nevlastní žádný pozemek nebo stavbu v blízkosti míst, kde k zásahům dochází, může jako zásah do svých subjektivních práv namítat pouze porušení procesních předpisů.

Pan Josef Novák vlastní domeček v obci XY. Na druhé straně obce chce soukromá firma zahájit těžbu šterkopitsku. Pan Novák se o tomto záměru dozvěděl až poté, co bylo vydáno povolení. Pokud k těžbě dojde, zvýší se více než pětina souborně provoz těžkých nákladních automobilů projíždějících kolem jeho domu, což může ohrozit statiku jeho domu. Přestože pan Novák nebyl účastníkem řízení, může podat správní žalobu. Bude namítat zásah do svého vlastnického práva (ohrožení statiky domu) a práva na příznivé životní prostředí (hluk a emise z dopravy).

Ke změně výše popsaného pojetí zásahů do subjektivních práv jako podmínky úspěšné žaloby proti rozhodnutím ve věcech životního prostředí by alespoň u nejdůležitějších zásahů mělo dojít v souvislosti se vstupem v platnost Aarhuské úmluvy a nového znění směrnice ES o EIA a o IPPC (viz výše kapitoly 2.4, 2.5 a 7.1.1.2.8). Pokud se **rozhodnutí** týká některé z činností, uvedených v příloze č. 1

Aarhuské úmluvy může občanské sdružení jako „dotčená veřejnost“ založit své oprávnění k žalobě proti takovému rozhodnutí na znění **článku 9 odst. 2 Aarhuské úmluvy, podle nějž je povinností každé smluvní strany úmluvy zajistit, aby „osoby z řad dotčené veřejnosti“ mohly dosáhnout přezkumu takových rozhodnutí soudem nebo jiným nezávislým orgánem.** Z hlediska s.ř.s. by se mělo jednat o tzv. žalobu ve veřejném zájmu podle § 66 odst. 3 tohoto zákona.

Příklad:

V kapitole 3.2.1.1. byla zmíněna současná nesmyslná úprava povolování výjimek ze zákazů ve zvláště chráněných územích podle § 43 zákona č. 114/1992 Sb. vládou. V praxi vláda nevede v těchto případech správní řízení a neumožňuje „dotčené veřejnosti“ jakoukoli formu účasti na svém rozhodování. Pokud se výjimky týkají záměrů, uvedených v příloze č.1 Aarhuské úmluvy, jde o porušení práv vyplývajících z jejího článku 6. Občanské sdružení proto může, a to i v případě, že se o povolení výjimky dozvědělo až „ex post“ a nemohlo se tedy stát účastníkem řízení, podat proti rozhodnutí vlády žalobu, „opřenu“ o článek 9.2 Aarhuské úmluvy ve spojení s § 66 odst. 3 s.ř.s.

7.7. Občanskoprávní soudní řízení

Podmínkou pro využití občanskoprávních prostředků při ochraně životního prostředí je porušení práva daného občanským zákoníkem (zákon č. 40/1964 Sb., byl již mnohokrát novelizován). Občanské právo je zaměřeno převážně na majetkové vztahy, které ovšem při ochraně životního prostředí nejsou prvořadé. Přesto se dá i občanský zákoník (dále jen OZ) při ochraně přírody využít. Je ovšem důležité si uvědomit zásadní odlišnost občanskoprávního soudního postupu oproti správnímu řízení. Občanskoprávní soudy chrání soukromá práva fyzických a právnických osob, nikoliv životní prostředí obecně. Činí tak zásadně na základě aktivity fyzických a právnických osob. Soud nic nepovoluje, nerozhoduje o kácení dřevin, neukládá pokuty za porušení zákonů o ochraně životního prostředí. Pokud chce proto někdo přispět k ochraně životního prostředí pomocí občanskoprávního soudního řízení, musí jako žalobce prokázat nejen porušení zákona, který určitou složku životního prostředí chrání, ale také tzv. zásah do svých subjektivních práv, tj. že on sám byl škodlivým zásahem přímo poškozen.

Jestliže se tedy kdokoli domnívá, že bylo porušeno **jeho (subjektivní) právo**, zakotvené v OZ, a škůdce nechce toto porušení dobrovolně odčinit, může poškozený podat návrh na zahájení soudního řízení, neboli žalobu. Základem každé občanskoprávní žaloby je tedy tvrzení o porušení konkrétního práva konkrétní osoby – žalobce. Např. někdo poškodí něčí majetek – poškozený má právo na náhradu škody. Někdo někoho pomlouvá v tisku – postižený má právo na omluvu. Někdo je obtěžován plynnými emisemi – má právo požadovat, aby s toto obtěžováním bylo ukončeno.

Žaloba musí směřovat vůči konkrétní osobě, která podle žalobce měla porušením své povinnosti zasáhnout do jeho práva. Není například možné aby žalobce žaloval, že mu někdo znečistil studnu, a neuvedl kdo. Důležité je si uvědomit, že ten, kdo zasáhl do práva jiného, může vždy provést nápravu dobrovolně (zaplatí, přestane obtěžovat, vrátí věc atd.). V tom případě by bylo zbytečné a dokonce nemožné podávat žalobu. Proto je vždy před podáním žaloby vhodné písemně protistranu vyzvat, aby splnila své povinnosti dobrovolně.

Žaloba musí obsahovat jméno, povolání a bydliště žalobce a žalovaného (u právnických osob obchodní jméno a sídlo), vylíčení rozhodujících skutečností, označení důkazů, jichž se žalobce dovolává **a musí z ní být patrné, čeho se žalobce domáhá** (např. vydání věci, zdržení se obtěžování, náhradu škody v penězích). K návrhu se připojují listinné důkazy.

V občanském soudním řízení záleží celý průběh a výsledek na aktivitě stran. Žalobce a žalovaný jsou sami povinni navrhnout všechny důkazy, které podpirají jejich tvrzení, soud z vlastní iniciativy nic nečiní. Soud vykonává roli jakéhosi nestranného arbitra, kterého musí strany sporu přesvědčit, že mají pravdu.

Soudní řízení je veřejné, má na něj přístup každý. V některých případech může být veřejnost z jednání vyloučena, rozsudek se však vždy vynáší veřejně.

Soudní řízení v první fázi končí vynesemím rozsudku. Každá ze zúčastněných stran se ovšem může proti rozsudku odvolat. Spor se podáním odvolání přesouvá k soudu vyššího stupně, který o věci znovu jedná. U odvolacího soudu mohou strany předkládat další důkazy, i zde je stále možné žalobu stáhnout. Odvolací soud rovněž vynese rozsudek. Proti němu již většinou není možné podat další opravný prostředek. Stejně jako u správního řízení může ovšem odvolací soud rozsudek zrušit a vrátit věc k novému projednání a rozhodnutí soudu prvoinstančního.

Nejčastěji se při občanskoprávní ochraně životního prostředí využívá tzv. sousedských práv, resp. sousedské žaloby. Podle §127 OZ **se vlastník věci musí zdržet všeho, čím by nad míru přiměřenou poměrům obtěžoval jiného nebo čím by vážně ohrožoval výkon jeho práv.** Jde o tzv. generální klauzuli, která velice širokými pojmy vymezuje, co by vlastník neměl dělat. Definice dále pokračuje příkladným výčtem činností, kterých by se měl vlastník **zejména** vyvarovat. Vlastník tedy zejména **nesmí nad míru přiměřenou poměrům obtěžovat sousedy:**

- hlukem,
- prachem,
- popílkem,
- kouřem,
- plynem,
- parami,
- pachy,
- pevnými a tekutými odpady,
- světlem stíněním,
- vibracemi.

Určitá výhoda tohoto typu žaloby je v tom, že žalobce nemusí dokazovat konkrétní škodu, která mu byla obtěžujícím zásahem způsobena, ale pouze samotný fakt, že k zásahu došlo (resp. opakovaně dochází) a v jaké intenzitě. Velký problém však v praxi způsobuje výklad pojmu „nad míru přiměřenou poměrům“. Záleží vždy na konkrétní situaci v místě, kde k obtěžování dochází. To co je ještě přiměřené v husté městské zástavbě, v čistém prostředí národního parku již být nemusí. Obtěžování pracovníků autolakovny kouřem ze spalování dřevního odpadu přiměřené být ještě může, provádění takové činnosti v sousedství mateřské školky již nikoliv.

Příklad

V případě úniku škodlivých látek z chemického závodu může vlastník sousedního pozemku podat jak sousedskou žalobu, tak žalobu na náhradu škody, případně na ochranu před zásahem do soukromí. Ani v jednom z obou případů nestačí prokázat, že byl překročen zákonem stanovené limity koncentrací škodlivých látek v ovzduší či půdě. Žalobce především musí prokázat, že je vlastníkem sousedního pozemku či že mu přísluší jiné právo, na němž mohl být poškozen v důsledku porušení povinnosti provozovatele továrny. V případě sousedské žaloby pak jako další krok stačí přesvědčit soud, že nadlimitní hodnoty znamenají rovněž obtěžování žalobce „nad míru přiměřenou poměrům“. Pokud se vlastník chce domáhat náhrady škody, musí navíc být schopen tuto škodu vyčíslit a prokázat, že k ní došlo v důsledku protiprávního jednání žalovaného (pokud by se jednalo o chemickou továrnu, jednalo by se o tzv. škodu způsobenou provozem zvláště nebezpečným. V takovém případě nemusí poškozený prokazovat, že škůdce porušil nějakou povinnost, stačilo by prokázat, že škody byla způsobena provozem továrny). Není-li schopen přesnou výši škody prokázat, může se pokusit dosáhnout odškodnění za tzv. „nemajetkovou újmu“, způsobenou rušivým zásahem do jeho soukromí.

7.8. Trestní řízení

Jak už bylo řečeno v souvislosti s trestněprávní pravomocí soudů (viz kapitola 3.2.1.) jen nejzávažnější protiprávní jednání jednotlivců (fyzických osob), popsána v zákoně č. 140/1961 Sb., trestním zákoně (dále jen TZ), jsou trestnými činy.

K trestným činům, které mají souvislost s ochranou životního prostředí, patří zejména **ohrožení životního a poškození prostředí**. Dopustí se ho ten, kdo úmyslně (§ 181a TZ) nebo z nedbalosti (§181b TZ):

znečistí nebo jiným způsobem poškodí půdu, vodu, ovzduší, les nebo jinou složku životního prostředí tím, že poruší předpisy o ochraně životního prostředí nebo předpisy o ochraně a využívání přírodních zdrojů a

na větším území, na zvláště chráněném území nebo ve vodním zdroji, u něhož je stanoveno ochranné pásmo, ohrozí společenstva nebo populace volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin.

„Větším územím“ se rozumí území o rozloze nejméně 5 ha a v případě vodního toku nejméně 2 km jeho délky.

Do trestního zákona doplněny byly v relativně nedávné době doplněny speciální skutkové podstaty trestných činů, souvisejících se závažnými zásahy do životního prostředí. Patří k nim **poškození lesa těžbou** (§ 181c TZ), jehož se dopustí ten, kdo byť i z nedbalosti, těžbou lesních porostů provedenou v rozporu s právními předpisy způsobí vznik holé seče na celkové větší ploše lesa nebo prostředí lesní porost pod hranici zakmenění stanovené zvláštním předpisem (zákonem o lesích) na celkové větší ploše lesa. Celkovou větší plochou lesa podle se rozumí plocha větší než 1,5 ha; plochu větší než 3 ha TZ označuje jako „celkovou značnou plochu lesa“ a s jejím nezákonným odlesněním spojuje vyšší trestní sazbu.

Druhým z těchto speciálních trestných činů je neoprávněné nakládání s nebezpečnými odpady. Tento trestný čin spáchá ten, kdo v rozporu s ustanoveními zákona o odpadech a jeho prováděcích předpisů ukládá nebezpečné odpady nebo je odkládá, přepravuje nebo jinak s nimi nakládá, a tím poškodí nebo ohrozí životní prostředí, a také ten, kdo přepraví nebezpečný odpad přes hranice státu bez oznámení nebo souhlasu příslušného správního úřadu, anebo v takovém oznámení nebo žádosti o souhlas nebo v připojených podkladech uvede nepravdivé nebo hrubě zkrácené údaje nebo podstatné údaje zamlčí.

Další skutkové podstaty trestných činů souvisejí s **neoprávněným nakládáním s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami**. Trestného činu se lze úmyslně i z nedbalosti dopustit tím, že pachatel

- v rozporu s právními předpisy usmrtí, zničí, zpracovává, doveze, vyveze, proveze, přechovává, nabízí, zprostředkuje, sobě nebo jinému opatří jedince zvláště chráněného druhu živočicha nebo rostliny nebo exemplář ohroženého druhu a spáchá takový čin na více než padesáti kusích živočichů, rostlin nebo exemplářů, nebo, bez ohledu na počet exemplářů, se dopustí se takového činu, přestože byl v posledních dvou letech pro přestupek obdobné povahy postižen nebo v posledních třech letech pro takový trestný čin odsouzen nebo potrestán,
- v rozporu s právními předpisy usmrtí, zničí, zpracovává, doveze, vyveze, proveze, přechovává, nabízí, zprostředkuje, sobě nebo jinému opatří exemplář druhu **kriticky ohroženého** (§ 48 odst 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny nebo druhu **přímo ohroženého vyhubením** (čl. II. Úmluvy o o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy živočichů, vyhl. pod č. 572/1992 Sb. a § 2 zákona č. 100/2004 Sb. o obchodování s ohroženými druhy)
- poruší právní předpisy nebo rozhodnutí správního úřadu tím, že odnímá z přírody volně žijící živočichy nebo planě rostoucí rostliny v takovém měřítku, že tím ohrožuje místní populaci těchto živočichů nebo rostlin

Dále lze uvést trestný čin **týrání zvířat** (§203 TZ). Spáchá ho ten, kdo se týrání dopouští opakovaně (byl v posledním roce postižen za přestupek, resp. v posledních dvou letech odsouzen za trestný čin, spočívající v týrání zvířat).

Konečně je třeba zmínit se o některých trestných činech, které se nevztahují k ochraně životního prostředí přímo, ale

jejichž spácháním může být životní prostředí nepřímo ohroženo. Jedná se zejména o trestné činy tzv. veřejných činitelů (pracovníků orgánů státní správy, samosprávy, soudců, policistů atd., spočívající obecně v nezákonném výkonu jejich funkcí. Konkrétně půjde především o **zneužívání pravomoci veřejného činitele** (§ 158 TZ). Tohoto činu se veřejný činitel dopustí, jestliže vykonává svou pravomoc v rozporu se zákonem, překročí svou pravomoc nebo nesplní povinnost vyplývající ze zákona v úmyslu způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch.

V této souvislosti je dobré si uvědomit omezené možnosti soukromých subjektů při trestněprávní ochraně veřejného zájmu. Objasňování a stíhání trestných činů je výlučnou pravomocí tzv. orgánů činných v trestním řízení – Policie, vyšetřovatelů, státních zástupců a soudů. Jednotliví občané mohou do činnosti těchto orgánů zasáhnout pouze velmi omezeně.

Základní možností je podání podnětu k zahájení činnosti, který se nazývá **trestní oznámení**. Trestní oznámení **nemá žádné zákonem stanovené náležitosti**. Může být učiněno ústně i písemně. Zpravidla bývá směřováno policejním orgánům nebo na státní zastupitelství. Obvykle by trestní oznámení mělo obsahovat údaje o tom, kdo je činí, komu je adresováno a čeho se týká, dále vylíčení nejdůležitějších skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a případně uvedení toho, jaký trestný čin oznamovatel v popsání jednání spatřuje. Oznamovatel může v trestním oznámení požádat, aby byl **do třiceti dnů vyrozuměn o přijatých opatřeních** (§ 158 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu). Uvedením vědomě nepravdivých údajů v trestním oznámení lze spáchat trestný čin křivé obvinění.

Byl-li oznamovatel jednáním pachatele poškozen, může tuto skutečnost uvést v oznámení a dožadovat se tak v trestním řízení postavení poškozeného (definici obsahuje § 43 trestního řádu). S tímto procesním postavením jsou spojena některá významná práva především právo vystupovat v řízení před soudem, vyjadřovat se ke skutečnostem, o nichž soud jedná, navrhnout důkazní prostředky a požadovat, aby soud rozhodl o náhradě škody. Zejména se však poškozený může bránit proti odložení věci již v počáteční fázi prošetřování trestního oznámení podáním opravného prostředku – stížnosti (§ 159 odst. 5 trestního řádu). Přístup Policie ČR a potažmo státních zastupitelství k otázce, kdo může vystupovat jako poškozený v případech podezření z trestných činů, souvisejících s poškozováním životního prostředí, je vesměs takový, že se jedná o subjekty přímo, většinou materiálně poškozené, nikoliv ty, které mají na řádném prošetření věci „pouze“ zájem.

Příklad

Pokud se nevládní organizace účastní povolovacích řízení ve věcech životního prostředí a domnívá se, že úředníci (veřejní činitelé) svým rozhodováním v těchto řízeních poškozují veřejný zájem na kvalitním a nestranném výkonu státní správy, a v tomto směru učiní trestní oznámení, orgány činné v trestním řízení je za poškozeného nepovažují. Tento přístup pak způsobuje, že proti obvyklému vyústění prošetřování trestního oznámení občanského sdružení – usnese-

ní o odložení věci – není možné podat řádnou stížnost. Oznamovatel se sice může obracet na státního zástupce s žádostí o výkon dozoru nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení podle § 174 odst. 2 písm. e) trestního řádu, častou odpovědí státního zástupce však je právě jen konstatování, že sdružení není v dané věci poškozeným, a stížnost je tedy podána neoprávněnou osobou, a že ke zrušení rozhodnutí o odložení věci nebyl shledán důvod. Existují však i ojedinělé případy, kdy státní zástupce vyhověl stížnosti sdružení a tím potvrdil, že může mít postavení poškozeného.

7.9. Ochrana životního prostředí před Ústavním soudem

O postavení a pravomocích Ústavního soudu jsme se zmiňovali již v kapitole 3.2.2. Uvedli jsme, že jednou z hlavních pravomocí Ústavního soudu je poskytovat ochranu základním lidským právům, zakotveným v Listině základních lidských práv a svobod, a to především prostřednictvím rozhodování o ústavních stížnostech fyzických a právnických osob. Pro výklad právních možností občanů podílet se na ochraně životního prostředí je důležité, že existují základní lidská práva, která lze pro ochranu životního prostředí využít. Jsou to především tato práva obsažená v Listině.

Základní lidská práva na život (čl. 6 Listiny), ochranu před neoprávněnými zásahy do soukromí (čl.10) a vlastnit majetek (čl.11), která v konkrétních případech mohou být porušena zásahy do životních podmínek jednotlivce.

Politická práva (čl. 17–23 Listiny, např. právo na svobodný přístup k informacím, shromažďovací, sdružovací, petiční), která jsou zárukami aktivní účasti na veřejném životě prostřednictvím svobodného vyhledávání informací, projevu vlastního názoru a přímého ovlivňování veřejných záležitostí.

Hospodářská a sociální práva (čl. 26–35, např. právo na vzdělání, na pomoc v hmotné nouzi, na zdravotní péči, na příznivé životní prostředí) jsou vlastně určitými závazky ze strany státu, že svými prostředky bude zabezpečovat příznivé životní podmínky pro jednotlivce. Protože prostředky společnosti jsou vždy omezené, lze se těchto práv dovolávat jen do té míry, nakolik jsou jejich podrobnější záruky obsaženy ve zvláštních zákonech (např. v zákonech chránících jednotlivé složky životního prostředí).

Zakotvení základních i všech ostatních práv má smysl jen tehdy, pokud se jich lidé mohou účinně dovolávat. Ústava stanoví, že základní lidská práva jsou pod ochranou soudní moci. **Na základě čl. 36 Listiny se lze každého práva domáhat u nezávislého soudu**, pokud zákon nestanoví příslušnost jiného, vesměs správního orgánu. I v tom případě je však možné obrátit se na soud, pokud se účastník správního řízení domnívá, rozhodnutí je v rozporu se zákonem (viz výše výklad tzv. správního soudnictví v kapitole 7.6.).

Pokud se tedy fyzická nebo právnická osoba domnívá, že některé její základní právo založené na Listině bylo poru-

šeno orgánem veřejné moci., může se podat k Ústavnímu soudu **ústavní stížnost**. Podmínky jejího podání upravuje zákon č. 182/1993, o Ústavním soudu. V řízení před Ústavním soudem musí být každá osoba vždy povinně zastoupena advokátem. Proto není nezbytné pro účely tohoto materiálu se blíže zabývat všemi náležitostmi ústavní stížnosti. Základní podmínky jejího použití jsou nicméně tyto:

- ústavní stížnost musí směřovat vůči orgánu veřejné moci (soud, správní orgán, orgán obce), ne proti soukromé osobě
- musí být “opřena” o některé ze základních práv, obsažených v Listině nebo v jiném ústavním zákoně
- musí být podána až po vyčerpání všech ostatních opravných prostředků a ve lhůtě 60 dnů od rozhodnutí o posledním z nich. Za opravný prostředek se považuje i správní žaloba.

Pravidelný postup před podáním ústavní stížnosti ve věcech ochrany životního prostředí tedy bude takový, že se fyzická nebo právnická osoba stane účastníkem správního řízení. Pokud není spokojena s rozhodnutím, podá odvolání. Jestliže ji nevyhovuje ani rozhodnutí o odvolání, podá správní žalobu. Proti rozhodnutí správního soudu o žalobě může podat kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu. Až poté, kdy ani u správních soudů se svými výhradami nespěje, se může stěžovatel obrátit na Ústavní soud.

Z nutnosti vyčerpat před podáním ústavní stížnosti všechny ostatní právní prostředky vyplývá, že ústavní stížnost je poslední zárukou ochrany základních práv a svobod v našem právním řádu. Její použití bude tedy spíše výjimeč-

né a vždy spojené s vyhledáním odborné právní pomoci. Na druhé straně je dobré o její existenci a podmínkách použití vědět a v případě, že jsou naplněny, se nebát ji použít. Argumentace vycházející z porušování základních lidských práv a svobod a z ústavních základů našeho právního řádu vůbec pak rozhodně není zbytečná ani při použití ostatních právních prostředků při ochraně veřejného zájmu.

Příklady:

Vlastník sousedního pozemku, který se jako účastník územního řízení o stavbě velkokapacitní drůbežárny a není spokojen s konečným rozhodnutím, se po vyčerpání opravných prostředků (k nimž patří kromě správní žaloby podle nové právní úpravy i kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu – viz výše) může domáhat zrušení rozhodnutí právě NSS ústavní stížností. V ní může namítat, že v důsledku rozhodnutí úřadů bylo porušeno např. jeho vlastnické právo, právo na soukromí nebo právo na příznivé životní prostředí, a soudy těmto právům neposkytly ochranu.

Téhož řízení se mohlo účastnit také občanské sdružení. Také ono se může obrátit na Ústavní soud. Je v každém případě oprávněno namítat, že v řízení byla porušena jeho procesní práva (viz výše) a tím i ústavní právo na spravedlivý proces. Může se však dovolávat i dalších ústavních práv, obdobných jako sused, která mohou příslušet jeho členům. Zda tuto argumentaci bude Ústavní soud akceptovat, záleží jak na její přesvědčivosti, tak na vůli ústavních soudců přijmout progresivní výklad, rozšiřující možnosti ochrany základních lidských práv.

Dominika Glacová

Kompetence jednotlivých orgánů veřejné správy na úseku ochrany životního prostředí

(příloha publikace Stát, obec, kraj a občan při ochraně životního prostředí)

ÚVODNÍ POZNÁMKY

Účelem této přílohy k publikaci „Stát, obec, kraj a občan při ochraně životního prostředí“ je alespoň částečně přispět k vaší orientaci v pravomocech jednotlivých orgánů veřejné správy v oblasti ochrany životního prostředí.

Příloha se člení na celkem 19 částí, z nichž každá se věnuje kompetencím v jednotlivé oblasti či odvětví právní úpravy ochrany životního prostředí. Většinou tato oblast odpovídá základnímu tzv. „složkovému“ předpisu, který tuto oblast upravuje (např. zákon o ovzduší, o vodách či o integrované prevenci). V některých případech, např. u ochrany lesů, jsou důležité kompetence obsaženy ve dvou zákonech. Příslušný zákon či zákony je vždy citován v nadpisu každé části. Čísla paragrafů uváděná v závorce na konci každého bodu v jednotlivých částech odkazují na konkrétní ustanov-

ení zákona, které se k této kompetenci vztahuje. Pokud jsou kompetence v dané oblasti obsaženy pouze v jediném zákoně, citovaném v nadpise, jeho název již u jednotlivých bodů neuvádíme.

V některých částech naleznete na konci textu také poznámky, které by měly sloužit k vysvětlení některých důležitých pojmů, které se v kompetenčních ustanoveních vyskytují nebo k odkazu na příslušné místo v zákoně, kde najdete jejich definici.

Příloha odráží právní stav platný k 1. 1. 2005.

Adresy a veškeré další kontakty na jednotlivé orgány státní správy najdete na adrese <http://www.statnisprava.cz/>.

ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ A STAVEBNÍ ŘÍZENÍ

(zák. č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu)

Vláda

- může si vyhradit schválení územně plánovací dokumentace¹⁾ na území vojenských újezdů (§ 26 odst. 4)

Ministerstvo pro místní rozvoj

- pořizuje územně plánovací podklady nezbytné pro svoji činnost (§ 14 odst. 3 písm. a))
- vykonává působnost nadřízeného orgánu územního plánování pro hlavní město Prahu a pro kraje (§ 14 odst. 3 písm. b))
- vydává nejméně jednou ročně ve Sbírce zákonů seznam stavebních úřadů podle krajů (§ 117 odst. 2)
- rozhoduje o rozporech vzniklých při pořizování územně plánovací dokumentace nebo při územním řízení, stavebním řízení nebo při jiných řízeních podle stavebního zákona mezi orgány státní správy spolupůsobícími při pořizování a v řízení (§ 136 odst. 1)

Ministerstvo obrany

- pořizuje územně plánovací podklady a územně plánovací dokumentaci na území vojenských újezdů (§ 15)
- schvaluje územně plánovací dokumentaci na území vojenských újezdů (§ 26 odst. 3)
- vykonává působnost stavebních úřadů, s výjimkou pravomoci ve věcech vyvlastnění, na území vojenských újezdů (§ 121 odst. 1)
- vykonává působnost stavebních úřadů, s výjimkou pravomoci ve věcech vyvlastnění, u staveb vojenské správy mimo území vojenských újezdů (§ 121 odst. 2 písm. a))

Krajský úřad

- pořizuje územní plány velkých územních celků (§ 14 odst. 2 písm. b))
- vykonává působnost nadřízeného orgánu územního plánování pro obce (§ 14 odst. 2 písm. a))

Kraj

v samostatné působnosti

- schvaluje územní plány velkých územních celků pro svá území (§ 26 odst. 1)

Obec

- pořizuje v přenesené působnosti územní plán obce, regulační plány²⁾ a územně plánovací podklady³⁾ (§ 13)
- je stavebním úřadem, pokud tuto působnost vykonávala k 31.12.1997 nebo byla její působnost k tomuto datu schválena (§ 117 odst. 1 písm. e))

v samostatné působnosti

- schvaluje v samostatné působnosti územní plány obcí a regulační plány pro svá území (§ 26 odst. 2)

Obecní úřad obce s rozšířenou působností

- pořizuje na žádost obce územní plán obce, regulační plán a územně plánovací podklady (§ 14 odst. 1)
- vykonává činnost stavebního úřadu (tj. vydává územní rozhodnutí, stavební povolení, kolaudační rozhodnutí, rozhodnutí o vyvlastnění – (§ 117 odst. 1 písm. a)).

---

¹⁾ Územně plánovací dokumentace patří k základním nástrojům územního plánování. Jednotlivými druhy územně plánovací dokumentace jsou územní plán velkého územního celku, územní plán obce a regulační plán.

²⁾ Regulační plány stanoví využití jednotlivých pozemků a určuje regulační prvky plošného uspořádání.

³⁾ Územně plánovacími podklady jsou urbanistická studie, která řeší podmínky využití území (územně technické, urbanistické a architektonické), územní generel, který řeší otázky územního rozvoje jednotlivých složek osídlení a krajiny, územní prognóza, která prověřuje možnosti dlouhodobého rozvoje území a územně technické podklady, což jsou soubory údajů charakterizující stav a podmínky území.

INTEGROVANÁ PREVENCE A OMEZOVÁNÍ ZNEČIŠTĚNÍ

(zák. č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezování znečištění)

Ministerstvo životního prostředí

- rozhoduje o žádosti o vydání integrovaného povolení pro zařízení, jehož provoz může významně nepříznivě ovlivnit životní prostředí dotčeného státu (§ 29 písm. b))
- rozhoduje o odvoláních proti rozhodnutím kraje (§ 29 písm. c))
- rozhoduje o odvoláních proti rozhodnutím České inspekce životního prostředí (§ 29 písm. d))
- provádí kontrolu integrovaného povolení anebo provozu zařízení, jehož provoz může významně nepříznivě ovlivnit životní prostředí dotčeného státu, a podle tohoto zákona postupuje na základě výsledků kontroly (§ 29 písm. e))
- zřizuje a spravuje integrovaný registr znečišťování¹⁾ (§ 29 písm. i))

Ministerstvo průmyslu a obchodu

- zabezpečuje v oblasti své působnosti, tj. z hlediska nejlepších dostupných technik²⁾ pro vybrané kategorie zařízení uvedené v příloze č. 1 k zákonu o integrované prevenci a omezování znečištění, sledování těchto technik obsažených v dokumentech Evropských společenství (§ 30 písm. a))
- vyjadřuje se v oblasti své působnosti k odvolání nebo k rozkladu proti rozhodnutí o žádosti o vydání integrovaného povolení (§ 30 písm. b))
- hodnotí v oblasti své působnosti aplikaci nejlepších dostupných technik (§ 30 písm. c))
- zabezpečuje systém výměny informací o nejlepších dostupných technikách (§ 30 písm. d))

Ministerstvo zemědělství

- zabezpečuje v oblasti své působnosti, tj. z hlediska nejlepších dostupných technik pro vybrané kategorie zařízení uvedené v příloze č. 1 k zákonu o integrované prevenci a omezování znečištění, sledování těchto technik obsažených v dokumentech Evropských společenství (§ 31 písm. a))
- vyjadřuje se v oblasti své působnosti k odvolání nebo k rozkladu proti rozhodnutí o žádosti o vydání integrovaného povolení (§ 31 písm. b))

- hodnotí v oblasti své působnosti aplikaci nejlepších dostupných technik (§ 31 písm. c))

Ministerstvo zdravotnictví

- vyjadřuje se v oblasti své působnosti k odvolání nebo k rozkladu proti rozhodnutí o žádosti o vydání integrovaného povolení (§ 32)

Česká inspekce životního prostředí

- kontroluje plnění povinností stanovených zákonem o integrované prevenci a omezování znečištění nebo integrovaným povolením (§ 34 písm. a))
- omezuje nebo zastavuje provoz zařízení nebo jeho části, pokud by jeho dalším provozem nastalo nebo hrozí závažné poškození životního prostředí nebo značné materiální škody (§ 34 písm. b))
- hodnotí aplikaci nejlepších dostupných technik a předává informace o jejich vývoji příslušným správním úřadům (§ 34 písm. f))

Krajský hygienik

- stanovuje v řízení o vydání integrovaného povolení závazné podmínky provozu zdroje hluku nebo vibrací, jestliže nelze dodržet hygienické limity (§ 35 odst. 1 písm. a))
- omezuje nebo zastavuje provoz zařízení nebo jeho části, pokud by jeho dalším provozem nastalo nebo hrozí závažné poškození zdraví člověka (§ 35 odst. 1 písm. c))

Krajský úřad

- rozhoduje o žádosti o vydání integrovaného povolení, s výjimkou zařízení, jehož provoz může významně nepříznivě ovlivnit životní prostředí dotčeného státu (§ 33 písm. a))
- provádí kontrolu integrovaného povolení anebo provozu zařízení, s výjimkou zařízení, jehož provoz může významně nepříznivě ovlivnit životní prostředí dotčeného státu (§ 33 písm. b))
- hodnotí aplikaci nejlepších dostupných technik a předává informace o jejich vývoji příslušným správním úřadům (§ 33 písm. f)).

¹⁾ Integrovaným registrem znečišťování se rozumí databáze údajů o vybraných látkách, jejich přenosech a emisích.

²⁾ Nejlepší dostupnou technikou se rozumí nejúčinnější a nejpokročilejší stupeň vývoje použitých technologií a způsobů jejich zavedení v příslušném hospodářském odvětví za ekonomicky a technicky přijatelných podmínek s ohledem na náklady a přínosy, pokud jsou provozovateli zařízení za rozumných podmínek dostupné a zároveň jsou nejúčinnější v dosahování ochrany životního prostředí jako celku.

OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY

(zák. č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny)

Vláda

- povoluje výjimky ze zákazu v národních parcích, chráněných krajinných oblastech, národních přírodních rezervacích, přírodních rezervacích, národních přírodních památkách, přírodních památkách, evropsky významných lokalitách a ptačích oblastech v případech, kdy veřejný zájem výrazně převažuje nad zájmem ochrany přírody (§ 43) ¹⁾

Ministerstvo životního prostředí

- vydává prováděcí právní předpisy, kterými se vyhláší národní přírodní rezervace a národní přírodní památky, zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů a nerostů a jimiž se stanoví bližší podmínky jejich ochrany a dále prováděcími právními předpisy může omezit nebo zakázat přístup veřejnosti do národních parků a národních přírodních rezervací, hrozí-li poškozování těchto území (§ 79 odst. 3 písm. b))
- vymezuje zóny ochrany přírody národních parků a chráněných krajinných oblastí (§ 79 odst. 3 písm. c))
- schvaluje plán péče o národní park, národní přírodní rezervaci a národní přírodní památku a plán péče o chráněné krajinné oblasti (§ 79 odst. 3 písm. d))
- uděluje výjimky z ochranných podmínek nerostů (§ 79 odst. 3 písm. f))
- je odvolacím orgánem proti rozhodnutím vydaným orgánem kraje v přenesené působnosti či správou národního parku nebo chráněné krajinné oblasti (§ 79 odst. 3 písm. h))
- vydává povolení k vývozu paleontologických nálezů, k vývozu zvláště chráněných rostlin, živočichů a nerostů, k výzkumu v národních přírodních rezervacích, národních přírodních památkách a kriticky či silně ohrožených druhů rostlin a živočichů (§ 79 odst. 3 písm. j))
- vydává souhlas k vývozu či dovozu rostlin a živočichů chráněných mezinárodními úmluvami (§ 79 odst. 3 písm. k))
- uděluje výjimky ze zákazů stanovených pro evropsky významné lokality, které ještě nejsou součástí zvláště chráněného území (§ 79 odst. 3 písm. q))

Správy národních parků a chráněných krajinných oblastí

- vykonávají státní správu v ochraně přírody a krajiny na území národních parků, chráněných krajinných oblastí a jejich ochranných pásem, pokud v zákoně o ochraně přírody a krajiny není stanoveno, že ji vykonává příslušný obecní úřad, ministerstvo životního prostředí nebo Česká inspekce životního prostředí (§ 78 odst. 1)

- rozhodují o odebrání nedovoleně drženého jedince zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů a ptáků (§ 78 odst. 2)
- vydávají povolení k činnostem v jeskyních (§ 78 odst. 2)
- vydávají stanoviska k zamýšleným koncepcím či záměrům, které by mohly samostatně nebo ve spojení s jinými významně ovlivnit území evropsky významné lokality nebo ptačí oblast (§ 78 odst. 2)
- udělují výjimky z ochranných podmínek zvláště chráněných kriticky a silně ohrožených druhů rostlin a živočichů (§ 78 odst. 2)
- vydávají souhlas s vypouštěním zvláště chráněných živočichů narozených a odchovaných v zajetí do volné přírody a vyséváním či vysazováním do volné přírody zvláště chráněné rostliny uměle vypěstované (§ 78 odst. 2)
- jsou oprávněny vydat vyhlášku o zřízení přírodní rezervace nebo přírodní památky (§ 78 odst. 2)

Česká inspekce životního prostředí

- ukládá pokuty právnickým a fyzickým osobám za porušení povinností při ochraně přírody a krajiny podle zákona o ochraně přírody a krajiny (§ 80 odst. 3)
- je oprávněna v případech hrozící škody naříditi omezení, případně zastavení škodlivé činnosti až do doby odstranění jejich nedostatků a příčin (§ 80 odst. 2)

Krajský úřad

- vydává závazné stanovisko ke schválení lesních hospodářských plánů a lesních hospodářských osnov (§ 77a odst. 3 písm. b))
- uděluje výjimky ze zákazů stanovených pro jeskyně a vydává povolení k činnostem v jeskyních (§ 77a odst. 3 písm. c))
- povoluje výjimky z ochranných podmínek ohrožených zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů (§ 77a odst. 3 písm. l))
- je odvolacím orgánem proti rozhodnutím vydaným obecním úřadem, pověřeným obecním úřadem nebo obecním úřadem obce s rozšířenou působností (§ 77a odst. 3 písm. u))
- vydává souhlas k činnostem v ptačích oblastech, které jsou nařízením vlády podmíněny souhlasem orgánu ochrany přírody (§ 77a odst. 3 písm. v))
- vydává stanoviska k zamýšleným koncepcím či záměrům, které by mohly samostatně nebo ve spojení s jinými významně ovlivnit území evropsky významné lokality nebo ptačí oblast nejde-li o území národních parků nebo chráněné krajinné oblasti nebo jejich ochranného pásma (§ 77a odst. 3 písm. w))

Obecní úřad obce s rozšířenou působností

(nejde-li o národní park, chráněnou krajinnou oblast nebo jejich ochranné pásmo)

- uděluje souhlas k umístování a povolování staveb, které by mohly snížit nebo změnit krajinný ráz (§ 12 odst. 2)
- vydává závazná stanoviska k zásahům do významných krajinných prvků²⁾ – mimo registrované významné krajinné prvky (§ 4 odst. 2)
- rozhoduje o možnosti a podmínkách uvedení do původního stavu v případě, kdy někdo poškodil, zničil nebo nedovoleně změnil části přírody a krajiny chráněné podle zákona o ochraně přírody a krajiny (§ 77 odst. 2 písm. f))
- je oprávněn stanovit fyzickým a právnickým osobám podmínky pro výkon činnosti, která by mohla způsobit nedovolenou změnu obecně nebo zvláště chráněných částí přírody, popřípadě takovou činnosti zakázat (§ 77 odst. 2 písm. d))

Pověřený obecní úřad

(mimo území národních parků, chráněných krajinných oblastí, národních přírodních rezervací, přírodních rezervací, národních přírodních památek a jejich ochranných pásem)

- registruje významné krajinné prvky²⁾ (§ 76 odst. 2 písm. a))
- vydává závazná stanoviska k zásahům do registrovaných krajinných prvků (§ 76 odst. 2 písm. a))
- vyhledává památné stromy a jejich ochranná pásma, zajišťuje jejich ochranu, popřípadě ruší jejich ochranu (§ 76 odst. 2 písm. b))
- vydává souhlas ke zřizování nebo rušení cest (§ 76 odst. 2 písm. d))

Obecní úřad

- povoluje s výjimkou území národních parků kácení dřevin a je oprávněn k pozastavení, omezení nebo zákazu kácení dřevin (§ 76 odst. 1 písm. a))
- ukládá náhradní výsadbu (s výjimkou území národních parků) a vede přehled pozemků vhodných k náhradní výsadbě (§ 76 odst. 1 písm. a))

---

¹⁾ Zákonem č. 218/2004 Sb., který novelizoval zákon o ochraně přírody a krajiny, byly kompetence k povolování výjimek ze zákazu v národních parcích, chráněných krajinných oblastech, národních přírodních rezervacích, přírodních rezervacích, národních přírodních památkách, přírodních památkách, evropsky významných lokalitách a ptačích oblastech v případech, kdy veřejný zájem výrazně převažuje nad zájmem ochrany přírody (§ 43), přiznány Vládě České republiky. Nicméně v ust. § 79 odst. 3 písm. g) jsou kompetence zachovány krajským úřadům v povolování výjimek ze zákazů v přírodních památkách (§ 77a odst. 3 písm. e)).

²⁾ Významný krajinný prvek je ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotná část krajiny, která utváří její typický vzhled nebo přispívá k udržení její stability. Ze zákona jsou jimi lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera a údolní nivy. Dále jsou jimi takové části krajiny, které zaregistruje pověřený obecní úřad, a mohou jimi být zejména mokřady, stepní trávníky, remízy, meze, trvalé travní plochy, naleziště nerostů a zkamenělin, umělé a přirozené skalní útvary, výchozy a odkryvy.

OCHRANA OVZDUŠÍ

(zák. č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší)

Ministerstvo životního prostředí

- vypracovává ve spolupráci s příslušnými ústředními správními úřady návrhy národních programů snižování emisí těch znečišťujících látek nebo jejich stanovených skupin, pro které byly stanoveny emisní stropy¹⁾ nebo redukční cíle²⁾ a lhůty k jejich dosažení s cílem zlepšení kvality ovzduší dosažením imisních limitů jednotlivých znečišťujících látek nebo jejich stanovených skupin (§ 6 odst. 2)
- vydává stanovisko k územní plánovací dokumentaci v průběhu jejího pořizování obsahující podmínky ochrany ovzduší a povolení ke zvýšenému obsahu síry v kapalných palivech (§ 43 písm. l))
- kontroluje a hodnotí dodržování imisních limitů a ledování a hodnocení depozic (§ 43 písm. m))
- rozhoduje o odvolání proti rozhodnutím vydaným Českou inspekcí životního prostředí a krajskými úřady (§ 43 písm. n))
- vyhláší prostřednictvím pověřené právnické osoby meteorologickou předpověď vzniku smogových situací, vznik a ukončení smogové situace (§ 43 písm. p))
- zpřístupňuje informace na základě zákona o ochraně ovzduší a zvláštních právních předpisů (§ 43 písm. s))
- rozhoduje o kategorii stacionárního zdroje znečišťování ovzduší³⁾ a emisních limitech⁴⁾ v případech zcela nových technologií a jejich zařízení, které dosud nebyly použity v provozu (§ 43 písm. w))

Česká inspekce životního prostředí

- rozhoduje v pochybnostech, zda jde o stacionární zdroj a o jeho zařazení do příslušné kategorie stacionárních zdrojů (§ 4 odst. 10)
- dozírá na dodržování právních předpisů a rozhodnutí orgánů ochrany ovzduší týkajících se ochrany ovzduší, ochrany ozónové vrstvy a klimatického systému Země⁵⁾ (§ 46 odst. 1 písm. a))
- rozhoduje v pochybnostech o vymezení stacionárního zdroje a zařazení do příslušné kategorie stacionárních zdrojů (§ 46 odst. 1 písm. e))
- ukládá provozovatelům zvláště velkých, velkých a středních stacionárních zdrojů pokuty za porušení povinností stanovených zákonem o ochraně ovzduší (§ 46 odst. 1 písm. h))

- zpřístupňuje informace na základě tohoto zákona a zvláštních právních předpisů (§ 46 odst. 1 písm. j))
- schvaluje regulační řády provozovatelů zvláště velkých, velkých a středních stacionárních zdrojů pro účely regulace emisí (§ 46 odst. 1 písm. m))

Česká obchodní inspekce

- kontroluje kvalitu paliv na vnitřním trhu v rozsahu kvalitativních ukazatelů stanovených prováděcím právním předpisem a technickými předpisy (§ 47 písm. a))

Krajský úřad

- rozhoduje o vyměření poplatku, odkladu nebo prominutí části poplatku za znečišťování ovzduší zvláště velkých a velkých stacionárních zdrojů (§ 48 odst. 1 písm. a))
- zpracovává pro své území krajský program snižování emisí znečišťujících látek nebo jejich stanovených skupin (§ 48 odst. 1 písm. e))
- vydává povolení k umístování staveb zvláště velkých, velkých a středních stacionárních zdrojů, která obsahují podmínky ochrany ovzduší, povolení jejich staveb a povolení k jejich uvedení do zkušebního i trvalého provozu (§ 48 odst. 1 písm. r))

Kraj

v samostatné působnosti

- vyjadřuje se k záměrům, které mohou výrazně ovlivnit čistotu ovzduší, k rozvojovým koncepcím a k programům rozvoje jednotlivých oborů a odvětví ve své územní působnosti (§ 48 odst. 2 písm. b))

Obecní úřad

- může zpracovat pro své území místní program snižování emisí znečišťujících látek nebo jejich stanovených skupin (§ 50 odst. 1 písm. f))
- je dotčeným správním orgánem v územním, stavebním a kolaudačním řízení z hlediska ochrany ovzduší (§ 50 odst. 1 písm. a))
- zpřístupňuje informace podle tohoto zákona a zvláštních právních předpisů (§ 50 odst. 1 písm. b))

- vydává nařízení, jímž může na svém území stanovit podmínky spalování suchých rostlinných materiálů nebo toto spalování zakázat (§ 50 odst. 1 písm. h))
- kontroluje dodržování přípustné tmavosti kouře, pachového čísla a přípustné míry obtěžování zápachem u provozovatelů malých stacionárních zdrojů (§ 50 odst. 2 písm. b))

Obec

v samostatné působnosti

- může obecně závaznou vyhláškou zakázat promítání světelných reklam a efektů na oblohu a zakázat používání laserové techniky při kulturních akcích (§ 50 odst. 3)

Celní úřad

- provádí kontrolu dovozů a vývozů regulovaných látek a výrobků, které je obsahují, podle příloh č. 5 a 6 k zákonu o ochraně ovzduší a vybraných látek ovlivňujících klimatický systém Země³⁾ podle přílohy č. 10 k zákonu o ochraně ovzduší (§ 51 písm. a))

---

¹⁾ Emisním stropem je nejvyšší přípustná úhrnná emise znečišťující látky nebo stanovené skupiny těchto látek vznikající v důsledku lidské činnosti.

²⁾ Redukčním cílem je procento, o které je nutno ve stanoveném termínu snížit emise znečišťující látky nebo stanovené skupiny těchto látek ze všech zdrojů znečišťování ovzduší umístěných na vymezeném území ve srovnání s rokem stanoveným jako referenční.

³⁾ Stacionárním zdrojem znečišťování ovzduší je zařízení spalovacího nebo jiného technologického procesu, které znečišťuje nebo může znečišťovat ovzduší. Dále se za takový zdroj znečištění považuje např. šachta, lom a jiná plocha s možností zapaření, hoření nebo úletu znečišťujících látek. Stacionární zdroje se dělí např. podle míry svého vlivu na kvalitu ovzduší na kategorie zvláště velké, velké, střední a malé stacionární zdroje.

⁴⁾ Emisním limitem je nejvýše přípustné množství znečišťující látky nebo stanovené skupiny těchto látek nebo pachových látek vypouštěné do ovzduší ze zdroje znečišťování ovzduší. Vyjadřuje se jako hmotnostní koncentrace znečišťující látky za jednotku času nebo hmotnost znečišťující látky vztažená na jednotku produkce nebo lidské činnosti nebo jako počet pachových jednotek na jednotku objemu nebo jako počet částic znečišťující látky na jednotku objemu.

⁵⁾ Klimatickým systémem Země je myšlena veškerá atmosféra, hydrosféra, biosféra, geosféra a jejich vzájemné působení.

OCHRANA VOD

(zák. č. 254/2001 Sb., o vodách)

Ministerstvo zemědělství

- vykonává působnost ústředního vodoprávního úřadu, není-li tato působnost svěřena jiným ministerstvům (§ 108 odst. 1)
- stanoví vyhláškou ve spolupráci s ministerstvem životního prostředí seznam významných vodních toků (§ 47 odst. 1)
- určuje obce nebo fyzické osoby nebo právnické osoby správci drobného vodního toku (§ 48 odst. 2)
- rozhoduje v pochybnostech o rozsahu povinností nebo oprávnění správců povodí a správců vodních toků (§ 53)
- pořizuje plán hlavních povodí České republiky (§ 24 odst. 2)

Ministerstvo životního prostředí

- vykonává působnost ústředního vodoprávního úřadu ve věcech povolení k vypouštění odpadních vod do vod povrchových nebo podzemních, povolení k čerpání znečištěných podzemních vod za účelem snížení jejich znečištění a k jejich následnému vypouštění do těchto vod, popřípadě do vod povrchových, povolení k vypouštění odpadních vod s obsahem zvláště nebezpečných látek¹⁾ do kanalizací atd. (§ 108 odst. 2)
- povoluje výjimky ze zákazů činností v chráněné oblasti přirozené akumulace vod²⁾ stanovených nařízením vlády (§ 28)

Ministerstvo zdravotnictví

- stanovuje vyhláškou ve spolupráci s MŽP povrchové vody využívané ke koupání osob pro vyhovující jakost vody, které obvykle používá ke koupání větší počet osob (§ 108 odst. 3)

Ministerstvo dopravy a spojů

- stanovuje v dohodě s MŽP ve spolupráci s Ministerstvem zemědělství rozsah a podmínky užívání povrchových vod k plavbě (§ 108 odst. 4)

Ministerstvo obrany

- vykonává působnost ústředního vodoprávního úřadu ve věcech, v nichž je založena působnost újezdních úřadů (§ 108 odst. 5)

Krajský úřad

- vyjadřuje se ke stavbám (jejich umístění, provedení, změnám či odstranění), pokud rozhodujícím způsobem ovlivňují nakládání s vodami, ochranu vod nebo ochranu proti povodním a pokud si to vyhradí (§ 107 písm. a))
- stanovuje způsob a podmínky vypouštění důlních vod do vod povrchových nebo podzemních (§ 107 písm. h))

- povoluje vzdouvání a akumulaci povrchových vod v nádržích s celkovým objemem nad 1 000 000 m³ nebo s výškou vzduší nad 10 m ode dna základové výpusti (§ 107 písm. m))
- rozhoduje v pochybnostech o tom, zda se jedná, nebo nejedná o povrchové nebo podzemní vody (§ 107 písm. o))

Obecní úřad obce s rozšířenou působností

- vykonává působnost vodoprávního orgánu v těch věcech, kde není zákonem o vodách výslovně stanovena působnost jiného orgánu.
- vydává povolení k nakládání s povrchovými vodami, a to k jejich odběru, vzdouvání, popřípadě akumulaci, k využívání jejich energetického potenciálu, k užívání těchto vod pro chov ryb nebo vodní drůbeže popřípadě jiných vodních živočichů, za účelem podnikání (§ 8 odst. 1 písm. a))
- vydává povolení k nakládání s podzemními vodami, a to k jejich odběru, akumulaci, čerpání za účelem snižování jejich hladiny, k umělému obohacování podzemních zdrojů vod povrchovou vodou (§ 8 odst. 1 písm. b))
- vydává povolení k vypouštění odpadních vod do vod povrchových nebo podzemních (§ 8 odst. 1 písm. c))
- provádí dozor nad vodními díly, jejichž stav by mohl ohrozit bezpečnost osob nebo majetku (§ 110 odst. 4))

Pověřený obecní úřad

- povoluje pro potřeby jednotlivých občanů (domácností) odběr a jiné nakládání s povrchovými nebo podzemními vodami, s výjimkou vypouštění odpadních vod do vod povrchových nebo podzemních (§ 105 odst. 2 písm. a))
- povoluje zřizování, změny a odstraňování vodních děl, která s tímto odběrem nebo nakládáním souvisejí (§ 105 odst. 2 písm. a))
- vydává souhlas³⁾ ke stavbám jednotlivých obytných budov a k terénním úpravám v záplavových územích neovlivňujícím odtokové poměry (§ 105 odst. 2 písm. c))

Obecní úřad

- upravuje, omezuje, popřípadě zakazuje obecné nakládání s povrchovými vodami, nejde-li o vodní toky tvořící státní hranice (§ 105 odst. 1)

Újezdní úřad

- vykonává státní správu na území vojenských újezdů v rozsahu potřeb zajištění obrany státu a výcviku ozbrojených sil (105 odst. 3)

¹⁾ Zvláště nebezpečné látky jsou látky náležející do skupin látek uvedených v příloze 1 zákona o vodách (např. látky vykazující karcinogenní, mutagenní nebo teratogenní vlastnosti ve vodním prostředí nebo jeho vlivem, rtuť a její sloučeniny, kadmium a jeho sloučeniny atd.)

²⁾ Chráněnou oblastí přirozené akumulace vod (CHOPAV) je oblast, která pro své přírodní podmínky tvoří významnou přirozenou akumulaci vod. Status CHOPAV jí uděluje vláda nařízením.

³⁾ Podle § 17 odst. 1 písm. c), d) a e), tj. ke stavbám, k těžbě nerostů nebo k terénním úpravám v záplavových územích, ke stavbám ve vzdálenosti do 15 m od vzdušné paty ochranné hráze vodního toku a ke stavbám v ochranných pásmech vodních zdrojů.

OCHRANA LESA

(zák. č. 289/1995 Sb., o lesích, zák. č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa)

Ministerstvo zemědělství (upraveno v zák. č. 289/1995 Sb.)

- rozhoduje o souhlasu k návrhům územně plánovací dokumentace pro velké územní celky, jimiž mají být dotčeny pozemky určené k plnění funkcí lesa¹⁾ (§ 49 odst. 2 písm. a))
- rozhoduje o zařazení lesů do kategorie lesů ochranných nebo lesů zvláštního určení ve vojenských lesích (§ 49 odst. 2 písm. d))
- vydává souhlas k nakládání se státními lesy (§ 49 odst. 3 písm. d))
- vydává souhlas k návrhům na stanovení dobývacích prostorů, jimiž mají být dotčeny pozemky určené k plnění funkcí lesa, a určuje způsob jejich rekultivace (§ 49 odst. 3 písm. c))
- vyjadřuje se k návrhům tras celostátních a tranzitních liniových staveb a jejich součástí (§ 49 odst. 3 písm. d))
- vydává a schvaluje oblastní plány rozvoje lesů (§ 49 odst. 3 písm. f))

Ministerstvo životního prostředí (upraveno v zák. č. 289/1995 Sb.)

- vykonává působnost krajského úřadu a ministerstva zemědělství v lesích národních parků a jejich ochranných pásmech (§ 49 odst. 4)

Česká inspekce životního prostředí (upraveno v zák. č. 282/1991 Sb.)

- dozírá na dodržování právních předpisů a rozhodnutí týkajících se funkcí lesů jako složky životního prostředí, právníky a fyzickými osobami (§ 2)
- zjišťuje nedostatky a škody na funkcích lesa jako složce životního prostředí, jejich příčiny a osoby zodpovědné za jejich vznik nebo trvání (§ 3 odst. 1)
- provádí kontrolu uložených opatření (§ 3 odst. 3)

Krajský úřad (upraveno v zák. č. 289/1995 Sb.)

- rozhoduje o zařazení lesů do kategorie lesů ochranných²⁾ nebo lesů zvláštního určení³⁾ (§ 48a odst. 1 písm. a))
- rozhoduje o souhlasu k vydání územního rozhodnutí, jímž mají být dotčeny pozemky určené k plnění funkcí

lesa těžbou nevyhrazených nerostů nebo jímž mají být dotčeny pozemky určené k plnění funkcí lesa o výměře 1 ha a více (§ 48a odst. 1 písm. d))

- rozhoduje o dočasném omezení nebo vyloučení vstupu do lesa, pokud přesahují správní obvod obce s rozšířenou působností (§ 48a odst. 1 písm. f))
- rozhoduje o uložení nebo provedení opatření meliorací a hrazení bystřin v lesích (§ 48a odst. 1 písm. i))
- schvaluje zpracované lesní hospodářské plány⁴⁾ a povoluje jejich změny (§ 48a odst. 2 písm. b))
- v rámci schvalování lesních hospodářských plánů povoluje výjimky ze stanovené velikosti nebo šíře holé seče a výjimky ze zákonných lhůt pro zalesnění a zajištění lesního porostu (§ 48a odst. 2 písm. b))

Obecní úřad obce s rozšířenou působností (§ 48 zák. č. 289/1995 Sb.)

- rozhoduje o pochybnostech, zda jde o pozemky určené k plnění funkcí lesa (§ 48 odst. 1 písm. a))
- rozhoduje o prohlášení pozemku za pozemek určený k plnění funkcí lesa (§ 48 odst. 1 písm. b))
- rozhoduje o souhlasu k návrhům územně plánovací dokumentace, jimiž mají být dotčeny lesní pozemky, pokud není příslušný kraj nebo ministerstvo zemědělství (§ 48 odst. 1 písm. c))
- rozhoduje o povolení výjimky ze zákazu některých činností v lese (§ 48 odst. 1 písm. h))
- zajišťuje zpracování lesních hospodářských osnov⁵⁾ (§ 48 odst. 2 písm. b))

Vojenský lesní úřad (upraveno v zák. č. 289/1995 Sb.)

- vykonává státní správu lesů ve vojenských lesích, které jsou v působnosti ministerstva obrany, v rozsahu působnosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností a krajského úřadu (§ 47 odst. 2)

Správy národních parků (upraveno v zák. č. 289/1995 Sb.)

- vykonávají státní správu v lesích národních parků (§ 47 odst. 3)

¹⁾ Jde např. o pozemky s lesními porosty a plochy, na nichž byly lesní porosty odstraněny za účelem obnovy, lesní průseky a nebezpečné lesní cesty, nejsou-li širší než 4 m, zpevněné lesní cesty, drobné vodní plochy, pozemky nad horní hranici dřevinné vegetace (hole) atd.

²⁾ Do kategorie lesů ochranných se zařazují např. lesy na mimořádně nepříznivých stanovištích (sutě, prudké svahy, strže apod.), vysokohorské lesy pod hranicí stromové vegetace chránící níže položené lesy a lesy na exponovaných hřebenech a lesy v klečovém lesním vegetačním stupni.

³⁾ Do kategorie lesů zvláštního určení se zařazují lesy, které nejsou lesy ochrannými a nacházejí se v pásmech hygienické ochrany vodních zdrojů I. stupně, v ochranných pásmech zdrojů přírodních léčivých a stolních minerálních vod a na území národních parků a národních přírodních rezervací.

⁴⁾ Lesní hospodářské plány jsou nástrojem vlastníka lesa. Jejich závazná ustanovení určují maximální celkovou výši těžeb a minimální podíl melioračních a zpevňujících dřevin při obnově porostu. Zpracovávají se pro lesy o rozloze od 50 ha a na období 10 let.

⁵⁾ Lesní hospodářské osnovy se zpracovávají pro lesy o rozloze menší než 50 ha pro zjištění stavu lesa a pro výkon státní správy lesů v případě, že pro ně není zpracován plán lesního hospodářství. Obvykle se zpracovávají na období 10 let.

OCHRANA VEŘEJNÉHO ZDRAVÍ

(zák. č. 258/2000 Sb.)

Ministerstvo zdravotnictví

- rozhoduje o opravných prostředcích proti rozhodnutím krajských hygienických stanic (§ 80 odst. 1 písm. c))
- nařizuje mimořádná opatření při epidemii a nebezpečí jejího vzniku a mimořádná opatření k ochraně zdraví fyzických osob při výskytu nebezpečných a z nebezpečnosti podezřelých výrobků a nejakostních či z porušení jakosti podezřelých vod, při životních pohromách a jiných mimořádných událostech, pokud mají být provedena celostátně nebo na území několika krajů, a rozhoduje o jejich ukončení včetně uvolnění výrobků na trh nebo do oběhu (§ 80 odst. 1 písm. g))

Ministerstvo obrany a Ministerstvo vnitra

- plní úkoly státní správy v ochraně veřejného zdraví včetně státního zdravotního dozoru v ozbrojených silách a ozbrojených bezpečnostních sborech, s výjimkou Vězeňské služby ČR (§ 83)

Krajská hygienická stanice

zbytková působnost

- vydává povolení k používání, popřípadě provozu zdroje hluku nebo vibrací, s výjimkou letišť, u nichž nelze z vážných důvodů dodržet hygienické limity (§ 31 odst. 1)
- provádí ověření podmínek vzniku onemocnění pro účely posuzování nemocí z povolání (§ 82 odst. 2 písm. g))
- nařizuje mimořádná opatření při epidemii a nebezpečí jejího vzniku a mimořádná opatření k ochraně zdraví fyzických osob při výskytu nebezpečných a z nebezpečnosti podezřelých výrobků a nejakostních či z porušení jakosti podezřelých vod, při živelních pohromách a jiných mimořádných událostech, pokud není příslušné Ministerstvo zdravotnictví, a rozhodovat o jejich ukončení včetně uvolnění výrobků na trh nebo do oběhu (§ 82 odst. 2 písm. l))

OCHRANA ZEMĚDĚLSKÉHO PŮDNÍHO FONDU

(zák. č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu)

Ministerstvo životního prostředí

- uděluje souhlas k návrhům územních plánů obcí, ve kterých je sídlo kraje, k návrhům územně plánovacích podkladů velkých územních celků, k návrhům územních plánů velkých územních celků a k návrhům územně plánovacích podkladů a návrhu územního plánu, který řeší celé území hlavního města Prahy (§ 17 písm. a))
- uděluje souhlas k návrhům na stanovení dobývacích prostorů, je-li navrhovaným řešením dotčen zemědělský půdní fond o výměře nad 20 ha (§ 17 písm. b))
- uděluje souhlas k odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu, má-li být dotčena zemědělská půda a půda dočasně neobdělávaná o výměře nad 10 ha; přitom stanoví podmínky k zajištění ochrany zemědělského půdního, schvaluje plán rekultivace, popřípadě stanoví zvláštní režim jeho provádění a vymezí, zda a v jaké výši budou předepsány odvody za odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu (§ 17 písm. d))

Správy národních parků

- vykonávají působnost na území těchto parků při ochraně zemědělského půdního fondu podle zvláštního předpisu (§ 16)

Krajský úřad a Magistrát hl. m. Prahy

- uděluje souhlas k návrhům územních plánů obcí s výjimkou územních plánů obcí, ve kterých je sídlo kraje, k návrhům regulačních plánů a k návrhům územně plánovacích podkladů, nejde-li o případy v působnosti obecních úřadů obcí s rozšířenou působností nebo Ministerstva životního prostředí (§ 17a písm. a))

- uděluje souhlas k návrhům na stanovení dobývacích prostorů, je-li navrhovaným řešením dotčen zemědělský půdní fond o výměře do 20 ha (§ 17a písm. b))
- uděluje souhlas k odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu, má-li být dotčena zemědělská půda a půda dočasně neobdělávaná o výměře od 1 do 10 ha (§ 17a odst. e))

Obecní úřad obce s rozšířenou působností a Magistrát hl.m. Prahy

- uděluje souhlas ke změně louky nebo pastviny na ornou půdu (§ 15 písm. a))
- ukládají změnu kultury zemědělské půdy na pozemcích o výměře nad 1 ha (§ 15 písm. b))
- uděluje souhlas k odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu, má-li být dotčena zemědělská půda¹⁾ a půda dočasně neobdělávaná²⁾ (§ 1 odst. 2) o výměře do 1 ha; přitom stanoví podmínky k zajištění ochrany zemědělského půdního fondu, schvalují plán rekultivace, popřípadě stanoví zvláštní režim jeho provádění a vymezí, zda a v jaké výši budou předepsány odvody za odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu (§ 15 písm. f))
- rozhoduje v pochybnostech o tom, že jde o součásti zemědělského půdního fondu (§ 15 písm. h))

Pověřený obecní úřad (a úřady městských částí Praha 1 až 10)

- ukládá změnu kultury zemědělské půdy na pozemcích o výměře do 1 ha (§ 14 písm. a))
- ukládá odstranění závad zjištěných při dozorové a kontrolní činnosti (§ 14 písm. b))

¹⁾ Zemědělskou půdou se rozumí orná půda, chmelnice, vinice, zahrady, ovocné sady, louky, pastviny. Jde o půdu zemědělsky obhospodařovanou a spolu s půdou dočasně neobdělávanou tvoří zemědělský půdní fond.

²⁾ Půdou dočasně neobdělávanou se rozumí půda, která má být nadále zemědělsky obhospodařována, ale dočasně obdělávána není.

OCHRANA ZVÍŘAT

(zák. č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, zák. č. 166/1999 Sb., o veterinární péči)

Ministerstvo zemědělství (upraveno v zák. č. 246/1992 Sb. a v zák. č. 166/1999 Sb.)

- stanoví hlavní úkoly na úseku ochrany zvířat a organizuje, řídí a kontroluje jejich plnění (§ 20 písm. a) zák. č. 249/1992 Sb.)
- může měnit nebo zrušit mimořádná veterinární opatření vyhlášená Státní veterinární správou, která trvají déle než 15 dnů (§ 44 odst. 1 písm. f) zák. č. 166/1999 Sb.)
- rozhoduje o náhradě nákladů a ztrát vzniklých v souvislosti s nebezpečnými nákazami (§ 44 odst. 1 písm. g) zák. č. 166/99 Sb.)

Ministerstvo obrany a Ministerstvo vnitra (upraveno v zák.č. 166/1999 Sb.)

- organizuje provádění mimořádných veterinárních opatření nařízených jinými orgány, popřípadě činí v dohodě s těmito orgány vlastní mimořádná veterinární opatření (§ 45 písm. a))

Ústřední komise pro ochranu zvířat (upraveno v zák. č. 246/1992 Sb.)

- vede ústřední evidenci počtu pokusných zvířat použitých pro ověření vědecké domněnky a získání nových poznatků, stanovení diagnózy, vývoje a ověřování biologického produktu včetně zjištění jeho účinku a získání výrobku tohoto charakteru, testace, zkoumání reakcí zvířete včetně jeho metodického sledování ve volné přírodě, výuky a vývoje a ověřování léčiv, veterinárních technických prostředků nebo veterinárních přípravků (§ 21 odst. 3 písm. b) zák. č. 249/1992 Sb.)

Státní veterinární správa (upraveno v zák. č. 246/1992 Sb. a v zák. č. 166/1999 Sb.)

- vykonává dozor nad dodržováním povinností stanovených zákonem na ochranu zvířat proti týrání a obecně závaznými právními předpisy vydanými na jeho základě v případech, kdy si to vyhradí (§ 22 odst. 2 písm. b) zák. č. 246/1992 Sb.)

- řídí okresní veterinární správy, rozhoduje o opravných prostředcích proti jejich rozhodnutím a proti rozhodnutí Ústavu pro státní kontrolu veterinárních biopreparátů a léčiv (§ 48 písm. d))
- dává z hlediska zdravotní nezávadnosti souhlas k biologickému zkoušení dosud nepoužívaných krmiv, jejich výrobě, dovozu a uvádění do oběhu (§ 48 písm. i))

Krajská veterinární správa (upraveno v zák. č. 246/1992 Sb. a v zák. č. 166/1999 Sb.)

- povoluje užití jiných postupů utrácení zvířat, než jsou uvedeny v zákoně na ochranu zvířat proti týrání (§ 22 odst. 1 písm. b) zák. č. 246/1992 Sb.)
- vydává, mění nebo odnímá rozhodnutí o povolení chovu nebezpečných druhů zvířat (§ 22 odst. 1 písm. c) zák. č. 246/1992 Sb.)
- stanovuje veterinární podmínky pro provádění pokusů na zvířatech (§ 22 odst. 1 písm. g) zák. č. 246/1992 Sb.)
- vyhláší mimořádná veterinární opatření v obvodu své působnosti nebo jeho části, přesahující územní obvod obce, ruší vyhlášená mimořádná veterinární opatření, popřípadě zmírňuje nebo ruší některá z nich a dozírá na plnění vyhlášených opatření (§ 49 odst. 1 písm. c) zák. č. 166/1999)
- vydává závazné posudky pro územní, stavební a kolaudační řízení (§ 49 odst. 1 písm. i) zák. č. 166/1999 Sb.)

Obecní úřad obce s rozšířenou působností (upraveno v zák. č. 246/1992 Sb.)

- projednává přestupky na úseku ochrany zvířat (§ 24a odst. 1 písm. a))

Obec (upraveno v zák. č. 166/1999 Sb.)

- sama nebo ve spolupráci s jinou obcí nebo jinou osobou může zřídit a provozovat útulek pro opuštěná zvířata odchycená postupem podle zákona o veterinární péči (§ 46 písm. c))

OBCHODOVÁNÍ S OHROŽENÝMI DRUHY PLANĚ ROSTOUCÍCH ROSTLIN A VOLNĚ ŽIJÍCÍCH ŽIVOČICHŮ

(zák. č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy)

Ministerstvo životního prostředí

- vydává povolení k dovozu exempláře¹⁾ druhu přímo ohroženého vyhnutím (§ 5)
- vydává povolení k dovozu jiného exempláře než exempláře druhu přímo ohroženého vyhnutím (§ 7)
- uděluje výjimku ze zákazu lovu kytovců (§ 20 odst. 2)
- provádí registraci provozu zařízení, ve kterých se chovají nebo uměle rozmnožují exempláře pro obchodní účely (§ 29)

Ministerstvo financí

- spolupracuje s Ministerstvem životního prostředí a Českou inspekcí životního prostředí při kontrole dovozu, vývozu a tranzitu exemplářů, jiných jedinců, výrobků z tuleňů a regulovaných kožešin, na které se vztahuje právo Evropských společenství o ochraně ohrožených druhů a zákon o obchodování ohroženými druhy (§ 25 odst. 3 písm. a))

Česká inspekce životního prostředí

- provádí kontrolu dodržování zákona o obchodování ohroženými druhy planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů (§ 25 odst. 4 písm. a))
- zadržuje nebo zabavuje exempláře v případě porušení práva Evropských společenství o ochraně ohrožených druhů nebo zákona o obchodování s ohroženými druhy a umísťuje je v záchranných centrech (§ 25 odst. 4 písm. e))
- vede centrální databázi registrovaných exemplářů (§ 25 odst. 4 písm. g))

Celní orgány²⁾

- při celním dohledu nad zbožím, které je exemplářem, provádějí kontroly exemplářů v době dovozu, vývozu, zpětného vývozu a tranzitu a plní další povinnosti podle zákona o obchodování s ohroženými

Krajský úřad

- uděluje výjimky ze zákazů obchodních činností s exempláři mimo území CHKO a národních parků (§ 25 odst. 8)
- zajišťuje registraci exemplářů, které jsou u právnické nebo fyzické osoby v dlouhodobé výpůjčce z ciziny nebo v jejich vlastnictví, a jde-li o exemplář druhu přímo ohroženého vyhnutím, na který se vztahuje zákaz obchodních činností, nebo jde-li o exemplář jiného druhu, pokud tak stanoví prováděcí právní předpis (§ 25 odst. 8)

Správy národních parků a správy chráněných krajinných oblastí

- udělují výjimky ze zákazů obchodních činností s exempláři na území CHKO a národních parků (§ 25 odst. 8)
- zajišťují registraci exemplářů, které jsou u právnické nebo fyzické osoby v dlouhodobé výpůjčce z ciziny nebo v jejich vlastnictví, a jde-li o exemplář druhu přímo ohroženého vyhnutím, na který se vztahuje zákaz obchodních činností, nebo jde-li o exemplář jiného druhu, pokud tak stanoví prováděcí právní předpis (§ 25 odst. 8)

¹⁾ Exemplářem se rozumí živý nebo neživý živočich nebo rostlina druhu, který je přímo ohrožen vyhubením, který je nutno chránit usměrňováním dovozu a vývozu, aby nedošlo k jeho ohrožení vyhubením, nebo za účelem ochrany jiných ohrožených druhů nebo který je chráněn na návrh státu, jenž je členem mezinárodní úmluvy CITES (úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin); v případě takového neživého živočicha nebo rostliny je exemplářem myšlena také jakákoliv část těla nebo výrobek z takového živočicha nebo rostliny (§ 3 písm. a))

²⁾ Generální ředitelství cel, celní ředitelství a celní úřady

VYUŽÍVÁNÍ NEROSTNÉHO BOHATSTVÍ

(zák. č. 44/1988 Sb. o ochraně a využití nerostného bohatství, zák. č. 62/1988 Sb., o geologických pracích, zák. č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě)

Ministerstvo životního prostředí

- rozhoduje v pochybnostech, zda některá činnost je geologickou prací¹⁾, popřípadě zda jde o geologický výzkum nebo geologický průzkum a jakou jeho etapu (§ 2 odst. 6 zák. č. 62/1988 Sb.)
- rozhoduje o stanovení průzkumného území²⁾ (§ 4a zák. č. 62/1988 Sb.)
- stanoví po projednání s orgánem kraje v přenesené působnosti chráněné ložiskové území³⁾ – rozhodnutí vydává v součinnosti s ministerstvem průmyslu a obchodu, obvodním báňským úřadem a po dohodě s orgánem územního plánování a stavebním úřadem (§ 17 odst. 1 zák. č. 44/1988 Sb.)
- vede evidenci chráněných ložiskových území (§ 29 odst. 2 zák. č. 44/1988 Sb.)

Ministerstvo průmyslu a obchodu

- rozhoduje se souhlasem MŽP v období vyhledávání a průzkumu výhradního ložiska⁴⁾ o návrhu na odpis zásob⁵⁾ tohoto ložiska (§ 14c odst. 1 zák. č. 44/1988 Sb.)
- vydává souhlas k výrobě a zpracovávání výbušnin nebo provádění výzkumu, vývoje nebo pokusné výrobě výbušnin (§ 23 odst. 1 zák. č. 61/1988 Sb.)

Český báňský úřad

- rozhoduje v pochybnostech po projednání s dotčenými ústředními orgány státní správy, zda jde o hornickou činnost⁶⁾ nebo zda jde o činnost prováděnou hornickým způsobem⁷⁾ (§ 4 zák. č. 61/1988 Sb.)
- povoluje jednotlivé druhy výbušnin k prvnímu použití v rizikových podmínkách a rizikovém prostředí (§ 40 odst. 5 písm. e) zák. č. 61/1988 Sb.)
- vede souhrnnou evidenci dobývacích prostorů (§ 29 odst. 3 zák. č. 44/1988 Sb.)

Obvodní báňský úřad

- povoluje otvírku, přípravu a dobývání výhradních ložisek (§ 10 odst. 1 zák. č. 61/1988 Sb.)

- povoluje zajištění nebo likvidaci starých důlních děl (§13 odst. 1 zák. č. 61/1988 Sb.)
- povoluje trhací práce při hornické činnosti a činnosti prováděné hornickým způsobem, trhací práce při ostatních činnostech a ohňostrojné práce (§ 27 odst. 2 zák. č. 61/1988 Sb.)
- stanoví, mění nebo ruší dobývací prostory a vede jejich evidenci (§ 41 odst. 2 písm. a) zák. č. 61/1988 Sb.)
- povoluje otvírku, přípravu a dobývání výhradních ložisek a ve stanovených případech vyhledávání a průzkum ložisek důlními díly (§ 41 odst. 2 písm. b) zák. č. 61/1988 Sb.)
- schvaluje v rámci povolování otvírky, přípravy a dobývání výhradních ložisek návrh na vytvoření finančních rezerv pro vypořádání důlních škod a na sanaci a rekultivaci pozemků dotčených vlivem dobývání a rozhoduje o jejich čerpání (§ 41 odst. 2 písm. c))
- povoluje zvláštní zásahy do zemské kůry⁸⁾ a zajištění nebo likvidaci starých důlních děl (§ 41 odst. 2 písm. e) zák. č. 61/1988 Sb.)
- rozhoduje o návrhu na odpis malého množství zásob⁹⁾ výhradního ložiska (§ 14c odst. 2 zák. č. 44/1988 Sb.)

Krajský úřad

- rozhoduje o omezení vlastnických práv vlastníka nebo nájemce nemovitosti uložením povinnosti strpět provedení geologických prací, pokud nedojde k dohodě o provádění geologických prací, zřizování pracovišť, přístupových cest přívodu vody a energie, jakož i provádění nezbytných úprav půdy a odstraňování porostů s vlastníkem dotčeného pozemku (§ 14 odst. 2 zák. č. 62/1988 Sb.)
- rozhoduje spory o jednorázovou náhradu za omezení vlastníka nemovitosti v jejím obvyklém užívání z důvodu realizace činností spojených s dobýváním výhradních ložisek (otvírka, příprava, dobývání, oprava a zušlechťování nerostů, zajišťování důlních děl a lomů, jejich likvidace atd.) (§ 16 odst. 4 zák. č. 61/1988 Sb.)

¹⁾ Geologickými pracemi se rozumí geologický výzkum a geologický průzkum, který zahrnuje zkoumání, hodnocení, dokumentování a zobrazování vývoje a složení geologické stavby území a jejich zákonitostí a vyhledávání a průzkum ložisek nerostů, ověřování jejich zásob a zpracovávání geologických podkladů pro jejich využívání a ochranu.

²⁾ Průzkumné území se stanoví za účelem vyhledávání a průzkumu výhradního ložiska.

³⁾ Chráněné ložiskové území je územím, které se vymezí za účelem ochrany proti znemožnění nebo ztížení dobývání výhradního ložiska, které se na něm nachází. Ochrana spočívá např. v zabránění realizace staveb nebo zařízení, která nesouvisí s dobýváním výhradního ložiska a mohla by jej tedy ztížit nebo znemožnit.

⁴⁾ Výhradním ložiskem je území, na němž bylo zjištěno takové množství nebo jakost vyhrazeného nerostu, které umožňuje očekávat jeho nahromadění. Vyhrazené nerosty jsou např. radioaktivní nerosty, všechny druhy ropy a hořlavého zemního plynu, všechny druhy uhlí, nerosty, z nichž je možno průmyslově vyrábět kovy, magnetit, kamenná sůl, vápenc, atd. (jejich výčet obsahuje § 3 odst. 1 zák. č. 44/1988 Sb.)

⁵⁾ Odpisem zásob výhradních ložisek se rozumí jejich vynětí z evidence zásob nebo jejich převod ze zásob bilančních do zásob nebilančních.

⁶⁾ Hornickou činností se rozumí např. vyhledávání a průzkum ložisek vyhrazených nerostů (tj. výhradních ložisek), otvírka, příprava a dobývání výhradních ložisek, atd. (§ 2 zák. č. 61/1988 Sb.)

⁷⁾ Činností prováděnou hornickým způsobem se rozumí např. dobývání ložisek nevyhrazených nerostů, těžba písků v korytech vodních toků, práce na zpřístupnění jeskyní a práce na jejich udržování v bezpečném stavu atd. (§ 3 zák. č. 61/1988 Sb.)

⁸⁾ Zvláštními zásahy do zemské kůry se rozumí zřizování, provoz, zajištění a likvidace zařízení pro uskladňování plynů nebo kapalin v přírodních horninových strukturách a v podzemních prostorech, ukládání radioaktivních a jiných odpadů v podzemních prostorech a průmyslové využívání tepelné energie zemské kůry.

⁹⁾ Malým množstvím zásob se rozumí množství zásob nepřesahující v kalendářním roce celkově 5 % plánované roční těžby na ložisku, nejvýše však v jednotlivém případě 100 000 t nebo 50 000 m³.

POSUZOVÁNÍ VLIVŮ NA ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

(zák. č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí)

Ministerstvo životního prostředí

- zajišťuje posuzování záměrů¹⁾ uvedených v příloze č. 1 sloupcích A zákona o posuzování vlivů na životní prostředí a u záměrů, jejichž oznamovatelem je Ministerstvo obrany, i ve sloupcích B a jejich změn (§ 21 písm. c))
- zajišťuje posuzování územního plánu velkého územního celku a dále posuzování koncepcí²⁾ v případech, kdy dotčené území tvoří celé území kraje nebo zasahuje na území více krajů nebo na území národního parku nebo chráněné krajinné oblasti nebo pokud dotčené území tvoří území celého státu (§ 21 písm. d))
- zajišťuje mezistátní posuzování záměrů a koncepcí (§ 21 písm. f))

- vede souhrnnou evidenci všech zahajovaných posuzování a evidenci všech vydaných závěrů zjišťovacích řízení a stanovisek (§ 21 písm. h))

Krajský úřad

- zajišťuje posuzování záměrů uvedených v příloze č. 1 sloupcích B zákona a jejich změn (§ 22 písm. a))
- zajišťují posuzování územního plánu obce podle § 10i a dále posuzování koncepcí v případech, kdy dotčené území zasahuje výlučně do územního obvodu kraje, není-li příslušné ministerstvo podle § 21 písm. d) (§ 22 písm. b))
- vede evidenci jím vydaných stanovisek (§ 22 písm. b))

---

¹⁾ Záměrem se rozumí stavby, činnosti a technologie, které jsou uvedeny v příloze č. 1 k zákonu o posuzování vlivů na životní prostředí.

²⁾ Koncepcí se rozumí strategie, politiky, plány nebo programy zpracované nebo zadané orgánem veřejné správy a následně orgánem veřejné správy schvalované nebo ke schválení předkládané

PREVENCE ZÁVAŽNÝCH HAVÁRIÍ

(zák. č. 353/1999 Sb., o prevenci závažných havárií)

Ministerstvo životního prostředí

- přezkoumává správní rozhodnutí vydaná podle zákona o prevenci závažných havárií Českou inspekci životního prostředí a krajskými úřady (§ 17 písm. c))
- posuzuje analýzy a hodnocení rizik závažných havárií a preventivní bezpečnostní opatření uvedená v programech a bezpečnostních zprávách (§ 17 písm. e))

Ministerstvo vnitra

- plní funkci kontaktního místa pro oznamování závažné havárie podle vyhlášených mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána (§ 18 písm. a))
- určuje, který krajský úřad stanoví zónu havarijního plánování a vypracuje vnější havarijní plán, jestliže objekt nebo zařízení, v němž je umístěna nebezpečná látka, se nachází a zóna havarijního plánování zasahuje na území dvou nebo více krajů v případě, kdy se příslušné krajské úřady o tom nedohodly (§ 18 písm. b))

Česká inspekce životního prostředí

- ukládá provozovatelům pokuty za porušení povinností stanovených tímto zákonem (§ 19 odst. c))

Krajský úřad

- schvaluje, eviduje a archivuje návrhy zařazení, programy, bezpečnostní zprávy a jejich aktualizace (§ 20 odst. 1 písm. a))
- stanoví zónu havarijního plánování na základě podkladů předaných provozovatelem (§ 20 odst. 1 písm. f))

- určuje objekty nebo zařízení, jejichž vzájemná poloha zvyšuje nebo může zvyšovat v důsledku domino efektu možnost vzniku závažné nebo zvyšuje závažnost jejich následků, a sděluje tuto skutečnost právnické osobě nebo podnikající fyzické osobě, která užívá určený objekt nebo zařízení (§ 20 odst. 1 písm. g))
- odpovídá za zpracování vnějšího havarijního plánu (§ 20 odst. 1 písm. h))
- zpracovává informaci pro veřejnost v zóně havarijního plánování o rizicích závažné havárie (§ 20 odst. 1 písm. j))
- vydává rozhodnutí provozovatelům o uložení opatření k nápravě zjištěných nedostatků při plnění povinností stanovených tímto zákonem, včetně stanovení podmínek a lhůt pro zjednání nápravy (§ 20 odst. 1 písm. o))
- je dotčeným správním úřadem na úseku prevence závažných havárií při projednávání územně plánovací dokumentace, v územním řízení, popřípadě ve stavebním řízení a v řízení o odstranění stavby, pokud je jeho předmětem objekt nebo zařízení podléhající zákonu o prevenci závažných havárií (§ 20 odst. 2)

Ostatní úřady

- (správní úřady odborného dozoru nad bezpečností práce a technických zařízení, správní úřady na úseku požární ochrany, ochrany obyvatelstva, civilního nouzového plánování a integrovaného záchranného systému, Český báňský úřad a krajské hygienické stanice)
- provádějí kontrolu podle zákona o prevenci závažných havárií u provozovatelů v rámci své působnosti a v termínu projednaném s Českou inspekci životního prostředí (§ 21 odst. 1)

NAKLÁDÁNÍ S GENETICKY MODIFIKOVANÝMI ORGANISMY

(zák. č. 78/2004 Sb., o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty)

Ministerstvo životního prostředí

- uděluje povolení pro uzavřené nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty (§ 5 odst. 1)
- uděluje povolení pro uvádění geneticky modifikovaných organismů a genetických produktů do životního prostředí (§ 5 odst. 1)
- rozhoduje o zápisu do Seznamu pro uvádění do oběhu podle zákona o GMO (§ 5 odst. 1)
- mění nebo ruší již vydaná povolení nebo zápis v Seznamu pro uvádění do oběhu (§ 12)
- rozhoduje o odvolání proti rozhodnutím vydaným Českou inspekcí životního prostředí (§ 28 odst. 1 písm. e))
- zajišťuje zveřejnění informací podle tohoto zákona

Ministerstvo zdravotnictví

- navrhuje MŽP postupy hodnocení zdravotních rizik pro člověka spojených s nakládáním s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty (§ 29 písm. a))
- vyjadřuje se z hlediska své působnosti k žádostem o udělení povolení pro uzavřené nakládání, povolení pro uvádění do životního prostředí nebo o zápis do Seznamu pro uvádění do oběhu (§ 29 písm. b))

Ministerstvo zemědělství

- navrhuje MŽP postupy hodnocení rizik spojených s nakládáním s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty z hlediska zemědělství (§ 30 písm. a))
- vyjadřuje se z hlediska své působnosti k žádostem o udělení povolení pro uzavřené nakládání, povolení pro uvádění do životního prostředí nebo o zápis do Seznamu pro uvádění do oběhu (§ 30 písm. b))

Česká inspekce životního prostředí

- kontroluje samostatně nebo ve spolupráci s příslušnými správními orgány (MŽP, ministerstvo zdravotnictví, ministerstvo zemědělství...) z hlediska ochrany

životního prostředí, jak jsou právníckými osobami a fyzickými osobami dodržována ustanovení právních předpisů a podmínky stanovené rozhodnutími ministerstva, které se týkají nakládání s geneticky modifikovanými organismy nebo genetickými produkty (§ 31 písm. a))

- ukládá právníckým osobám a fyzickým osobám opatření k nápravě a pokuty za porušení povinností podle tohoto zákona (§ 31 odst. b))

Celní úřad

- kontroluje, zda dovážené, vyvážené nebo provážené zásilky, které jsou při propouštění do celního režimu deklarovány jako geneticky modifikované organismy nebo genetické produkty, jsou vybaveny příslušnými doklady podle zákona o GMO a zvláštních právních předpisů nebo mezinárodních úmluv pro přepravu, vývoz, dovoz a tranzit (§ 32 písm. a))
- zajistí zboží v případě zjištění porušení zákona o GMO nebo v případě podezření na porušení zákona o GMO a informuje neprodleně MŽP, ČIŽP, v případě přípravků na ochranu rostlin i Státní rostlinolékařskou správu a v případě potravin a surovin pro potravinářské účely i Státní zemědělskou a potravinářskou inspekci (§ 32 písm. b))

Ostatní správní úřady

(Orgány veterinární správy viz veterinární péče, Státní rostlinolékařská správa, Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, Státní ústav pro kontrolu léčiv a Ústav pro státní kontrolu veterinárních biopreparátů a léčiv)

- provádějí odbornou kontrolu nad nakládáním s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty, kontrolu a zkoušky geneticky modifikovaných organismů a genetických produktů v rámci své působnosti a podle zvláštních předpisů (např. z. č. 219/2003 Sb., z. č. 147/1996 Sb., z. č. 166/1999 Sb.) (§ 33 odst. 1 písm. a))
- v případě zjištění porušení tohoto zákona podávají inspekci podnět k zahájení správního řízení a informují MŽP (§ 33 odst. 1 písm. b))

NAKLÁDÁNÍ S NEBEZPEČNÝMI CHEMICKÝMI LÁTKAMI

(zák. č. 356/2003 Sb., o chemických látkách a chemických přípravcích)

Ministerstvo životního prostředí

- zajišťuje zpracování a zveřejňování seznamů nebezpečných látek a nebezpečných přípravků, jejichž uvádění na trh, do oběhu nebo používání je v České republice zakázáno nebo omezeno (§ 31 odst. 1 písm. i))
- uděluje souhlas s výjimkami v balení a označování chemických látek a přípravků (§ 31 odst. 1 písm. k))
- uděluje souhlas s použitím názvu, který identifikuje nejdůležitější funkční chemické skupiny, nebo alternativního názvu chemické látky (§ 31 odst. 1 písm. l))

Ministerstvo zdravotnictví

- zajišťuje registraci¹⁾ chemických látek poprvé uváděných na trh (§ 32 odst. 1 písm. c))

Česká inspekce životního prostředí

- kontroluje, jak jsou osobami dodržována ustanovení právních předpisů a rozhodnutí ministerstva a jiných správních úřadů v oblasti ochrany životního prostředí a souvisejících právních předpisů týkajících se chemických látek nebo přípravků podle zákona o chemických látkách (§ 33 písm. a))
- stanoví podmínky a lhůty pro zjednání nápravy, zjistí-li při kontrole závady při uvádění chemických látek nebo přípravků na trh nebo do oběhu podle tohoto zákona (§ 33 písm. b))

Krajský úřad

- kontroluje, jak jsou dodržována ustanovení tohoto zákona, právních předpisů vydaných k jeho provedení, zvláštních právních předpisů a rozhodnutí týkajících se látek nebo přípravků podle tohoto zákona (§ 34 odst. 1 písm. a))
- informuje příslušný živnostenský úřad, který vydal živnostenské oprávnění, inspekci a krajskou hygienickou stanici o závažných porušeních tohoto zákona

a prováděcích právních předpisů k němu (§ 34 odst. 1 písm. b))

- zakazuje uvádění látek nebo přípravků podle tohoto zákona na trh nebo do oběhu, jestliže nejsou splněny podmínky pro jejich uvádění na trh nebo do oběhu stanovené zvláštními právními předpisy nebo rozhodnutími, a v důsledku toho došlo nebo by mohlo dojít k poškození zdraví nebo ohrožení života člověka anebo poškození životního prostředí (§ 34 odst. 1 písm. d))
- ukládá pokuty a nápravná opatření (§ 34 odst. 1 písm. e))

Krajská hygienická stanice

- kontroluje, zda jsou osobami dodržována ustanovení o uvádění chemických látek na trh
- ukládá pokuty osobám, které nesplnily povinnost registrace...nebo neposkytly bezpečnostní list

Celní úřad

- vede evidenci všech zásilek nebezpečných látek a přípravků klasifikovaných podle zákona o chemických látkách a chemických přípravcích
- kontroluje dovoz a vývoz chemických látek podle právních předpisů Evropských společenství
- kontroluje, zda balení a označování látek a přípravků při dovozu splňuje požadavky zákona o chemických látkách a chemických přípravcích

Ministerstvo životního prostředí

- vydává rozhodnutí o autorizaci¹⁾ po projednání s Ministerstvem průmyslu a obchodu a Ministerstvem zemědělství a rozhoduje o prodloužení jeho platnosti (§ 32 písm. b))
- v pochybnostech po projednání s Ministerstvem průmyslu a obchodu a s Ministerstvem zemědělství stanoví, zda výrobek je, nebo není obalem (§ 32 písm. m))
- rozhoduje o odvolání proti rozhodnutím České inspekce životního prostředí (§ 32 písm. n))

¹⁾ Osoba, která hodlá poprvé uvést na trh látku samotnou nebo obsaženou v přípravku, je povinna, za podmínek stanovených zákonem o chemických látkách a chemických přípravcích, požádat ministerstvo zdravotnictví o registraci této látky.

NAKLÁDÁNÍ S OBALY

(zák. č. 477/2001 Sb., o obalech)

Ministerstvo průmyslu a obchodu

- vydává stanovisko Ministerstvu životního prostředí k žádosti o vydání rozhodnutí o autorizaci, k žádosti o prodloužení platnosti rozhodnutí o autorizaci, ke změně rozhodnutí o autorizaci a ke zrušení rozhodnutí o autorizaci (§ 33)

Ministerstvo zemědělství

- vydává stanovisko Ministerstvu životního prostředí k žádosti o vydání rozhodnutí o autorizaci, k žádosti o prodloužení platnosti rozhodnutí o autorizaci, ke změně rozhodnutí o autorizaci a ke zrušení rozhodnutí o autorizaci (§ 34)

Krajská hygienická stanice (Hygienická stanice hlavního města Prahy)

- kontroluje plnění povinností týkajících se prevence, uvádění obalů na trh nebo do oběhu (§ 35)

Česká obchodní inspekce

- kontroluje plnění povinností týkajících se prevence, uvádění obalů na trh nebo do oběhu, jejich označování a opakovaného použití, s výjimkou obalů kosmetických prostředků, obalů, které přicházejí do přímého styku s potravinami, obalů léčivých přípravků a obalů surovin pro přípravu humánních léčivých přípravků (§ 36 písm. a))
- kontroluje zajištění zpětného odběru obalů a obalových výrobků osobami, které je uvádějí na trh nebo do oběhu prodejem spotřebiteli (§ 36 písm. b))
- kontroluje zajištění prodeje nápojů ve vratných zálohovaných obalech u právnických osob nebo fyzických osob oprávněných k podnikání, které uvádějí obalové nápoje na trh nebo do oběhu prodejem spotřebiteli (§ 36 písm. c))

Česká zemědělská a potravinářská inspekce

- kontroluje plnění povinností týkajících se prevence, uvádění obalů na trh nebo do oběhu, jejich označování a opakovaného použití v případě obalů, které přicházejí do přímého styku s potravinami (§ 37)

Státní ústav pro kontrolu léčiv

- kontroluje plnění povinností týkajících se prevence, uvádění obalů na trh nebo do oběhu, jejich označování a opakovaného použití v případě spotřebitelských obalů humánních léčivých přípravků³⁾ a obalů surovin pro přípravu humánních léčivých přípravků (§ 38)

Ústav pro státní kontrolu veterinárních biopreparátů a léčiv

- kontroluje plnění povinností týkajících se prevence, uvádění obalů na trh nebo do oběhu, jejich označování a opakovaného použití v případě spotřebitelských obalů veterinárních léčivých přípravků³⁾ a obalů surovin pro přípravu veterinárních léčivých přípravků (§ 39)

Česká inspekce životního prostředí

- kontroluje plnění povinností zpětného odběru, s výjimkou povinností zpětného odběru osobami, které uvádějí obaly nebo balené výrobky na trh nebo do oběhu prodejem spotřebiteli, a povinností využití odpadu z obalů a dalších povinností s tím souvisejících (§ 40)

Celní orgány⁴⁾

- jsou při celním řízení oprávněny kontrolovat, zda obaly nebo balené výrobky dovážené do České republiky splňují požadavky zákona o obalech (§ 41)

¹⁾ Autorizací se pro účely zákona o obalech rozumí oprávnění zajišťovat plnění povinností zpětného odběru a využití odpadu z obalů a k tomuto účelu uzavírat smlouvy. Autorizovanou společností je pak myšlena právnická osoba se sídlem v České republice, která byla založena jako akciová společnost a které bylo vydáno rozhodnutí o autorizaci.

²⁾ Humánními léčivými přípravky jsou myšleny léčivé přípravky určené k podání lidem.

³⁾ Veterinárními léčivými přípravky jsou myšleny léčivé přípravky určené k podání zvířatům.

⁴⁾ Generální ředitelství cel, Celní ředitelství, Celní úřady.

NAKLÁDÁNÍ S ODPADY

(zák. č. 185/2001 Sb., o odpadech)

Ministerstvo životního prostředí

- pověřuje právnické nebo fyzické osoby k hodnocení nebezpečných vlastností odpadů¹⁾, prodlužuje platnost tohoto pověření a odnímá toto pověření (§ 72 odst. 1 písm. f))
- zařazuje odpad v případech, kdy jej nelze jednoznačně zařadit podle Katalogu odpadů (§ 72 odst. 1 písm. h))
- zpracovává plán odpadového hospodářství České republiky v rozsahu stanoveném zákonem o odpadech a prováděcím právním předpisem a při splnění podmínek stanovených zákonem o odpadech zpracovává jeho změny (§ 72 odst. 1 písm. k))
- předkládá vládě ke schválení návrh závazné části plánu odpadového hospodářství České republiky a návrh jeho změn (§ 72 odst. 1 písm. l))
- rozhoduje o odvolání proti rozhodnutí inspekce a krajského úřadu (§ 72 odst. 1 písm. o))

Ministerstvo zemědělství

- koordinuje provádění kontrol dodržování povinností při používání upravených kalů na zemědělské půdě (§ 73)

Ministerstvo zdravotnictví

- pověřuje právnické osoby nebo fyzické osoby k hodnocení nebezpečných vlastností odpadů, prodlužuje platnost tohoto pověření a odnímá toto pověření (§ 74 písm. b))

Orgány ochrany veřejného zdraví

(viz ochrana veřejného zdraví)

- hodnotí a řídí zdravotní rizika a vydávají z hlediska ochrany zdraví lidí odborné stanovisko k návrhům při nakládání s odpady, zejména k jejich využívání, úpravě a odstranění (§ 75 písm. b))
- vyjadřují se k provozním řádům zařízení k využívání, odstraňování, sběru a výkupu odpadů (§ 75 písm. d))

Česká inspekce životního prostředí

- kontroluje, jak jsou právnickými osobami, fyzickými osobami oprávněnými k podnikání a obcemi dodržována ustanovení právních předpisů a rozhodnutí MŽP a jiných správních úřadů v oblasti odpadového hospodářství (§ 76 odst. 1 písm. a))

Celní orgány²⁾

- kontrolují vnitrostátní i přeshraniční přepravu odpadů (§ 77 odst. 1 písm. a))
- kontrolují dovoz baterií nebo akumulátorů ze států, které nejsou členskými státy Evropské unie (§ 77 odst. 1 písm. b))
- ukládají nápravná opatření při porušení povinností vztahujících se k přepravě odpadů (§ 77 odst. 1 písm. d))
- při vnitrostátní přepravě nebezpečných odpadů kontrolují, zda je odpad vybaven doklady podle zákona o odpadech a prováděcích právních předpisů a zda odpad odpovídá údajům v dokladech uvedeným (§ 77 odst. 3)

Kraj

v samostatné působnosti

- zpracovává plán odpadového hospodářství kraje pro jím spravované území a provádí jeho změny (§ 78 odst. 1 písm. a))
- vyhláší obecně závaznou vyhláškou kraje závaznou část plánu odpadového hospodářství kraje a její změny (§ 78 odst. 1 písm. c))

Krajský úřad:

- uděluje souhlas k provozování zařízení³⁾ a k plánu úprav skládky (udělení souhlasu může vázat na podmínky) (§ 78 odst. 2 písm. a))
- uděluje souhlas k míšení nebezpečných odpadů navzájem nebo s ostatními odpady (udělení souhlasu může vázat na podmínky) (§ 78 odst. 1 písm. c))
- stanovuje dobu trvání a podmínky péče o skládku po uzavření jejího provozu, rekultivaci a asanaci (§ 78 odst. 2 písm. e))
- rozhoduje o odvolání proti rozhodnutí obecního úřadu a obecního úřadu obce s rozšířenou působností (§ 78 odst. 2 písm. g))

Obecní úřad obce s rozšířenou působností

- podává návrhy Ministerstvu životního prostředí na zařazení odpadu podle Katalogu odpadů (§ 79 odst. 1 písm. a))
- uděluje souhlas k nakládání s nebezpečnými odpady, bez něhož nesmí původce s takovými odpady nakládat, nejde-li o množství odpadu větší než 100 tun za rok – v takovém případě je k udělení souhlasu příslušný krajský úřad; udělení souhlasu může obecní úřad obce s rozšířenou působností vázat na podmínky (§ 79 odst. 1 písm. b))

- může zakázat původci odpadů činnost, která způsobuje vznik odpadů, pokud původce⁴⁾ nemá zajištěno využití nebo odstranění odpadů a pokud by odpady vzniklé v důsledku pokračování této činnosti mohly způsobit škodu na životním prostředí (§ 79 odst. 1 písm. i))
- vydává vyjádření zejména (§ 79 odst. 4) ke zřízení zařízení k odstraňování odpadů v územním a stavebním řízení z hlediska nakládání s odpady k připravovaným změnám výrobního procesu nebo výroby, které mají vliv na nakládání s odpady

Obecní úřad a újezdni úřad

- kontroluje, zda právnické a fyzické osoby oprávněné k podnikání využívají systému zavedeného obcí pro nakládání s komunálním odpadem pouze na základě písemné smlouvy s obcí a zda fyzická osoba, která není podnikatelem, se zbavuje odpadu pouze v souladu se zákonem o odpadech (§ 80 odst. 1 písm. a))
- kontroluje, zda právnické osoby a fyzické osoby oprávněné k podnikání mají zajištěno využití nebo odstranění odpadu v souladu s tímto zákonem (§ 80 odst. 1 písm. d))

---

¹⁾ Odpad je každá movitá věc, které se osoba zbavuje nebo má úmysl nebo povinnost se jí zbavit a přísluší do některé ze skupin odpadů uvedených v příloze č. 1 k zákonu o odpadech.

²⁾ Generální ředitelství cel, Celní ředitelství, Celní úřady

³⁾ Zařízením je myšleno technické zařízení, místo, stavba nebo část stavby.

⁴⁾ Původcem odpadů je právnická osoba, při jejíž činnosti vznikají odpady, nebo fyzická osoba oprávněná k podnikání, při jejíž podnikatelské činnosti vznikají odpady. Pro komunální odpad vznikající na území obce platí, že jeho původcem je obec. Obec se stává původcem komunálního odpadu okamžikem, kdy jej fyzická osoba odloží na místě k tomu určeném. Tímto okamžikem se také obec stává jeho vlastníkem.

MÍROVÉ VYUŽITÍ JADERNÉ ENERGIE

(zák. č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření)

Státní úřad pro jadernou bezpečnost

- vydává povolení k výkonu činností podle tohoto zákona a typově schvaluje obalové soubory pro přepravu a skladování jaderných materiálů a radioaktivních látek (§ 3 odst. 2 písm. c))
- schvaluje dokumentaci, programy, seznamy, limity, podmínky a způsob zajištění fyzické ochrany¹⁾ (§ 3 odst. 2 písm. e))
- schvaluje havarijní plán²⁾ s příslušným krajským úřadem a dotčenými obecními úřady obcí s rozšířenou působností, vnitřní havarijní řády a jejich změny (§ 3 odst. 2 písm. e))
- stanovuje zónu havarijního plánování³⁾, případně její další členění a schvaluje vymezení kontrolovaného pásma (§ 3 odst. 2 písm. g))
- schvaluje zařazení jaderného zařízení nebo jeho částí a jaderných materiálů do příslušné kategorie z hlediska fyzické ochrany (§ 3 odst. 2 písm. r))
- je povinen poskytovat informace podle zákona o právu na informace o životním prostředí a zákona o svobodném přístupu k informacím (§ 3 odst. 2 písm. v))
- je povinen jednou za rok vypracovat zprávu o své činnosti a předložit ji vládě a veřejnosti (§ 3 odst. 2 písm. v))
- vydává povolení k umístění jaderného zařízení nebo úložiště radioaktivních odpadů (§ 9 odst. 1 písm. a))
- vydává povolení k výstavbě jaderného zařízení nebo pracoviště IV. kategorie (§ 9 odst. 1 písm. b))
- vydává povolení k jednotlivým etapám uvádění jaderného zařízení do provozu stanoveným prováděcím právním předpisem (§ 9 odst. 1 písm. c))
- vydává povolení k mezinárodní přepravě radioaktivních odpadů v rozsahu a způsoby stanovenými prováděcím právním předpisem (§ 9 odst. 1 písm. p))

---

¹⁾Fyzickou ochranou se rozumí systém technických a organizačních opatření zabraňujících neoprávněným činnostem s jadernými zařízeními, jadernými materiály a vybranými položkami.

²⁾Havarijní plán je soubor plánovaných opatření k likvidaci radiační nehody nebo radiační havárie a k omezení jejich následků. Vypracovává se např. pro prostory jaderného zařízení nebo pracoviště, kde se vykonávají radiační činnosti (tzv. vnitřní havarijní plán), pro přepravu jaderných materiálů nebo zdrojů ionizujícího záření (havarijní řád) atd.

³⁾Zónou havarijního plánování se rozumí oblast v okolí jaderného zařízení nebo pracoviště, kde se nachází zdroj ionizujícího záření a v níž se na základě výsledků rozborů možných následků radiační havárie uplatňují požadavky z hlediska havarijního plánování.

STÁTNÍ PAMÁTKOVÁ PÉČE

(zák. č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči)

Vláda České republiky

- prohlašuje nařízením kulturní památky za národní kulturní památky a stanoví podmínky jejich ochrany (§ 4)
- prohlašuje nařízením území, jehož charakter a prostředí určuje soubor nemovitých kulturních památek, popřípadě archeologických nálezů, jako celek za památkovou rezervaci a stanoví podmínky její ochrany (§ 5)
- uděluje souhlas s vystavováním, zapůjčením nebo vývozem národní kulturní památky do zahraničí (§ 20 odst. 1)

Ministerstvo kultury

- prohlašuje věci za kulturní památky (§ 3)
- po projednání s krajským úřadem prohlašuje území sídelního útvaru nebo jeho části s menším podílem kulturních památek, historické prostředí nebo část krajinného celku, které vykazují významné kulturní hodnoty, za památkovou zónu a určí podmínky její ochrany (§ 6)
- rozhoduje o zrušení prohlášení za kulturní památku (§ 8)
- uděluje, ruší a pozastavuje fyzickým osobám povolení k restaurování (14a)
- uděluje souhlas s přemístěním národní kulturní památky, nemovité kulturní památky nebo jejich součástí (příslušenství) (§ 18)
- uděluje souhlas k vystavování, zapůjčení nebo vyvezení kulturní památky do zahraničí (§ 20 odst. 1)

Krajský úřad

- vykonává státní stavební dohled při obnově národních kulturních památek z hlediska státní památkové péče (§ 28 odst. 2 písm. c))
- uděluje souhlas s trvalým přemístěním movité kulturní památky z veřejně přístupného místa (§ 18)

Kraj

v *samostatné působnosti*

- usměrňuje kulturně výchovné využití kulturních památek v kraji (§ 28a písm. c))

Obecní úřad obce s rozšířenou působností

- vykonává státní stavební dohled při obnově kulturních památek z hlediska památkové péče (§ 29 odst. 2 písm. f))
- vymezuje ochranné pásmo nemovité kulturní památky (§ 17 odst. 1)

Obec

- pečuje o kulturní památky v místě a kontroluje, jak vlastníci kulturních památek plní povinnosti uložené jim tímto zákonem (§ 30 odst. 1)

Celní úřady

- kontrolují, jak je dodržován předchozí souhlas Ministerstva kultury nebo předchozí souhlas vlády České republiky a zda kulturní památka nebo národní kulturní památka vystavovaná, zapůjčená nebo pro jiné účely vyvezená do zahraničí byla ze zahraničí vrácena zpět a v dobrém stavu (§ 27a odst. 1 písm. a))
- kontrolují u věcí, které vykazují znaky kulturní památky a mají být trvale převezeny ze zahraničí do České republiky, zda se jejich převoz provádí s předchozím souhlasem příslušného orgánu státu, z něhož mají být dovezeny, je-li zaručena vzájemnost (§ 27a odst. 1 písm. b)).

